

İZMİR BAROSU DERGİSİ

Üç ayda bir yayımlanır.

SAHİBİ
İzmir Barosu adına
Başkan
Av. Güneş ATABAY

Yazı İşleri Müdürü
Av. M. Taner ÜNLÜ

Yönetim Yeri:
İzmir Barosu
Salihaga İşhanı, Kat: 7
İzmir

Yazışma adresi:
İzmir Barosu, Salihaga
İşhanı, Kat: 7 İzmir
Tel: 254381-148041

Fiyatı: 750 TL.

Basıldığı yer:
KARINCA Matbaası,
İzmir
Tel: 135390

Kapak Düzeni:
İbrahim Uslu
Figen Sandı

(Basım Tarihi 1.7.1988)

İÇİNDEKİLER

- * *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi* 2
- * *Ankara, İstanbul ve İzmir Ceza Mahkemelerinin Çocuk İstismarı ve İhmali ile İlgili Kararlarının İncelenmesi*
Esin Konanç ONUR (1), Sezen ZEYTİNOĞLU (2), Şeyda KOZCU (3)
(A.Ü. Eğ. Bil. Fak. (1), E.Ü. Ed. Fak. (2,3)) 5
- * *Çocuk Mahkemeleri Ne Oldu?*
Güney DİNÇ (İzmir Barosu Av.) 22
- * *Çocuk Mahkemesi Başkanı ile Kısa Bir Söyleşi* 41
- * *Avukatlık Mesleği Üzerine (III)*
M. İskender ÖZTURANLI
(İzmir Barosu Av.) 43
- * *Kimlik Korusunda Yatan Bildirimde Bulunmak* İsmail MALKOÇ
(Yargıtay C. Başsavcı Yardımcısı) 47
- * *Bir Genelgenin Ardından*
Sibel Bilge USLU (İzmir Barosu Av.) 55
- * *Muzra Masum Çözüm*
Behçet AKAL (İzmir Barosu Av.) 62
- * *Yargı Kararları* 64
- * *Baro Disiplin Kurulu Kararları* 79

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI BİLDİRİSİ

Başlangıç

Birleşmiş Milletler halkları, Birleşmiş Milletler Şartında, temel insan haklarına, insan onuruna ve insan kişiliğinin değerine inançlarını vurguladıklarına, daha geniş bir özgürlük ortamında daha hızlı bir toplumsal gelişmeyi ve daha iyi yaşama koşullarını gerçekleştirmeyi üstlendiklerine göre,

Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, herkesin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, düşünce, uyruklu, sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başkaca öğelere dayalı ayrımlar yapılmaksızın, Bildiride yer alan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabileceklerini duyurduklarına göre, bedence ve ruhca olgunlaşmamış çocuklar, özel bir korumaya ve bakıma, bu arada özellikle doğum öncesi ve sonrası özel bir yasal korumaya ihtiyaç duyduklarına göre,

Bu özel koruma ihtiyacı, 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde dile getirildiğine ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile çocukların esenliği ve mutluluğu için çalışan uluslararası örgütlerin statülerinde de tanındığına göre,

İnsanlık, çocuğa; verebileceği şeylerin en iyisini, en güzelini borçlu bulunduğuna göre,

İşte, bütün bu nedenlerle,

Genel Kurul,

İşbu Çocuk Hakları Bildirisini, çocuğun mutlu bir çocukluk çağı geçirmesi, Bildiride yer alan hakları ve özgürlükleri kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun esenliği için kullanabilmesi amacıyla dünyaya duyurur ve bu çocuk haklarının tanınmasını, onlara saygı

gösterilmesini sağlamak üzere aşağıda belirtilen ilkeler ışığında gerekli yasal ve yönetsel önlemlerin alınması için, ana babalara, erkek ve kadınlara, hayırsever örgütlere, kamu kurumlarına ve ulusal hükümetlere çağrıda bulunur.

İlke 1

Çocuk, bu Bildiride yer alan bütün haklardan yararlanır. Hiç istisnasız her çocuk, kendisinin veya ailesinin ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, görüşleri, uyruklu, sosyal kökeni, mal, mülk sahipliği, doğumu gibi öğelere bağlı herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bütün bu haklara sahip sayılır.

İlke 2

Çocuk, bedensel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal yönden sağlıklı ve normal koşullar altında, özgürlük ve onur ortamında gelişebilmek için özel bir korumaya kavuşturulacak ve kendisine yasal yollardan veya başkaca yollardan olanaklar ve kolaylıklar sağlanacaktır. Bu amaçla hazırlanacak yasalarda çocuğun üstün çıkarları başlıca kılavuzu olacaktır.

İlke 3

Çocuk doğumundan başlayarak bir ad ve vatandaşlığa kavuşturulacaktır.

İlke 4

Çocuk sosyal güvenlik olanaklarından yararlandırılacaktır. Çocuğun sağlıklı olarak büyüyüp gelişmesi sağlanacaktır. Bu amaçla, kendisine ve anasına karşı, doğum öncesindeki ve sonrasında bakım da dahil olmak üzere, özel bir özen gösterilecektir. Çocuk yeterli, beslenme, barınma, eğlenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma haklarına sahibolacaktır.

İlke 5

Bedensel ruhsal ve toplumsal yönden özürsüz çocuğa bu durumunun gerektirdiği özel tedavi, eğitim ve bakım uygulanacaktır.

İlke 6

Çocuğun, kişiliğinin tam ve uyumlu gelişimi için sevgiye ve anlayışa gereksinimi vardır. Çocuk, elverdikçe, ana babasının özenli bakımı ve sorumluluğu altında ve her ne olursa olsun sevecenlik havası içinde maddeten ve manen güvenli bir biçimde büyütülecektir. Gelişme çağında bulunan zayıf bir çocuk, zorunlu bir neden olmadıkça, anasından ayrılmayacaktır. Altesiz ve yeterli

dayanaktan yoksun çocuklara özel bir özen göstermek toplumun ve kamu kurumlarının ödevidir. Çok çocuklu ailelerin çocuklarının geçimini sağlamak üzere devletin ve başkaca kurumların yardımlarda bulunmaları beklenir.

İlke 7

Hiç değilse ilk öğretim devresinde, çocuğun parasız ve zorunlu öğretimden yararlanma hakkı vardır. Çocuk, genel kültürünü oluşturacak, fırsat eşitliği içinde, yeteneklerini, kişisel yargılama gücünü, ahlak anlayışını, toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirecek ve kendisini toplumun yararlı üyesi kılacak bir eğitimden geçirilecektir.

Çocuğun üstün çıkarları, onun öğretiminden ve yetiştirilmesinden sorumlu olan kişilerin, başta ana babasının, yönlendirici kılavuzu olacaktır. Çocuğa, oyun oynayabilmesi ve boş zamanlarını değerlendirebilmesi için geniş olanaklar sağlanacaktır. Burada da çocuğun bu haktan yararlanabilmesi için toplum ve kamu kurumları çaba göstermekle yükümlüdürler.

İlke 8

Çocuk, hangi koşullar altında olursa olsun, en başta korunup kurtarılacak kişiler arasında yer alacaktır.

İlke 9

Çocuk her türlü ihmale, zulme ve sömürüye karşı korunacaktır. Çocuk hiçbir biçimde bir ticari metaya dönüştürülemeyecektir. Çocuk, uygun bir yaşa gelmeden önce herhangi bir işte çalıştırılmayacaktır. Çocuk, hiçbir durumda, sağlığına ve öğrenimine zarar verebilecek ya da bedence, ruha ve ahlakça gelişimine sekte vurabilecek bir meslekte veya işte çalıştırılmayacaktır.

İlke 10

Çocuk, ırk, din ve benzeri öğelere dayalı aşağılayıcı, ayrımcı uygulamalara karşı titizlikle korunacaktır. Çocuk, anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış, evrensel kardeşlik ortamında ve özgüçüyle yeteneklerinin insanlığın hizmetine adanmış olduğunun bilinci içinde yetiştirilecektir.

841 inci Genel Kurul Oturumu

20 Kasım 1989

ANKARA, İSTANBUL VE İZMİR CEZA MAHKEMELERİNİN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ İLE İLGİLİ KARARLARININ İNCELENMESİ (X)

Doc. Dr. Esin KONANÇ-ONUR (1)

Dr. Sezen ZEYTİNOĞLU (2)

Dr. Sevda KOZCU (3)

Çocuk istismarı ve ihmali (child abuse and neglect), en genel anlamıyla, çocukların, anababaların veya toplumdaki diğer kişi ve kurumlar tarafından, bedensel, duygusal, zihinsel ya da cinsel gelişimlerini zedeleyici nitelikte eylem ya da eylemsizliklere maruz kalmaları olarak tanımlanmaktadır. Bu konudaki literatürde, çocukların her türlü gelişimlerini zedeleyen aktif eylemler (örneğin fiziksel olarak hırpalama, aşağılama, hareket etme, ırza geçme gibi) "çocuk istismarı", çocukların normal gelişimleri için gereken (beslenme, sağlık bakımı, gözetim, eğitim gibi) ihtiyaçlarının karşılanmaması ise "çocuk ihmali" kapsamı içinde değerlendirilmektedir.

Bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan her toplum, öncelikle, çocuklarını istismar ve ihmal edilmekten korumak zorundadır. Bu nedenle, her ülkede çeşitli biçim ve boyutlarda mevcut olduğu varsayılan bu sorunun

(x) Araştırmacılar, bu çalışmanın yapılabilmesine olanak sağlayan ve bilgi toplama da her türlü kolaylığı gösteren İzmir, Ankara, Kartal ve Kadıköy Ceza Mahkemelerinin savcı, yargıç ve mahkeme kalemi personeline, verileri toplamada yardımcı olan öğrencilere, ve analizlere yardımcı olan Nilgün UYANIK'a teşekkür ederler.

(1) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi

(2) E.Ü. Edebiyat Fakültesi

(3) E.Ü. Edebiyat Fakültesi

Türkiye'deki durumunun bilimsel açıdan incelenmesi de önemli bir toplumsal görev olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk istismarı sorununun bilimsel çevrelerin ilgisini çekmesi 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır. Tıp doktoru olan Kempe, şiddetli fiziksel istismar sonucu bedensel olarak hasara uğramış çocuklar üzerinde yaptığı incelemeleri "Örselenmiş Çocuk Sendromu" (Battered Child Syndrome) olarak isimlendirmiştir (1962). Bunu izleyen yıllar içinde bedensel istismarın yanısıra, cinsel ve duygusal istismar türleri üzerinde de birçok araştırma yapılmış; çeşitli ülkelerde, çocuk istismarının sayısal boyutları, bireysel ve toplumsal nedenleri, önlenme ve sağaltım yöntemleri ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Tıp doktorları, psikologlar, hukukçular ve sosyal çalışmacılardan oluşan uzmanların ortak çabaları sonucu elde edilen bu bilgiler ışığında, çeşitli ülkelerde, çocuk istismarının tanınması, önlenmesi ve istismar edilen çocukların sağaltım konularında etkinlikler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Örneğin birçok ülkede, kitle iletişim araçları kullanılarak, anababa okulları açılarak hizmet-içi eğitim programları düzenlenerek toplumun çocuk gelişimi ve çocuk istismarı konusundaki bilgisi artırılmaya çalışılmaktadır. Ülkelerin mevcut yasal düzenlemeleri çocuk istismarı ve ihmali sorunuyla ilgili olarak gözden geçirilmekte, yasaların uygulanmasını sağlamak ve bazı yeni yasalar çıkarmak doğrultusunda çalışmalar yapılmaktadır. Yine birçok ülkede çocukları istismar ve ihmalden korumak amacıyla, belirlenen risk grupları üzerinde taramalar yapılmakta; bu tür olayları yasal mercilere veya sağlık yada sosyal hizmet merkezlerine bildirme yükümlülükleri getirilmektedir. A.B.D., İngiltere ve İskandinav ülkeleri başta olmak üzere çeşitli ülkelerde, istismardan zarar gören çocukları ve onları istismar edenleri teşhis ve tedavi amacıyla özel merkezler açılmaktadır. Tüm bu uygulamalara ışık tutan bilimsel araştırmaları yaygınlaştırmak, akademisyenler, uygulamada çalışanlar ve hükümet temsilcileri arasında bilgi alışverişini sağlamak amacıyla, ulusal ve uluslararası örgütler kurulmuş ve kurulmaktadır.

Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilimsel araştırmalar oldukça yakın bir zamanda başlamıştır. Yıllık olarak karşılaşılan, örneğin sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına, mahkemelere getirilen çocuk istismarı ve ihmali vakalarının sayısal boyutlarıyla ilgili istatistikler sağlıklı bir biçimde tutulmamaktadır. Türk toplumunun çeşitli kesimlerinde çocukların

karşılaştıkları hangi davranışların ve durumların, çocuk istismarı ve ihmali olarak kabul edilmekte olduğu da henüz bilimsel olarak ortaya konmuş değildir. Burada, bu konuda yapılmış iki ayrı incelemeden söz edilmesi yararlı olacaktır. Konanç (1988) tarafından yapılan bir çalışmada, Türk Hukuk Sisteminde, çocuk istismarı ve ihmali konusunun nasıl ele alındığı, değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Türk Ceza Kanununun çocukların fiziksel ve dinsel istismarını önlemeye yönelik hükümleri ile İş Kanunu ve Çıraklık Kanununun çalışan çocukların istismarını önlemeye yönelik hükümleri, Ankara Ağır Ceza ve Asliye Ceza Mahkemelerinde karara bağlanmış davalardan örnekler verilerek, sistematik bir biçimde incelenmiştir. Ayrıca aynı çalışmada Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Çocuk Mahkemeleri Kanununun öngördüğü koruma sistemi de ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Zeytinoğlu tarafından yapılan ve henüz sonuçları değerlendirilmekte olan bir diğer araştırmada ise sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışan çeşitli uzmanların Türkiye'deki çocuk istismarı konusundaki görüşleri, meslek yaşamlarında karşılaştıkları istismar vakalarının nitelikleri ve sorunla mücadele açısından uygun gördükleri toplumsal önlemler incelenmektedir. Bu konularda, toplumun genelinin ve ayrıca çocuk ve genç nüfusun görüşlerinin öğrenilmesi de gereklidir. Özellikle çocukların görüşleri, kendilerine yapılan çeşitli muameleleri nasıl algıladıklarını ortaya koymak açısından önemli görülmektedir.

Günce ve Konanç (1983) tarafından Ankara'da yapılan bir araştırmada, Ankara Çocuk İslahevi ve Ankara Kapalı Cezaevinin çocuk koğuşundan seçilen bir grup çocuğun, geçmişlerinde uğradıkları istismar türleri (fiziksel ve işgücü istismarı) ve anababalarının davranışlarını algılayış biçimleri, aynı sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden lise öğrencilerden oluşturulan bir kontrol grubuyla karşılaştırılarak incelenmiştir. Ankara Çocuk İslahevi ve Ankara Kapalı Cezaevinde bulunan çocukların büyük bir kısmı (%63,3) fiziksel ceza ile cezalandırıldıklarını söyledikleri halde, kontrol grubunda yeralan çocuklar ailelerinin fiziksel ceza uygulamadığını ifade etmişlerdir. Her iki grupta yeralan çocuklar da ailelerinin kendilerini sevdiklerine inanmakta, ana-babalarının davranışını fiziksel istismar olarak görmemektedir. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre, gerek araştırma grubunda, gerekse kontrol grubunda yeralan çocukların büyük bir kısmı (%84,2) günde (10) saatin üzerinde çalışmaktadırlar. Oysa İş Kanunu 16 yaşından küçük çocukların günde 8 saatten fazla çalıştırılmasını yasakla-

geçirdiği süre ile çalıştığı sürenin toplamı günde 8 saati aşamaz (İş. K. 67). Dolayısıyla bu araştırma, toplumumuzda çocuk iş gücünün büyük ölçüde istismar edilmekte olduğunu ortaya koymuştur.

Zeytinoğlu ve Kozcu tarafından yapılan bir araştırmada (1988), Ege Bölgesinin kent nüfusundan seçilen 767 kişilik bir yetişkin grubunun, çocukların şiddetli bir biçimde dövülmeleri ile ilgili tutumları incelenmiş; ayrıca, görüşme yapılan kişilerden, son 1 yıl içinde şahit oldukları şiddetli dayak olayları ile ilgili çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Sonuçlar, büyük bir çoğunluğun çocukların şiddetli biçimde dövülmelerini onaylamadıklarını, ancak bu tür olaylara şahit oldukları zaman yalnızca kişisel olarak müdahale ettiklerini göstermiştir. Görüşülen kişilerin pek az bir bölümü, olayı resmi makamlara bildirdiklerini ifade etmişlerdir. İstismar edilen çocukların genellikle 4 yaşın üzerinde oldukları ve erkek oldukları anlaşılmıştır.

Bilir ve arkadaşları (1987) tarafından Konya, Kayseri ve Denizli İl merkezlerinde, büyük bir çoğunluğu annelerden oluşan 4003 kişilik bir yetişkin grubu üzerinde yapılan bir araştırmada, 4-12 yaş arasındaki çocukların dövülme sıklıkları ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Sonuçlar, çocukların % 25'inin çok sık olarak, büyük bir çoğunluğun ise orta sıklıkta dövüldüğünü göstermektedir. Dayak yeme açısından yaş farkının bulunmadığı, erkek çocukların ise kızlara görece daha sık dövüldükleri bildirilmiştir. Fiziksel hasarla sonuçlanan dayak olaylarının nadir olduğunu bildiren araştırmacılar, yetişkinlerin böyle durumları anlatmaktan kaçınma olasılıkları üzerinde de durmuşlardır. Yine yetişkinlerden alınan bilgilere göre sık dayak yiyen çocuklarda bazı davranış bozukluklarına daha fazla rastlandığı belirtilmiştir.

Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmalinin türleri ile ilgili bilimsel çalışmalara henüz başlanmamıştır. Konu ile ilgili olarak girilecek yeni araştırmalara ve sorunla mücadele için alınabilecek toplumsal önlemlere ışık tutmak amacıyla, toplumun çeşitli kurumlarına yansıyan çocuk istismarı ve ihmali olaylarının değerlendirilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Böyle bir ihtiyaç doğrultusunda yapılan bu araştırmada, Türkiye'nin üç büyük kentinin (İstanbul, Ankara ve İzmir'in) bazı ceza mahkemelerinde açılmış olan çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili davaların incelenmesi planlanmıştır. Çalışmada ağır ve asliye ceza mahkemelerine yansıyan çocuk istismarı ve ihmali olaylarının sayısal boyutları, çeşitli istismar türleri arasındaki dağılımları, olaylara hedef olan çocuklar, olavları resmi makamlara duyuranlar ile failer ve uygu-

lanan yaptırımlar hakkında bilgi toplanması amaçlanmıştır. Benzer bir araştırma Corra, Martucci ve Asquini tarafından İtalya'nın Friuli-Venezia Giulia bölgesinde gerçekleştirilmiş ve bu bölgede bulunan ceza mahkemelerinin 1974-1985 yılları arasında verdiği kararlar taranmıştır (1987). Bu araştırmanın sonuçlarının araştırmamızın sonuçlarıyla karşılaştırılmasının ilginç olabileceği düşünülmüştür, çünkü gerek Türk Ceza Kanunu'nun gerekse halen yürürlükte olan 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun çocuk istismarı ile ilgili hükümleri 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunundan aynen alınmıştır. Ancak söz konusu araştırmanın kapsamına yalnız disiplin araçlarının kötüye kullanılması, aile fertlerine karşı alışkanlık haline dönüşmüş fena muamele ve aile içinde çocuğa karşı izlenen ırza tasaddi ve ırza geçme suçları alındığı için, arzu ettiğimiz biçimde bir karşılaştırma yapmamız mümkün olmamaktadır. Biz araştırmamızda, sadece aile içinde meydana gelen cinsel istismar olaylarını değil, çocuğun yakın çevresinde bulunan kişiler (örneğin, komşu, işveren v.b.) ve yabancılar tarafından istismar edilmesi olaylarını da ele aldık. Ayrıca Türk Hukukuna göre aile fertlerine fena muamelelerin cezalandırılması için bu davranışın alışkanlık haline gelmesi gerekmediğinden, seyrek olarak meydana gelen çocuklara fena muamele fiilleri de araştırmamızın kapsamına alınmıştır. Bu nedenle iki araştırmanın sonuçlarını, ancak sınırlı bir biçimde karşılaştırabilmek mümkün olmuştur. İtalya'da yapılan araştırmanın sonuçlarına göre cinsel yönden istismara uğrayanların hemen hemen tamamına yakını kız olduğu halde, araştırmamızın sonuçlarına göre erkek çocuklar da kız çocuklar kadar cinsel istismara uğramaktadırlar. Araştırmamızın bulguları istismar edenlerin alkol ve uyuşturucu etkisi altında olmadıklarını ortaya koyduğu halde, İtalya'da yapılan araştırma istismar edenlerin çok büyük bir bölümünün alkolik olduğunu ve uyuşturucu kullandığını ortaya koymuştur. Türkiye'de cinsel istismar olaylarının faileri yalnızca erkekler olduğu halde, İtalya'da cinsel istismar olaylarına bazen erkeğin yanında kadınlar da katılmaktadırlar. Her iki araştırma da istismar ve ihmali olaylarının daha çok alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerde meydana geldiğini ortaya koymuştur. Ancak bu, özellikle İtalya'da alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin sosyal hizmet kuruluşları ile daha çok ilişkili olmasına, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin istismar ve ihmali olaylarını daha iyi gizleyebilmelerine bağlanabilir.

YÖNTEM VE UYGULAMA

İşlemler:

Araştırma 1987 yılında gerçekleştirilmiş ve Ankara, İzmir ve İstanbul'da (Kadıköy ve Kartal ilçeleri) bulunan toplam 25 asliye ceza ve 14 ağır ceza mahkemesinin 1985-1986 yıllarına ait tüm karar kartonları (toplam 48.165) taranmıştır (x). Karar kartonlarında zaman zaman rastlanan bilgi eksiklikleri, o olaya ait dava dosyası incelenerek tamamlanmıştır.

Mahkemelerin ve Davaların Seçilmesi:

Mahkemeler seçilirken iki temel hususa dikkat edilmiştir. Bunlardan birincisi mahkemenin yargı çevresinin nüfusun her sosyo-ekonomik kesimini temsil eder nitelikte olmasıdır. Bu nedenle İstanbul ilinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde nüfusun bulunduğu Kadıköy ilçesi mahkemeleri ile daha çok orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde nüfusun yaşadığı Kartal ilçesi mahkemeleri örnekleme alınmıştır. Ankara ve İzmir'de ele alınan mahkemelerin yargı çevresinde ise her sosyo-ekonomik düzeyde nüfus bulunmaktadır. Mahkemeler seçilirken kullanılan ikinci ölçüt ise mahkemelerin görevine giren suç türleridir. Bilindiği gibi, çocukların fiziksel yönden ihmal ve istismarına yönelik fiiller ile cinsel istismarına yönelik fiiller Türk Ceza Kanununa göre suç sayılmaktadır. Bunlardan ırza geçmek (T.C.K. 414), oniki yaşından küçük çocuğu kaçırmak (T.C.K. 431), çocuğu kasten öldürmek (T.C.K. 449. f.1 ve 450, f.1), yeni doğmuş çocuğu namus kurtarmak amacıyla öldürmek (T.C.K. 453) ve oniki yaşından küçük çocuğu terk ederek beden ve ruh sağlığının büyük ölçüde zarara uğramasına veya çocuğun ölmesine neden olmak (T.C.K. 473, f.2) ağır ceza mahkemelerinin görevine girmektedir. Irza tasaddi (T.C.K. 415), fuhşa teşvik (T.C. K. 435), dikkatsizlik tedbirsizlikle yaralanmaya, ruh sağlığının bozulmasına (T.C.K. 459) veya ölüme (T.C.K. 455) sebebiyet vermek, oniki yaşından küçük çocukları terk etmek (T.C. K. 473, f.1), eğitim ve disiplin araçlarını kötüye kullanarak çocuğun sağlığına zarar vermek veya çocuğu tehlikeye maruz bırakmak (T.C.K. 477) ile küçüklere fena muamele etmek gibi suçlar (T.C.K. 478, f.1 ve 2) asliye ceza mahkemelerinin görevine girmektedir.

Araştırmanın kapsamına alınan kararlar seçilirken ise

(X) Araştırma, 1985-1990 yılları arasında vuku bulmuş ve bulacak çocuk istismar ve ihmalî olaylarını incelemek amacıyla plânlanmıştır. Bu nedenle araştırmaya 1990 yılına kadar devam edilecek ve sonuçlar zaman zaman yayınlanacaktır. Bu arada İstanbul merkez ilçe ve bağlı mahkemeler de araştırmanın kapsamına alınacaktır.

suçun türü ve çocuğun yaşı ölçüt olarak kullanılmıştır. Yaşın üst sınırı uluslararası literatüre uygun bir biçimde 18 olarak belirlenmiştir. Ancak özellikle kız ve kadın kaçırma, ırza geçme ve evlenme vaadi ile kızlık bozma suçları değerlendirilirken, ülkemizin sosyo-kültürel koşulları dikkate alınmıştır. Bu nedenle evlenme ile sonuçlanan 15 yaşından büyük kızların kaçırılması ve alıkonması olayları, araştırmamızın kapsamına alınmamıştır. Ayrıca çoğu kararda "haricen evlilik" diye tanımlanan, tarafların rızası ile gerçekleştirilmiş cinsel birleşmelerin önemli bir kısmı da araştırmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır. Çünkü bu gibi olaylar, genellikle erkeği resmi nikahla evlenmeye zorlamak veya herhangi bir nedenle bozulan beraberliğin devamını sağlamak amacıyla kız veya ailesi tarafından yapılan şikayetler üzerine kamu davasına konu olmaktadır. Bilindiği gibi, Türk Ceza Kanununun 434. maddesine göre, kaçırılan, alıkonulan, ırza geçilen veya evlenme vaadi ile kızlığı bozulan kadın ile bu fiili işleyen erkek evlendikleri takdirde, kamu davası veya hükmolunan cezanın çektirilmesi (eğer mahkumiyet hükmü verilmişse) ertelenmektedir. Yine aynı maddeye göre zamanaşımı süresi içinde erkeğin kusuru ile boşanmaya hükmolunursa koğuşturma yenilenmekte veya hükmolunan ceza çektirilmektedir. Bu nedenle tarafların rızası ile gerçekleştirilmiş, ancak erkeğin, kız veya ailesi tarafından evlenmeye zorlanması amacıyla dava konusu yapılmış birleşmeleri çocuk istismarı olarak nitelendirmenin uygun olmayacağı düşünülmüştür. Ne varki bazı hallerde cinsel birleşme evlenme ile sonuçlanabilir, olayı çocuk istismarı olarak nitelendirmek gerekmektedir. Bazı vakalarda kız çocuğun, ailesi tarafından cinsel birleşmeye zorlandığı, hatta bazen ailenin bundan bir maddi çıkar sağladığı görülmektedir. Bu nedenle 15-18 yaşlar arasında olup da ailesi tarafından cinsel birleşmeye, daha sonra da o erkekle evlenmeye zorlanan kızların konu olduğu davalar, araştırmamızın kapsamına alınmıştır.

Karar kartonları suçun türü, çocuğa ait bilgiler (çocuğun yaşı, cinsiyeti, özürülü olup olmaması), istismar ve ihmal edene ait bilgiler (yaşı, cinsiyeti, işi, eğitim durumu ve çocuğa yakınlık derecesi), olayı resmi makamlara bildiren kişiler ve fiillere uygulanan yaptırımlar açısından incelenmiştir.

SONUÇLAR

Araştırma kapsamına alınan ceza mahkemelerinde 1985, 1986 yıllarında toplam olarak 48.165 hüküm verildiği, bunlardan 701'inin (%1,46) çocuk istismarı ve ihmalî ile ilgili olduğu

Ankara, İzmir ve İstanbul (Kartal, Kadıköy) Ceza Mahkemelerinde iki yıl içinde sonuçlanan çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili davaların, suç türlerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

TABLO 1

Suçun Türü	KENTLER					Toplam N	%
	Ankara	İstanbul Kartal	İstanbul Kadıköy	İzmir			
Irza Geçme veya Irza Tasaddi	128	38	66	247	479	68,33	
Dik. ve Ted Sonucu Yaral. veya ölüme sebe.	34	36	28	47	145	20,68	
Fena Muamele	4	11	5	33	53	7,56	
Terk	6	1	1	6	14	2,00	
Fuhuşa Teşvik	5	-	1	4	10	1,43	
Toplam	177	86	101	337	701	100	

Ankara, İstanbul (Kartal, Kadıköy) ve İzmir Ceza Mahkemelerinin 1985 ve 1986 yılları Karar Kartonlarındaki Çocuk İstismarı ve İhmali Davalarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Buna göre ilk sırayı "ırza geçme, ırza tasaddi veya bu amaçla alıkoyma" gibi cinsel suçların aldığı (% 68,3) görülmektedir. İkinci sırada "dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölüme ve yaralanmaya sebep olma" (% 20,7) yer almaktadır. "Fena muamele" olayları (% 7,6) sıklıkla üçüncü sırayı işgal ederken, "terk" (% 2) ve "fuhuşa teşvik" (% 1,4) olaylarına ender olarak rastlanmıştır.

Çocuk İstismarı ve İhmali ile İlgili Davalarda Çocukların Özellikleri

Davalardaki çocukların (mağdurların) özellikleri, yaş, cinsiyet ve özürli olup olmama değişkenlerine göre incelenmiştir. Çocukların yaş ve cinsiyetlerinin suç türlerine göre dağılımları Tablo 2'de özetlenmiştir.

Kanımızca Tablo 2'de vurgulanması gereken bulgular şunlardır: Toplam olarak değerlendirildiğinde, kız ve erkek çocukların istismar ve ihmale hedef olma oranları birbirine yakın görünmektedir (kız çocuklar için bu oran % 51,36, erkek çocuklar için ise % 48,64'tür). Irza geçme veya irza tasaddi suçuna hedef olma açısından da bu oranın birbirine yakın olması (kızlar için % 54, erkekler için % 45,9) ilginç bir sonuç olarak dikkati çekmektedir. Çocukların irza geçme ve irza tasaddi eylemlerine hedef olmaları açısından cinsiyet ve yaş değişkenleri birlikte ele alınıp incelendiğinde, bu tür eylemlerin 7 yaşına kadar daha çok erkek çocuklara, 7 yaşından sonra ise daha çok kız çocuklara yöneltilmiş olduğu görülmüştür. Irza geçme ve irza tasaddi suçuna hedef olan mağdurlardan yarından çoğunun (%55) 12 yaşın altında bulunduğu önemli bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu ölüme veya yaralanmaya sebep olma suçlarının % 65,52'sinde mağdurun erkek olduğu görülmektedir. Mağdurların yarından fazlasının (% 53,1) da 0-3 yaş arasında bulunduğu dikati çekmiştir. Yaşla ilgili bu bulgunun anlaşılması, bebeklerin en fazla gözetime ihtiyaç duyan grup olması nedeniyle, kolaydır. Mağdurların çoğunun erkek olmasıyla ilgili bulgu ise, erkek çocukların daha hareketli olması nedeniyle, daha fazla tehlikeye maruz kalmalarıyla açıklanabileceği gibi, toplumumuzda erkek çocuklara daha fazla değer verilmesi nedeniyle onlara yönelik suçların mahkemelere daha sıklıkla yansıtılmış olmaları ile de açıklanabilir. Terk edilmiş olarak bulunan çocukların % 78,6'sının kız olmasının da yine aynı toplumsal değer yargularıyla açıklanması mümkündür. Fena muamele söz konusu olduğunda ise kız ve erkek çocukların sayılarında anlamlı bir farklılık olmadığı, fena muamele hedef olan çocuk sayısının 4 ile 15 yaşları arasında sistemli bir artma gösterdiği anlaşılmıştır. Fuhuşa teşvik edilen tümü kız 10 çocuğun yaş sınırlarının 12-18 arasında bulunduğu, bu çocuklardan çoğunun 16 yaşın üstünde olduğu görülmüştür.

TABLO 2

İstismarın veya ihmalin Türü	N	%	Çocuğun cinsiyeti			Çocuğun Yaşı										
			E	%	K	%	0-3		4-7		8-12		13-15		16-18	
							%	%	%	%	%	%	%	%		
İrza geçme veya irza tasaddi	479	68,33	220	45,93	259	54,07	9	1,88	102	21,29	150	31,32	185	38,62	33	6,89
Dikkatsizlik veya tedbirsizlikle yaranmaya veya ölüme sebebiyet	145	20,68	95	65,52	50	34,48	77	53,10	28	19,31	10	6,90	23	15,86	7	4,83
Fena Muamele	53	7,56	23	43,4	30	56,6	2	3,77	9	16,98	10	18,87	17	32,1	15	28,3
Terk	14	2,00	3	21,43	11	78,57	11	78,57	-	-	3	21,43	-	-	-	-
Fuhuşa Teşvik	10	1,43	0	-	10	100	-	-	-	-	1	10	3	30	6	60
TOPLAM	701	100	341	48,64	360	51,36	99	14,12	139	19,83	174	24,82	228	32,52	61	8,70

Ankara, İzmir ve İstanbul (Kartal, Kadıköy) Ceza Mahkemeleri Kararlarında İstismar ve İhmal Edilen Çocukların Yaş ve Cinsiyetlerinin, Suç Türlerine Göre Dağılımları

İstismar ve ihmale hedef olan çocukların yalnızca % 1,4'ünde geri zekahlık, akıl hastalığı gibi (mahkemeye yansıyan) bir özür bulunduğu görülmüştür. Batıda yapılan bazı araştırmalarda ise bu oranın çok daha yüksek olduğu bildirilmekte ve bu sonuçlar özürlü çocukların gerektirdiği özel bakımın, böyle çocukların aileye verdiği stres ve çaresizliğin anababayı, onları daha çok istismar etmeye yöneltme olasılığıyla açıklanmaktadır. Araştırmamızda özürlü çocuk sayısının az olmasını mahkemelere akseden olayların çoğunlukla cinsel istismarla ilgili olmasına, örneğin fiziksel istismarın mahkemelere yeterince yansımamasına bağlamak mümkündür.

Çocuk İstismarı ve İhmal ile İlgili Davalarda İstismar veya İhmal Edenlerin Özellikleri

Faillerin özelliklerinin yaş, cinsiyet, çocuğa olan yakınlık derecesi, eğitim ve meslek değişkenliklerine göre incelenmesi planlanmıştır. Ancak karar kartonlarında eğitimle ilgili ayrıntılı bilgiye rastlanılamamış; failerin büyük bir bölümünün "okur-yazar" olarak nitelendirildiği görülmüştür. Bunlardan, meslekleri belli olanlar incelendiğinde (her kararda bu bilgi de bulunmamaktadır), okur-yazar olarak nitelenenler arasında üniversite mezunlarına dahi rastlanmıştır. Mahkemelerce eğitim ve meslekle ilgili bilgilerin sistemli bir biçimde tutulmaması nedeniyle, failerin bu değişkenler açısından incelenmesi mümkün olmamıştır.

Çocuk istismarına ve ihmaline girişenlerin yaş ve cinsiyetlerinin suç türlerine göre dağılımı Tablo 3'de özetlenmiştir.

Tablo 3'de dikkatimizi çeken en önemli husus çocukları cinsel ve fiziksel yönden istismar edenlerin hemen hemen tümünün erkek olmasıdır (cinsel istismar için % 99,58; fiziksel istismar için % 100). İrza geçme ve irza tasaddi suçlarının erkekler tarafından işlenmesi doğal kabul edilse de, fena muamele suçunun tümünün de erkekler tarafından işlenmiş olması ilginç bir bulgu olarak dikkati çekmiştir. Dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu ölüme ya yada yaralanmaya sebebiyet verenlerin çoğunun (% 64,14) kadın olması, bebek ve küçük çocukların bakım ve gözetimlerinin kadının sorumluluğunda olması çerçevesinde, doğal kabul edilebilir.

İrza geçme veya irza tasaddi suçlarının %32,78'inin 18 yaşın altında olan, hemen hemen yarısının (% 47,18) da 21 yaşın altında olan gençler tarafından işlenmiş olması kanımızca üzerinde önemle durulması gereken bir sonuç niteliğindedir.

işlerliği bulunmadığını açıkça göstermektedir.

Çocuk İstismarı ve İhmali Davalarında Failere Uygulanan Yaptırımlar

Her ne kadar çocuk istismarı ve ihmali olarak nitelenebilecek fiiller Türk Ceza Kanunununca suç sayılıyorsa da, söz konusu fiiller, ırza geçme ve ırza tasaddi dışında, çoğu zaman mahkemelere yansımamakta, yansıyanlar da uygun bir biçimde cezalandırılmamaktadır. Bunun en önemli nedeni yargıçların, istismar edeninin cezalandırılması halinde çocuğun yada ailenin durumunun daha da ağırlaşacağı yönündeki haklı inançlarıdır. Çünkü ülkemizde, istismar veya ihmali edilen çocuğun sağaltımını üstlenecek veya ihmali veya istismar olaylarına karışan ailelere gereken desteği verecek, yönlendirmeyi yapacak kurumlar henüz kurulmamıştır. Anne veya babanın fena muamele, cinsel istismar veya ihmali nedeniyle mahkum olması halinde, çocuğun bir kuruma yerleştirilmesi veya bakım ve gözetimini üzerine alacak bir aile ya da akraba yanına verilmesi mümkündür. Ancak bunun yapılabilmesi için, bu gibi olayların ceza mahkemeleri tarafından çocuk mahkemelerine veya çocuk mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde, görevli mahkemeye aksettirilmesi gerekir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 21. maddesinin 2. fıkrasında, korunmaya muhtaç çocukların (yani istismar veya ihmali edilen çocuklarla, anasız, babasız, ana ve babasız çocukların) saptanması ve kuruma duyurulması ile yükümlü kişiler belirlenmekte, bunlar arasında yargıçlar ve savcılar bulunmamaktadır. Bu nedenle mahkemelerin bu gibi olayları ilgili yerlere duyurması yasal bir yükümlülük değildir. Her yıl önüne gelen binlerce dava dosyası arasında bunalmış yargıç ve savcılar yasal bir yükümlülük olmadıkça böyle bir duyuruyu yapmalarını beklemek fazla iyimserlik olur. Mahkemeler çocuk istismar ve ihmali olaylarını çocuk mahkemelerine, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Aile ve Çocuk Hizmetleri Dairesine veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine duyursalar dahi, bu kuruluşların uygulayacağı önlemlerin etkili olabileceğini söylemek çok güçtür. Çünkü bu kuruluşların kendilerine verilen görevleri, gereği gibi yerine getirmelerine olanak verecek kurumları, örgütleri ve personeli yoktur. Bu nedenle ailesinden alınarak bir kuruma, koruyucu aile yanına veya bir akraba yanına yerleştirilecek çocuğun yeni istismar veya ihmali olayları ile karşı karşıya kalması olasılığı oldukça fazladır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, dikkatsizlik ve tedbirsizlikle çocuğun yaralanmasına veya ölümüne sebebiyet veren anne veya ba-

ba, mahkemelerimiz tarafından, kurallar zorlanarak, beraat ettirilmekte (% 70) veya verilen hürriyeti bağlayıcı ceza (% 28,5) para cezasına çevrilmektedir. Örneğin, bir olayda leğene kaynar su koyduktan sonra 1,5 yaşındaki çocuğunu leğenin yanına bırakıp soğuk su almaya giden ve bu tedbirsizliği ile çocuğun kaynar suya düşüp ölmesine neden anne, o anda odada bulunmadığı gerekçesi ile beraat ettirilmiştir (Ankara 4. As. Ce. Mah., 1986/538).

Fena muamele olaylarında da verilen cezanın çoğunlukta para cezasına çevrildiğini görüyoruz. Fuhşa teşvik olaylarının çoğunda sanıklar delil yetersizliğinden beraat etmektedirler. ırza geçme ve ırza tasaddi suçları ile ilgili davalar ise genellikle mahkumiyetle sonuçlanmakta ve verilen ceza kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza olmadığı için para cezasına çevrilememektedir. Bu tür suçların % 13,57'si 11-15 yaşları, % 19,21'i 16-18 yaşları ve % 15,03'ü de 19-21 yaşları arasındaki gençler tarafından işlenmektedir. Bu olayların çoğunda ırzına geçilen veya tasaddide bulunulan çocuğun rızası söz konusudur. Ancak Türk Ceza Kanunu, 15 yaşından küçük çocuğun ırzına geçilmesini (rızası olsa dahi) 5 yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılması gereken bir fiil olarak kabul etmektedir (m.414 f.1). Bu nedenle, cinsel oyun niteliğinde sayılabilecek olaylarda dahi, fail durumunda olan çocuk ağır cezaya maruz kalmaktadır. Bu da yeni bir istismar olayının başlamasına neden olmaktadır. Çünkü Ankara Çocuk İstismarında yaptığımız bir araştırma, cinsel suç işlemiş çocukların (ki bu çocuklar suçu işledikleri zaman 11-15 yaşları arasındadırlar) % 72,2'sinin buraya gelmeden önce 6 aydan fazla yetişkinlere ait cezaevlerinin çocuk koğuşlarında kaldıklarını ortaya koymuştur. Çocuklar, bu koğuşlarda eğitilmedikleri gibi, çoğu zaman fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmaktadırlar. Ayrıca cinsel suçlara karşı toplumumuzun tepkisi bu çocukların durumunu daha da kötüleştirmektedir.

Özetleyecek olursak, çocukları fiziksel yönden istismar ve ihmali edenlerin çoğu beraat ederken veya cezaları para cezasına çevrilirken, cinsel yönden istismar edenler olayın niteliği ve failin küçük olması (yaş küçüklüğü nedeniyle yapılan indirimler dışında) dikkate alınmadan ağır cezalara çarptırılmaktadırlar. Bu, bir takım toplumsal değerlerin ceza yasası tarafından benimsenmesinin doğal bir sonucudur.

SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları, çocuk istismarı ve ihmali olaylarının yalnızca Türkiye'nin üç büyük kentinde bulunan ağır ceza ve

asliye ceza mahkemelerine yansımış olanları ile ilgilidir. Elde edilen sonuçların bu kentlerde meydana gelen tüm istismar ve ihmal olaylarını yansıtır biçimde yorumlanmaması gerekir. Zira çocuk istismar ve ihmal olaylarının mahkemelere yansımalarını etkileyen birçok etmen vardır. Bunların başında, mağdurun veya onun adına olayı mahkemeye yansıtabilecek kişinin, mahkemeye başvurması halinde, aile içi ilişkilerin daha da kötüye gitmesinden korkması gelir. Bir başka etmen özellikle fiziksel istismar olaylarına tanık olanların, mahkemeye başvurdukları takdirde istismar edenin uygun bir biçimde cezalandırılmayacağını ve durumun çocuk yönünden daha da ağırlaşacağını düşünmesidir. Toplumun değer yargıları da istismar ve ihmal olaylarının mahkemeye yansımalarını etkileyen bir başka etmendir. Örneğin Türk toplumunda namus, bekâret gibi kavramlara verilen önem, özellikle cinsel suçların mahkemeye daha fazla yansımalarına neden olmaktadır. Öte yandan çocuklara yapılan fena muameleler, özellikle aile fertleri, öğretmenler veya ustalar tarafından yapıldığında, bir eğitim yöntemi olarak değerlendirilmekte ve bu değerlendirme birçok fiziksel istismar olayının mahkemeye yansıtılmasını engellemektedir.

Çocuk istismar ve ihmal olaylarının mahkemeye yansımaları konusunda yukarıda sözü edilen etmenleri gözden uzak tutmadan, araştırmamızın önemli bulgularını şu biçimde özetleyebiliriz: Bu üç şehirde mahkemelere en çok yansıyan istismar türü cinsel istismardır. Bu şehirlerimizde erkek çocuklar da kız çocuklara yakın bir oranda cinsel istismara uğramaktadırlar. Çocukları cinsel yönden istismar edenlerin çoğu, çocuğun yakın çevresindeki kişilerdir. Cinsel istismar olaylarında şiddete çok az başvurulmakta ve bu olaylar yargı organlarına daha çok ana-babalar tarafından yansıtılmaktadır. Ayrıca cinsel istismar olaylarının faileri oldukça ağır bir biçimde cezalandırılmaktadır. Dikkatsizlik ve tedbirsizlikle yaralanmaya veya ölüme sebebiyet vermek ikinci sırada yer almaktadır. Bu olaylar mahkemelere daha çok hastahane yetkilileri veya polis tarafından yansıtılmaktadır. Bu olayların sanıkları daha çok çocuğun bakım ve gözetiminden sorumlu görülen anneler olmaktadır. Toplumsal koşulları dikkate alan mahkemeler, genellikle dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölüme veya yaralanmaya neden olan anneleri beraat ettirmekte veya cezalarını para cezasına çevirmektedirler. Çocuklara fena muamele ise çoğu zaman istismar olarak görülmemekte ve mahkemeye yansıtılmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Türkiye'de çocuk istismar ve ihmalinin bazı türleri yetkili makamlara, dolayısıyla mahkemelere daha az yansımakta ve bu olayların faileri uygun bir biçimde cezalandırılmamaktadır. Mahkemeler, failin ana-baba olması halinde bunların cezalandırılmasının çocuğun durumunu daha da kötüleştireceğini düşünerek ya hiç ceza vermemekte veya verdikleri cezayı ertelemektedirler. Hatta bunların velayet hakkını bile ellerinden almamaktadırlar. Bu, büyük ölçüde istismar ve ihmal edilen çocukların korunması ile ilgili etkin bir sistemin kurulmamış olmasının sonucudur.

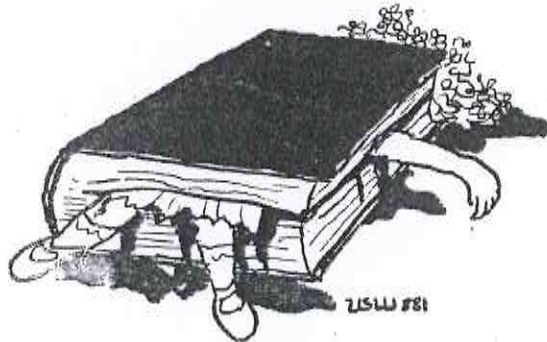
Bilindiği gibi, istismar ve ihmal edilen çocuklar aynı zamanda korunmaya muhtaç çocuklardır. Gerek çocuk Mahkemeleri Kanununda, gerekse Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda bu çocuklar için bazı tedbirler öngörülmüştür. Bu tedbirlerin başarılı bir biçimde uygulanabilmesi için, söz konusu yasalarda öngörülen kurumların kurulması veya kurulmuş olanların amaca uygun bir biçimde işletilmesi gerekmektedir. Kurulması gereken kurumlar arasında korunmaya muhtaç çocukların, haklarında kuruma kararı alınmaya kadar barındırılacakları "kabul merkezleri" ve eğitimi güç çocukların yerleştirilecekleri özel kurumlar bulunmaktadır. Yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesi gereken kurum ve hizmetler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, koruyucu aile hizmetleri ve çocuğun kendi ailesi içinde korunmasına ilişkin hizmetlerdir. Çocuk istismar ve ihmal yönünden önemli olan diğer bir husus da istismar ve ihmal edilen çocuklarla, bunları istismar ve ihmal edenlerin bazı tıbbi, eğitsel, psikolojik veya psikiyatrik teknikler kullanarak sağaltılmasıdır. İstismar ve ihmal edilen çocukların bir kısmının korunmaya muhtaç çocuklar için kurulmuş kurumlarda, koruyucu aile yanında veya kendi ailesi içinde sağaltılması mümkünse de, önemli bir kısmının bu çocuklar için özel olarak kurulmuş kurumlarda yoğun bir biçimde tıbbi, eğitsel, psikolojik veya psikiyatrik teknikler kullanılarak sağaltılması zorunludur. Bu nedenle mevcut yasalarda değişiklikler yapılarak istismar ve ihmal edilen çocuklara özgü kurumların kurulması öngörülmelidir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz kurumlar kurulduğu ve mevcut kurumlar amaca uygun bir biçimde işletildiği takdirde, mahkemeler çocuk istismar ve ihmalinin failerini uygun bir biçimde cezalandırabilecekler, gerektiğinde çocuğun ailesinden alınarak başka bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesine karar verebilecekler-

dir. Ayrıca çocuğun kendi ailesi içinde korunmasını daha uygun bulurlarsa, ilgili kurumları yardımcı olmasını, yol göstermesini kararlaştırabileceklerdir. Öte yandan yukarıda belirtilen kurumların ve hizmetlerin iyi işlemesi, toplumda istismar ve ihmal edilen çocukların ilgili makamlara bildirilmesi halinde Devlet tarafından etkin önlemler alınacağına dair bir inanç yerleşmesine neden olacaktır. Bu da bu tür olayların yetkili makamlara ve mahkemelere daha çok yansımaları sağlayacaktır. Bundan başka istismar ve ihmal edilen çocukların sağaltımı, bu olayların uzun vadeli etkilerini silmeye yardımcı olacak, istismar ve ihmal edenlerin sağaltımı ise yeni istismar ve ihmal olaylarının ortaya çıkmasını önleyecektir.

KAYNAKLAR

- Bilir, Ş., M. Arı, B. Atık ve N.P. Pınar, "Konya, Kayseri ve Denizli İl Merkezlerinde 4-12 Yaş Grubu 4003 Çocuk Üzerinde Dövülme Sıklığı ve Bununla İlgili Bazı Duygusal Sorunların Taraması." Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, Sayı 2: 3-5, 1987.
- Correra, M.M., P. Martucci ve P. Asquini, "Maltrattamenti e Violenza ai Minori". Rassegna di Criminologia, Vol. 18, fasc. 2, 1987.
- Correra, M.M., P. Martucci, "Maltrattamenti e Violenza ai Minori" Rassegna di Criminologia, Vol. 18, fasc. 1, 1987.
- Önçe G. ve E. Konaç-Onur, "Child Abuse In Turkey", Child Abuse and Neglect: Research and Innovation, NATO, ASI series, Metinus Nijhoff Pub., Boston, 1983.
- Kempe, C., S. Silverman, B. Steele, W. Droegmueller ve H. Silver "The Battered Child Syndrome" Journal of the American Medical Association, 181: 17-24, 1962.
- Konaç-Onur, E., "Legal Aspects of Child Abuse in Turkey" Child Abuse and Neglect, 1988 (in press).
- Zeytinoglu, S. ve Ş. Kozcu, "Fiziksel Çocuk İstismarı İle İlgili Bir Araştırma" Seminer Dergisi, E.Ü. Edebiyat Fak. Yay. Sayı 6, 1988 (baskıda).



" çocuklar çiçekse
ve yasaksa koparmak
çiçekleri,
çiğnenmek için konursa
yasaklar
ve suçsa çiğnemek
yasakları,
neden kelepçe yok
simitçi çocuğu koşturan
zabitanın bileklerinde,
.....
derler ki
kelepçenin soğukluğuna
dayanmazmış
hiçbir çocuğun yüreği.

2.1.1987

Emin ÖZMEN

ÇOCUK MAHKEMELERİ NE OLDU? (**)

Güney DİNC (*)

1- Tavşan Davası

Kelepteli tutuklular, ağlayan analar babalar, yerlerde yuvarlanan çocuklar, namlulara sürünerek koşuşan avukatlar, çaycılar, öğleye doğru çıkıp gelen pidecilerle, İzmir Adliyesi olağan günlerinden birini yaşıyordu. İşhanından bozma yapının dar koridorları tıklım tıklım insan doluydu. Kimi kavga ediyor, kimi şakalaşıyordu. Okuldan izin alıp gelen üç ortaokul öğrencisi, bunca karmaşa arasında sığınabildikleri az dumanlı bir köşede, duruşma sıralarını bekliyorlardı. O gün karar verilecekti.

Hüseyin Çavuş'un tavşanlarının bir benzeri, Fuar'daki Hayvanat Bahçesi'nde bile yoktu. Parlak, uzun, yumuşacık tüyleri vardı. Hüseyin Çavuş, apartmanlar arasında sıkışıp kalan bahçesini gelen geçenin saldırısından korumak için, yol kenarındaki duvarın üzerine bir de çit çekmişti. Tek başına yaşıyor, çok sevdiği tavşanlarının rahatı kaçmasın diye, arsasına apartman dikmek isteyen yapsatçıların başvurularını geri çeviriyordu.

Bir başka güzeldir İzmir'in sonbahar ikindileri. Gökyüzünün alacasında incecik ay parıldarken, öteki uçta, kızıla çalan koskoca güneşin batışını izlemek olasıdır. Ay mı çarptı, yoksa güneşmi, ne olduysa, işte o akşam oldu. Bir an önce Hüseyin Çavuş'un tavşanlarına ulaşmak isteyen üç afacan, duvara tırmanıp çiti aşmayı denediler. Kavaktan yapılan yumuşak dikmeler basınca dayanamayınca, çatırdayıp üzerindeki telörgü ile birlikte bahçeye doğru yattı. Çeneleri hiç durmayan sevimli yumaklar, davetsiz konuklara aldırmadan bir şeyler kemirip koşuşuyorlardı. Çocuklar,

mutluluktan ne yapacaklarını bilemediler. Dizlerinin üzerine çöküp, tavşanların arasına karıştılar. Onlara dokundukça daha bir çoşuyor, tavşanlarla kafa kafaya verip çenelerini oynatıyorlardı. Bu çoşku hiç bitmesin istediler. Kendilerine en güzelini, en irisini seçip kucakladılar. Geldikleri yoldan dönebileceklerini sandılar. İşte o zaman, şaşırıp kaldılar. Bahçeye yıktıkları çit, duvara tırmanmalarına olanak vermiyordu. Çıkışı olmayan karides tuzuna takılmış, ya da, okula giderken çantalarında taşıdıkları dökülmeyen mürekkep hokkasına düşmüş gibiydiler. Tüm çabaları boşunaydı. Çılgın gibi koşup gelen Hüseyin Çavuş'un elindeki sopayı gördükleri zaman, kirece bulanmış giysiler, koltuklarının arasına kıştırdıkları tavşanlarla, duvarın dibinde debelenip duruyorlardı.

Komşuların arabuluculuğu, ana babaların yakarmaları, Hüseyin Çavuş'u yumuşatmaya yetmedi. O'nun da kendine göre nedenleri vardı. Bu, ilk olay değildi ki? Her yıl, 23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim günlerinde ortaokulun sınıfları, gözü gibi baktığı bahçesinden yolunan çiçeklerle süsleniyordu. Kimse sormuyordu çocuklara, çiçekleri nereden bulduğunu diye. Bir kez olsun, eriklerin sarardığını görememişti. Daha çekirdekleri donmadan, önüne gelen avuç dolusu koparıp gidiyordu. Bıkmış usandırmış yumurcuklara, unutamayacakları bir ders vermek istiyordu.

"Tavşan Davası" böyle başladı. Önce karakola götürüldüler. Tutanaklar düzenlenip, yazılar imzalandı. Evden kimlikler, muh-tardan oturma belgeleri getirildi. Geceyi bodrum da geçirdiler. Artık onlar da "hırsız" olmuşlardı. Sabaha dek, başka hırsızları, kavgacıları, uyuşturucu kullananları tanıyıp söyleşilerine katıldılar. Gün ağarınca, buyruklara uyup hücreyi temizlediler, bunca kişinin çöplerini döktüler.

Çocuklara eşlik etmek kolay olmuyor. Ne zaman, ne yapacakları önceden bilinmiyor. Çelimsiz yapıları, atak davranışları nedeniyle, umulmadık zamanda görevlilerin elinden kaçıp kalabalığa karışabiliyorlar. Bu yüzden başlarına bir iş gelmesin diye, savcılığa götürülürken, ellerine zincir vuruldu. Çocuklar önde, koruyucuları arkalarında, Kemeraltı'ndan geçip Adliye'nin dördüncü katına çıktılar. Olay, gazetecilerin ilgisini çekti. Bir yandan flaşlar parlarken, öte yandan, tavşan davası üzerine şaşırtıcı öyküler geliştiriliyordu.

Savcılık önündeki bekleyiş uzun sürdü. Adli Tabip'e çıkarıldılar. Doktor, "farik ve mümeyyiz" olduklarına ilişkin rapor verdi. Yani eylemlerinin "suç" olduğunu anlayacak kadar kafaları

(*) İzmir Barosu Avukatlarından

(**) Yazarın yakında Boyut Yayınevi tarafından yayınlanacak olan "Penceli Adalet" adlı kitabından alınmıştır.

çalışıyordu. Gerçekten, ortaokul üçüncü sınıf öğrencisi olan sanıkların Hüseyin Çavuş'un yasaklanmış bahçesinden tavşan çalmanın suç olduğunu bilmemeleri olanaksızdı. Yargılanıp cezalandırılabilirlerdi. Büyüklerden tek ayrıcalıkları, daha az ceza alacak olmalarıydı. Bir de, duruşmaları gizli yapılacaktı. Yasa önündeki durumları buydu. Oysa darmadağın saçlarıyla, uykusuz başları önlerinde, elleri kelepçeli fotoğrafları, ilginç öyküleriyle birlikte, ertesi gün yayınlanacak gazetelerin karelerine çoktan yerleştirilmişti.

Ne yapacaklardı tavşanları? O kadar çok sevmişlerdi ki, ke-sip etini yemek, akıllarının ucundan geçmemişti. Kan döküp avuçlarında titreyen sıcaklığı dondurmak onların işi değildi. Hele satmayı hiç düşünmemişlerdi. Dağda, kırdan yaşayan tavşanların evlerde de beslenebileceğini, ilk kez Hüseyin Çavuş'un bahçesinde görmüşlerdi. Onlar da birer tavşanları olmasını istemişlerdi. Yaptıklarının yanlış olduğunu biliyorlardı ama, yasak tutkuların dürtüsüyle, kestirme çözümü böyle bulmuşlardı. Yakalanmasaydılar, gece bastırınca, kucaklarında tavşanlarla, ister istemez evlerine döneceklerdi. O zaman da iş ortaya çıkacak, tavşanlar, yine Hüseyin Çavuş'a verilecekti. Üstelik güzel bir dayak yiyeceklerdi.

Bunlar, yargının araştıracağı konular değildi. Suç, "gündüz" mü, yoksa "gece" mi işlenmişti? Hırsızlığın "... ikiden fazla kişiler tarafından birlikte yapılması", çitin devrilip duvarın atlanması, ağırlaştırıcı neden sayılacak mıydı? Olayda, "meskun bir hanenin doğrudan doğruyla müstemilatından olan veya duvarla çevrilmiş bulunan yerlerdeki hayvan..." ların çalışmasıyla ilgili kural uygulanabilir miydi? Tavşanların değeri, "pek fahiş" miydi, "hafif" mi, yoksa "pek hafif" mi? Çocuklar bahçeden çıkamadan yakalandıklarından, suç oluşmuş muydu? Olay, "nakis teşebbüs" düzeyinde mi kalmıştı, "tam teşebbüs" mü? Sağlıklı bir çözüme varmak için, yargıcın görevi, öncelikle bu soruların yanıtını bulmaktı...

Dışardan gelen gürültü nedeniyle, kürsüdeki yargıcın sesi güçlkle duyuluyordu. Kararı ayakta dinleyen çocuklar çenelerini dayadıkları demir parmaklıkların ardında, gözlerini açmış, söylenenleri anlamaya çalışıyorlardı. Yargıç, toplama bölme, çıkartma işlemleri yapıyor, daktilonun başındaki yazman bunları tutanağa geçiriyordu. İçlerinden biri matematik öğretmenini anımsatınca, çaktırmadan fısıldayıp gülüştiler. Bu hesaplara bir türlü akıl erdiremiyorlardı...

Asık yüzlü yargıç arada bir çocuklara bakıp, kendisiyle konuşur gibi, "ama ne tavşanlardı.." diyordu. Az mı uğraşmıştı, incir çekirdeğini doldurmayan bu dava için? Olay günü İzmir'de gündüzün bitip gecenin başladığı saati Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden sormuştu. Bahçenin kapalı yer sayılıp sayılmayacağını saptamak için bilirkişi götürüp, suç yerinde inceleme yapmıştı. O gün görmüştü, Hüseyin Çavuş'un parlak tüylü tavşanlarını. Birini kucasına alıp uzun uzun okşamıştı. Bu tavşanlarda, insanı, alışılmışın dışına çeken birşeyler vardı. Dokundukça, düşünceleri çeşitleniyordu. Yirmiyedi yıl boyunca, yaşamın hep acı veren bulanık yüzünde do-laşmak zorunda kaldığını anımsadı. İşleri yolunda gidenler, hiç karşılama gelmiyordu. Uyuşmazlıklar, tartışmalar, suçlamalar, kimi zaman yerini bulmayan cezalarla geçmişti yılları. Oysa bunların hiç biri onu ilgilendirmiyordu. Emekli olunca, Hüseyin Çavuş gibi, çiçekler, tavşanlar arasında durulup dinlenmek isterdi. Hele geçmişe dönmek, şu küçük hırsızlardan biri olabilmek için neler vermezdi ki...

Bir kez daha mırıldandı yargıç:

"Ama ne tavşanlardı..."

Sonra asık yüzünü takınıp, çocuklara döndü:

"Komşunun bahçesine girip tavşanlarını almanız, hırsızlık suçunu oluşturuyor." dedi. "Sizlere önce hapis cezaları verdim. Yasal indirimleri uyguladıktan sonra, cezanızı paraya çevirip erteledim. Bir daha karşınıza çıkarsanız, yaşınıza bakmam, hepinizi içeri atarım."

Böylece, yasal uyarı da yerine getirilmiş oldu.

Yaşları tutmadığı için, cezaları Adli Sicil'e işlenmedi. Yasa böyle diyor ama, onlar çoktan fişlendiler. Yıllar sonra, işe girecekleri zaman "hırsız" olduklarını öğrenecekler, Yüzlerine çöken utancı yenmek için, bir kez daha anımsayacaklar Hüseyin Çavuş'un tavşanlarını. Sevgiyle okşayacaklar tüylerini, yitirdikleri o güzelim çocukluğa dokunur gibi...

2- Çocuk ve Yargı

Gerçek yaşamdan aldığımız bu öykü, ülkemizde, çocuk yargısının hiç bir özelliği bulunmadığını kanıtlayan binlerce örnekten yalnız birisi. Küçükler, tıpkı yetişkinler gibi yargılanıp cezalandırılıyorlar. Çocuğu suça iten özgül etkenler değerlendirilmezken, mahkemeler, bir yığın gereksiz ayrıntıyı araştırmak zorunda kalıyorlar. Oysa, yetişkinler için saptanan ku-

rallar, çocuklara uygun düşmüyor. İzlenen yöntemler, çocuğun dünyasıyla temelden çelişen yanlışları da birlikte getiriyor. Örneğin, çocuk bir şeyler çalmışsa, kapı kilidinin kırılıp, duvarın aşılması, eylemin gece ya da gündüz gerçekleşmesi, olayın çözümünü yönünden fazla bir önem taşımıyor. Bunlar, yetişkinler için konulmuş cezayı ağırlaştırır nedenler. Hırsızlık yapan çocuk, elbette, duvarı da atlayacak, kilidi de kıracak. Eğitim biçiminin, çevre koşullarının, kişilik özelliklerinin aydınlatılmasında yararlanılabilecek bu tür etkenler, mahkemelerimizde, salt, verilecek cezanın süresini kararlaştırmak için araştırılıyor.

Üç-beş kişinin aralarında anlaşarak suç işlemeleri durumunda uygulanacak yaptırım, kimi suçlarda, tek sanığa verilecek cezadan daha ağır oluyor. Böylece örgütlü suçların önlenmesi amaçlanıyor. Bu kural, çocuklar için de geçerli. Düşünülmüyor ki, yetişkinlerin suç işleme kararlılığını pekiştiren bilinçli beraberlikler, küçükler yönünden, oyun düzeni içinde gelişen bir çöşkünün paylaşılması olabiliyor.

Alleler, aşiretler arasında sürüp giden kan davalarında, karşıtlarını öldürmek için yetiştirilen çocuklar var. Yaşları tutmadığından ölüm cezası uygulanmayacağı, cezaları indirileceği için, büyüklerin işlediği suçlar gençlere yükleniyor. Çelimsiz ve devingen yapılarından, içten görünülerinden yararlanılarak, kimi çocuklara, daha küçük yaşlarında, hırsızlık, dilencilik eğitimi veriliyor. Anımsanmayan dedelerin biriktirdiği düşmanlıkları sürdürmek, ya da ailenin geçim sorununa yeni kaynak yaratmak için "suçlu çocuklar" üretiliyor.

İletişimin sınırsız olanaklarıyla tüm zenginliklerin hoyratça sergilendiği bir ortamda, çukolata almak için pastanenin vitrin camını kıran, ulaşabildiği yerlerden, ekmek, meyve, giysi ve hatta "ateş" çalan küçüklerin kelepçeli öykülerini okuyoruz. Bu olaylar karşısında, "karakol - mahkeme - cezaevi" üçgeni içinde somutlaşan geleneksel uygulama, suçlanan çocuğu "minyatür bir yetişkin" anlayışıyla değerlendiriyor. Katı ve biçimsel yasalar, yargıca devinim olanağı bırakmıyor. Mekanikleşen yöntemler "çocuk" olgusuna uzak düşünce, birbirini kovalayan işlemler dizisi, cezalandırmanın da ötesinde, gerçek bir işkenceye dönüşüyor.

Yargı, "suçlu çocuk" tan önce, "çocuk" u tanıyıp anlamak zorunda. Hiç kuşkusuz, yargıçlar, çocuğun, "... gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, ergin sayılmayan küçük yurtdaş..." olduğunu biliyorlar. En azından, ağır iş yükü nedeniyle, dilediklerinde ilgile-

nemedikleri kendi çocukları var. Ancak bu deneyimlerini, "en az ceza" vermenin ötesinde değerlendirebilecekleri ortam yok. Sokaktan gelen çocuk, sonuçta yine sokağa bırakılıyor.

"Çocuk, istenildiği gibi yörgülabilecek canlı bir hamur değildir. Çocuk, yetişkinin küçültülmüş bir örneği hiç değildir. Çevresini algılayışı, yorumlayışı değişiktir. Çocuk, bağımlıdır, bencildir, beklemeyi bilmez. Duyguları inmiş çıkışlar gösterir, tepkileri kesindir. Sürekli sevilme, desteklenmek ve ana - babanın sağladığı güven ortamında yaşamak ister. Onları kendine örnek alarak, davranış ve tutumlarını benimseyerek kişilik kazanır. Sevgi yanında yaşam kurallarını, doğru - yanlış kavramlarını özümser, kendi kendini denetleyen bir üst benlik, bir vicdan geliştirir. Çocuk, ayrıca özgür olmak isteyen, kendi başına deneme, yanılma ve sürekli sorma ile öğrenen bir canlıdır." (1)

Bu niteliklerin de ortaya koyduğu gibi, "çocukluk", kendine özgü bir yaşam biçimi. Çocukluğu, "yetişkinliğe geçiş" dönemi olarak algılamak, yanlış bir değerlendirme. Çocuğu tanıma ve anlama çabasında başarıya ulaşmak, öncelikle onun özgün dünyasına girebilmekle olası. (2) Yetişkinleri umutsuzluğa düşüren koşullara, çocukların da uyum göstermeleri beklenmemeli. Duraganlık, edilgenlik, sevgisizlik, çocuğun doğası ile bağdaşmayan kavramlar. Toplumsal devinimin kaynağını oluşturan bu nitelikler bir yaşam çelişmesine dönüşünce, çocuk suçlarının başlıca nedenleri oluyor.

Bilimsel araştırmalar, Batı toplumlarında çocuk suçlarının endüstrileşmeye koşut olarak arttığını gösteriyor. Geleneklerle birlikte çekirdek aile yapısının yıkılarak, baba, anne ve çocuğun toplu üretime katılmaları, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, hızlı ve düzensiz kentleşme, işsizlik, iç ve dış göçler, giderek insan ilişkilerinin nitelik değiştirmesi, çocuk suçlarını çoğaltan temel etkenler arasında. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, başta A.B.D., Japonya ve İsveç olmak üzere bir çok ülkede çocuk suçlarında hızlı artışlar saptanmış. (3) Çocuk suçluluğu, yoksul kesimlerde, daha yüksek oranlarda görülüyor. Endüstrileşmenin sunduğu çeşitli yenilik ve olanaklardan yararlanamayan alt gelir düzeyindeki allelerin çocukları, yasal olmayan yollardan gereksinimlerini karşılamayı deniyorlar. Kuşkusuz bu gelişmelerde,

(1) Atalay YÖRÜKOĞLU, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Aydın Kitabevi Ank. 1983, s.3.

(2) Melek ŞEN, Çocuk Mahkemelerinin Uygulanabilirliği Açısından Yargıç ve Savcı Olarak İnsan Potansiyelimiz, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1986, s. 48.

(3) Haluk YAVUZER, Psiko-Sosyal Açıda Çocuk Suçluluğu, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, İst. 1981, s. 24.

çocuklarda özendirici, olağandışı serüvenler aramaya itici yayın ve kurgularıyla, iletişim araçlarının da önemli katkıları oluyor (4).

Çocuk suçlarındaki dönemsel ve ülkesel artışlar, olayların, kapitalist ekonomiyle bütünleşen toplum yapısıyla doğrudan bağlantılı olduğunu gösteriyor. Kapitalizmin yarattığı bencil ve girişimci kişilik, uyguladığı yöntemlerle değil, ulaştığı sonuçlarla değerlendiriliyor. Toplumsal saygınlığın yolunu açan başarının ölçüsü, edinilen servet birikiminden somutlaşıyor. "Başarılı" ve "başarısız" insanlar arasında oluşan uçurumlar, genç kuşaklara doğru inildikçe daha da keskinleşiyor. Bütün sorun, bu yapıya ters düşmeden oyunun kurallarına uyabilmekte. Çocuklar ve gençler, böylesi deneyimlerden, büyük yaralarla çıkıyorlar. Gelişme yolları tıkalı, umutsuz bir kesim oluşturuyorlar. İşte o zaman, çocuk yargısı, kapitalizmin hemen ardından, özgün bir kurum olarak, çağımızın gündemine yerleşiyor.

3- Çocuk Mahkemeleri

Günümüzde, cezalandırmanın amacı, suçluyu, "... beden ve ruh sağlığı bozulmadan insancillaştırarak, üyesi olduğu topluma yeniden kazandırmak..." olarak özetleniyor. (5) Cezaların insancillığı anlayışı, "insana göre" ve giderek, "çocuğa göre" yargılama yöntemlerinin saptanmasını gerektiriyor. Konu çocuk olunca, "cezalandırma", ikincil düzeyde kalıyor. Suça yönelen çocuğun gözetilip denetlenmesi, kimsesiz çocukların bakım ve koruma altına alınması, bedensel ve düşünsel özürülülerin sağaltımı birincil düzeye çıkıyor. Çocuk mahkemelerinin yasalandığı temel, böylesine geniş kapsamlı kurumlaşmayı zorunlu kılıyor.

"Dünyadaki gelişmelere baktığımızda, çocuk mahkemelerine ilişkin ilk çalışmaların, 19. yüzyılda gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu konuda ilk deneme A.B.D.'nde yapılmış ve ilk çocuk mahkemesi, 1878'de Massachusetts eyaletinde işlerlik kazanmıştır. 1889'da İllionis, 1901'de Pensilvanya eyaletleri bunu izlemiştir. 1925'te, A.B.D. eyaletlerinin pekçoğunda çocuk mahkemeleri kurulmuştur. 1945'ten bu yana ise, tüm eyaletler çocuk mahkemelerine sahiptir. Diğer ülkelerde, sırasıyla, Norveç (1903), İsveç (1902), Romanya (1903), Danimarka, İngiltere, Mısır (1905), Avusturya (1907), Portekiz (1911), İsviçre, Belçika, Fransa, Almanya (1912), Macaristan (1913), İspanya, Sovyetler Birliği (1918), Avusturya, Polonya (1919), Kolombia (1920), Hollanda (1921), Japonya (1923), Peru, Yu-

(4) Melek ŞEN, a.g.y., S. 46 - 47.

(5) Sami SELÇUK, Ceza Hukukunun İnsancillaşması ve Yargılama Diyalektiğinin Sağlanması, İzmir Barosu Dergisi, Temmuz 1987, İzmir, s. 7.

nanistan (1924), Yeni Zelanda (1925), Brezilya (1927), Şili (1928), Kanada, Yugoslavya, İtalya (1929), Meksika (1931), Uruguay (1943), Guatemala (1937), Venezuela, Luksemburg (1939), Ekvator (1944) olmak üzere pek çok ülke çocuk mahkemelerini kurmuşlar, geçen süre içinde gerekli değişiklik ve yeniliklerle geliştirmişlerdir." (6)

4- Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuk mahkemelerini oluşturan ülkeler, yararlandığımız araştırmanın kapsamı dışında. Onları da eklediğimiz zaman bu can sıkıcı dizgiler daha da uzayacak. O zaman, "uygurluğun, insancillığın neresindeyiz?" sorusu, kendiliğinden yanıtlanacak. Yirminci yüzyılın sonuna doğru, çocuk mahkemelerini kuramayan, yeryüzündeki üç-beş ülkeden birisiyiz...

Hani "çocuklar, yarının güvencesi" ydi? Cumhuriyet'i onlara armağan etmiştik?.. Yoksa, bizim çocuklarımız hiçmi suç işlemiyorlar?..

Kuşkusuz, çocuklarımızı, gençlerimizi seviyoruz. Önemli günlerde şenlikler düzenleyip, söylevler veriyoruz. Arada bir kafamız kızarsa, azarlayıp, horluyoruz, kulaklarını çeker gibi... Kimi zaman çocuklardan öylesine korkuyoruz, korkutuluyoruz ki, umarsız bir dönemin tüm sorumluluğunu yüklediğimiz gençlerin sırtına basa basa iktidar oluyoruz. Ama bir türlü, çocuk mahkemelerini kuramıyoruz. Acaba neden?..

İçeriksiz törenler, abartılmış reklamlarla gelip geçen 1979 Dünya Çocuk Yılı'nın Türkiye'de bıraktığı tek kazanım 2253 sayılı "Çocuk Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun" oldu. (7) Yeni yasa, henüz uygulanmaya başlamadan, 1981 yılında bazı önemli değişimler geçirdi ve yürürlük tarihi 1 Haziran 1982'ye ertelendi. (8)

Yasa, beş yıl içinde, her il ve ilçede, birer çocuk mahkemesi kurulmasını öngörüyordu. İllerdeki mahkemeler, bir başkan ve iki üyeden oluşacak, ilçe çocuk mahkemelerinde tek yargıç bulunacaktı. İl Çocuk Mahkemeleri, Ağır Ceza Mahkemeleri düzeyinde, ilçelerdekilerse, Asliye Ceza Mahkemeleri gibi görev yapacaklardı.

Günümüzde de yürürlükte olmasına karşın hiç bir maddesi uygulanmayan yasa, çocuk bakım ve yetiştirme yurtları, eğitici işyerleri, sağaltım ve rehabilite birimleri, gözetim merkezleri, islahavleri, küçükler için özel tutuklama ve cezaevleri gibi kurumların

(6) Melek ŞEN, a.g.y., s. 54.

(7) 2253 sayılı yasa, 21.11.1979 gün ve 16816 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı.

(8) 2552 sayılı yasa, 10 Kasım 1981 gün ve 17510 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı.

oluşturulmasını öngörmektedir. Ayrıca, yargının araştırmalarına yardımcı olmak, kararların uygulanmasını sağlamak amacıyla, çocukların eğitimini üstlenecek uzmanlara gereksinim göstermektedir. "Gözetim delegeleri" adı verilen pedagog, psikolog ve psikiyatrist gibi uzmanlar, çocuğun yaşadığı aile ve çevre koşullarını, bedensel, duygusal ve düşünsel niteliklerini araştırıp, yargıca sunacakları "inceleme raporu" ile, küçüğün dünyasını aydınlatmakla görevlendiriliyorlar. Yasa, sosyal hizmet uzmanlarının yanısıra, deneyimli ve iyiliksever yurtdaşların gönüllü katkılarına olanak tanıyor.

Suç işlediği sırada "henüz onbeş yaşını bitirmemiş.." sanıklar, yasanın "çocuk" tanımını içinde kalıyor. Çocuklar, 11'den küçük ve 11-15 yaş arası olmak üzere, iki grupta değerlendiriliyor. Onbir yaşından küçüklere kovuşturma açılamıyor ve ceza verilemiyor. Ancak eylemleri, bir yılı aşan hapis cezasını gerektirirse, yargıç, başta kendi ailesi olmak üzere, küçüğü, bakıp gözetmek amacıyla yakınlarına, iş eğitimini veya sağaltımını üstlenecek özel ve kamusal yurtlara, işyerlerine, hastane gibi kurumlara verebiliyor. 11-15 yaş gurubundaki çocukların, işlediği suçun anlam ve sonuçlarını ne oranda kavradığı, gözetim delegelerince araştırılıyor. İnceleme sonuçlarına göre, yargıç, ceza verebileceği gibi, koruyucu önlemlerle yetinebiliyor. Koşullu erteleme tavanını üç yıla çıkararak yasa, hapis cezalarının çocuk islahavlerinde, çocuk cezaevlerinde ya da genel cezaevlerinin özel bölümlerinde yerine getirilmesini öngörüyor.

Yasanın eleştirilecek yanları da var. Özellikle iki konuda getirdiği ayrıcalıklarla, temel düşüncesini oluşturan "çocukların korunması" amacından sapmalar gösteriyor. 6. maddede, "...olağanüstü haller, sıkıyönetim ve savaş hali ile askeri mahkemelerin görevlerine giren suçlarla.." Devlet Güvenlik Mahkemelerinin ilgilendiği alanlarda, olağanüstü yargılama yöntemlerinin saklı tutulduğu belirtiliyor. Yani suçlamanın konusu "devlet güvenliği" ile bağlantılı görülürse, yaşları onbeşin altında kalsa bile, küçük sanıklara artık "çocuk" gözüyle bakılmıyor. Oysa siyasal yönü ağır basan bu tür eylemler, olgunlaşmış ve gelişmiş bir suç işleme kararlılığına dayanıyor. Henüz 15 yaşını doldurmayan sanıkların, böylesine özgünleşmiş nitelikler edinmeleri sık rastlanacak durumlar olmadığı gibi, düşünce ayrımından kaynaklanan ölçütlerle, küçüklerin, yargısal eşitliğin, giderek toplumsal korumanın dışında bırakılmaları, adaletli bir düzenleme değil. Tek boyutlu insan yaratma çabalarının olağan öğretim kurumlarından taşarak çocuk yargısına kadar uzanması, toplumu seçeneksiz

birakma kararlılığının yadırgatıcı örneklerinden birisi.

Benzer durum, küçükle yetişkinlerin birlikte işledikleri suçlar için sözkonusu. Yasa'nın 9. maddesi, ilk biçimiyle, büyüklerle ortaklaşa gerçekleştirilen eylemlerde, küçüklere uygulanacak önlemleri, genel mahkemedeki davanın sonuçlanmasına değin ertelemek üzere yargıca yetki tanıyor, ancak, davaların birleştirilmesine olanak vermiyordu. 2552 sayılı yasa bu kurah değiştirerek, davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi durumunda, Çocuk Mahkemesi'nin kararıyla, küçüklerin de olağan mahkemelerde yargılanabileceğini benimsedi. Ülkemizde, küçüklerin, genellikle yaşam çevrelerinin, yakınlarının etkisiyle suça itildikleri bilinirken, ailenin sorumluluğuna çocuğu ortak yapan yaklaşım, çocuk yargısının özgüllüğü ile bağdaşmakta.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, değindiğimiz eksikliklerine karşın, alışageldiğimiz türden yüzeysel bir düzenleme değildi. Hukuk yoluyla özgürlüklerin ufalanıp yok edildiği bir dönemde gündeme gelen, son yılların en olumlu tasarımıydı. Çocuk yargısı konusunda çok geciken Türkiye'nin önemli bir boşluğunu kapatıyordu. Yeni girişimin başarısı için, çok yönlü kurumlaşma gerekiyordu. Oysa, yasanın yürürlüğe girmesi yaklaştığı halde, görünen ya da görünmeyen, hiç bir hazırlık yoktu. Yöneticilerin başlangıçtan beri "soğuk" karşıladıkları çocuk mahkemelerinin kurulması için, tek bir adım atılmadı. Bu sessizlik karşısında, yasanın yürürlüğe girmesinden bir gün önce yayımlanan yazımda, böylesine önemli bir kurum için "ölü doğmamalı" demeye dilim varmadığından, uyarı ve dileklerimi, şu tümcelerle noktalıyordum:

"Mekanikleşen yargılama yöntemlerinden arındırılmış, biçimsellikten çok öze ve insan varlığının önemine yönelmiş kuruluşlar olarak, çocuk mahkemelerine, tüm hukukçuların, çocuklara sunulması gereken oranda özen ve ilgi göstermeleri gerekmektedir. Çocuk mahkemeleri canlı doğmalı, işlevlerini yerine getirebilmelidir. Bu olumlu başlangıcın başarısı, büyük ölçüde devletin ilgisine ve sağlayacağı olanakların genişliğine bağlıdır." (9)

Ölü ya da canlı doğmakta söz mü? Çocuk mahkemeleri hiç doğmadı ki... A: adan bunca yıl geçti, Türkiye'de tek bir çocuk mahkemesi kurulmadı.

Çocuk mahkemelerinin karşısına çıkarılan ilk engel, yargıç sayısının yetersizliği oldu. Mahkemelerdeki yargıç - savcı açığı ikibini açmışken, yeni kuruluşların, bu açığı daha da büyüteceği

(9) Güney DİNÇ, Cumhuriyet, Yarın Yürürlüğe Girecek, 31 Mayıs 1982

söylendi. Bir yönüyle geçerli gibi görünen yaklaşım, ülkemizde, yargının yoğunlaşan sorunlarıyla ilgilenmeyen iktidarların savunması durumuna geldi. Neden yargı açığı olsun? Türkiye de, yeni kurulanlarla birlikte, tüm mahkemeleri dolduracak sayıda yetişkin hukukçular var. Beş hukuk fakültesi, her yıl yeni ürünlerini veriyor. Serbest çalışmayı yeğleyenlerin büyük çoğunluğu bolluk ve zenginlik içinde yaşamıyorlar. Yöneticiler, özendirici düzenlemelerle sorunları çözmektense, "böyle gelmiş - böyle gider" türünden yapay yetersizlikleri topluma benimseterek, işin kolayına kaçıyorlar.

Başka yöntemler de bulunabilirdi. Örneğin İngiltere'de çocuk mahkemeleri yargıçları 65 yaşını bitirenler arasından seçiliyor. (10) Türkiye'de de, sevimsiz işlerle uğraşmaktan yorgun düşen gönüllü hukukçulara, emeklilik yıllarında torunlarını okşar gibi, çocuklarla ilgilenme olanağı sağlanabilirdi.

Adliyenin depo olarak kullanılan odalarından birini boşaltıp, kapısına, "Çocuk Mahkemesi" yazısını asmakla, yargıç, savcı, yazman atamakta da iş bitmiyor. Suç işleme bilinci yeterince gelişemeyen çocukların cezalandırılmaları yerine, alınacak önlemlerle suç odaklarından koparılıp, yarılgıları giderilmiş, bilgi ve becerileri geliştirilmiş olarak topluma dönmelerini sağlamak, salt yargı kararlarıyla ulaşılabilecek bir sonuç değildir. Asıl sorun, çocuk mahkemelerinin, alıştığımız soruşturma, yargılama ve cezalandırma yöntemlerinin dışında geniş kapsamlı düzenleme ve örgütlenmeyi gerektirmesinden kaynaklanıyor. Sosyal devlet, tüm olanaklarıyla, "suçlu" ve "potansiyel suçlu" çocuklar üzerine kanat germeli. Çocuk yargısının alt yapısını oluşturan eğitim ve sağaltım kurumlarını gerçekleştirmeli. Bunun için yeni yatırımlar yapılması zorunluluk taşıyor. Sosyal hizmet uzmanlarının, yetişkin eğiticilerin göreve alınması, devlet bütçesine ek yükler getiriyor. Herşeyin para ile ölçülüp tartıldığı bir dönemde, böylesine soylu harcamalar, gereksiz görülüyor.

Çocuk mahkemelerini donduran bir başka etken devletin, suçları önlemeye yönelik uzun soluklu tasarımlarının bulunmaması. Cezaların arttırılması ve güvenlik önlemlerinin pekiştirilmesi dışında, suçların azalmasını sağlayacak bilimsel çalışmalar yapılmıyor. Aile çevresinden başlayarak, ekonomik koşulların, yerel alışkanlıkların, kitle iletişiminin, kentlerde bir zorunluluk biçimine dönüşen küçük yaşta çalışma yaşamına katılmanın yarattığı olumsuz geçişimlerin, işlenen suç türleriyle

(10) Veli İNANÇ, İngiltere'de Çocuk Mahkemeleri, Yeni Cezaevi Matbaası, Ank.

bağlantısı araştırılmıyor. Cezaevlerinde, yeni geleceklere boş ranza bulunabildiği sürece, çağdaş gelişmelerden yararlanılması düşünülmüyor. Kimi zaman, bir - iki yıl sürebilen yargılama sırasında genel cezaevlerinde bırakılan küçük sanıklar, ancak cezaları kesinleştikten sonra işlahevlerine gönderiliyor. Böylesine duragan yaklaşımlarla, eğitsel kurumların desteğinden yoksun bırakılan çocuk yargısının başarıya ulaşması beklenemez.

5- Cezaevlerinde Tüklenenler

Adalet Bakanı'nun açıklamasına göre, "Ülkemizde halen Ankara, İzmir ve Elazığ illerinde olmak üzere, üç çocuk işlahevi ile, Sinop ilinde bir cezaevi mevcut... Çocuk Ceza ve İşlahevleri ihtiyacı karşılandığından, İmralı Çocuk Ceza ve İşlahevi tasfiye edilmiş...

1 Mart 1987 tarihi itibarıyla çocuk işlahevleri ve cezaevlerinde bulunan hükümlü çocuk sayısı 555. Bu miktar 1 Mart 1985 tarihi itibarıyla 655, 1 Mart 1986 tarihi itibarıyla ise, 728 idi." (11) Adalet Bakanı devam ediyor.

"Çocuk ceza ve işlahevlerine, haklarında mahkûmiyet hükümleri kesinleşen çocuklar gönderilmektedir. Tutuklama bir tedbir olduğundan, tutuklanan çocukların, çocuk ceza ve işlahevlerine gönderilmeleri mümkün bulunmamaktadır... Kapalı cezaevlerinde bulunan tutuklu çocuklar hakkında Bakanlığımızda istatistikî bilgi yoktur. Ancak cezaevlerinde çocuk koğuşlarında kapasite yönünden herhangi bir yetersizlik sözkonusu değildir.."

Türkiye'de her yıl kaç çocuk suç işliyor? En çok görülen suçlar hangileri? Yargılananların sayısı, aklanılanlar ve cezalandırılanlar, Bakan'ın da belirttiği gibi, tam olarak bilinmiyor. Adalet Bakanlığının yayınladığı istatistiklere göre, 1985 yılının son gününde, genel cezaevlerinde, 310'u kadın, 2402'si erkek olmak üzere, onsekiz yaşından küçük 2712 tutuklu bulunuyor. Cezaları kesinleşen küçüklerin sayısı ise, 1657. (12) Yıl içinde girip çıkanların da eklenmesiyle, bu sayıların bir kaç kez katlanması olası. Sayısal derlemeler, suç tarihindeki yaş gruplarına göre yapılmıyor. Uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar alan küçükler, gençlik yıllarını genel cezaevlerinde geçiriyorlar. Suç yılına bakılmaksızın, istatistiklere onlar da yetişkinlerle birlikte yazılıyorlar. Cezaevi koşullarını bilen yargıçlar, ilk kez "bağışlanabilir" nitelikte suç

(11) Her şey Güllük Gülistanlık, Nokta, Yıl 5, Sayı 20, 24 Mayıs 1987, s. 50-51.

(12) Adalet İstatistikleri 1985, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ağustos 1986, Ank. s. 73.

işleyen küçükleri, hukuksal koşullar elverdiğince tutuklamamaya özen gösteriyorlar. Bu olgular karşısında, islahevlerinde yatan "555" hükümlü, çocuk suçlarının önemsizliğini vurgulamaya yetecek güvenli bir ölçü değil.

Çocukluklarının ve ilk gençliklerinin en güzel yıllarını genel cezaevlerinin sübyan koşullarında geçirenler nelerle karşılaşılıyorlar? "Sübyanlar için dayak, cezaevlerine adımlarını attıkları anda, yani kapıaltında başlıyor. Bu bir gözdağı. Tutuklu nereye geldiğini bilmeli, ayağını denk atmalı. Dayaktan kurtulabilenler, ancak ailesi gardiyanları 'görenler' ya da büyük arkalılar oluyor." Dövülen elektrik verilen, üzerinden yirmi kişi geçtikten sonra ölen çocuklar... Bir bardak çay ya da bir paket sigara karşılığında edilgen eşcinselliğe zorlanan gençler... Onurunu korumaya çabalarken işkence görüp şişlenenler, bunları önlemesi gerekirken "ilk" olmamak için sırasımı bekleyen gardiyanlar...

Yersizlik nedeniyle üç ay süren tutukluluğu boyunca, "bir yataktaki üç kişi yatan... İki uzun yıl bir kez bile, bir yataktaki tek başına yatamayan, zaman zaman aynı yatağı dört kişi paylaşan genç bedenlerin zorunlu beraberliği..." Giderek eşcinsel eğilimlerin körüklenmesi ve ardından gelen "temiz aşklar"...

"Pislik ve sefalet, sübyan koşullarının başbelalarından bir başkası." Bit salgısını, uyuz, yataklarını ıslatan çocukların yaydığı kokular içinde tükenen gençler. Ayda iki kez otuz kişinin bir çeşme yakalayabilme kavgasıyla harcanan beş dakikalık banyolar. "Kötü beslenmeden zayıf düşen ciğerler, battantyesiz geçen kış gecelerinin ayazı..." ve elbette kaçınılmaz sonuç 'ince hastalık.'

Bunlar, sübyan koşullarının değişmeyen yazgısı (13)

Cezaevleri apayrı dünyalar. Bunca acıyı yaşayan insanların yakınmaları bile, üst katlara ulaşmıyor. NOKTA'nın sorularını yanıtlayan Adalet Bakanı:

"Çocuk koşullarında fiili livata konusunda Bakanlığuma intikal eden herhangi bir olay bulunmamaktadır... Ceza infaz koruma memurları tarafından cezaevlerinde bulunan hükümlülere herhangi bir şekilde baskı yapılması ve kötü muamelede bulunulması sözkonusu değildir... Çocuk koşullarında kumar ve kumar nedeniyle çıkan herhangi bir olay ve bu olaya bağlı olarak yaralama ve öldürme olayı Bakanlığa intikal etmemiştir..." diyor.

Her şey, güllük, gülistanlık olunca, yenilenip düzeltilecek bir konu da kalmıyor.

(13) Bir Cehennem'in İçyüzü, Sübyan Koşulları, NOKTA, 24 Mayıs 1987, s. 48-56.

Yetersiz ve cılız yakınmalara karşın, Adalet Bakanı 25 Mayıs 1987 günü C. Savcılıklarına bir genelge göndererek, eleştirilene kaynaklık eden uygulamaların önlenmesini istedi. Bakan'ın genelgesinde, "Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuk tutuklu ve hükümlülerin, yetişkinlere göre daha çok ihtimama ve nezarete muhtaç oldukları,... yaşlarının küçüklüğü, hayat tecrübelerinin yetersiz bulunması, kolay ikna edilebilmeleri ve fiziki güçlerinin zayıf oluşu dikkate alınarak, her türlü gayri ahlaki hareketlere, kumar ve uyuşturucu gibi fena alışkanlıklara karşı korunmaları amacıyla..." bir dizi önlemler sıralandı. Tutuklu çocukların, "can, ırz ve mal emniyetinin sağlanması, cezaların insan onurunu kırmayacak biçimde yerine getirilmesi... çocuk koşullarında görev alacak personelin olgun yaşta, evli, çocuk sahibi, müşvik ve ahlaken mazbut kişilerden seçilmesi... koşulların sık sık gece gündüz habersiz denetlenmesi... gayri ahlaki hareketlere kesinlikle yer verilmemesi" istendi. (15)

Bu genelgeye olumlu bir gelişme gözüyle bakabilir miydik? Belki... Tüm iyimserliğimizi ortaya koyar, en azından, yakınları uygulamaların düzelmesini beklerdik. Eğer genelgeden iki gün sonra, Çocuk Mahkemeleri'nin daha beş yıl ertelenmesini isteyen yasa önerisi Meclis Başkanlığı'na sunulmasaydı....

6- Umutlar 1992'ye Kaldı

27 Mayıs günlerinin ülkemizde özel bir yeri var. 27 Mayıs'lar değişik kesimlerde, farklı biçimlerde anılıyor. Hiç kuşku yok ki 27 Mayıs'ın geride bıraktığı en önemli kalıt, daha sonraları yok edilen 1961 Anayasası. Şimdi bunlara bir yenisi daha eklendi.

27 Mayıs 1987 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na, Başbakan Turgut Özal'n imzasıyla, Çocuk Mahkemeleri Yasası'nı değiştiren bir tasarı verildi. (16) Değişiklik önerilerinin, Meclis Başkanlığı'nın 9 Haziran 1987 günlü onayı ile Adalet Komisyonu'na gönderildiği sırada, 2253 sayılı yasanın çocuk mahkemelerinin tüm yurtda kurulması için öngördüğü beş yıllık süre çoktan geçmiş, iktidar, uygulamakla yükümlü olduğu yasayı savsaklamanın sorumluluğunu üstlenmiş bulunuyordu.

Yasalarla çelişenler, sokaktaki yurtdaşlar, hele çocuklar olsaydı, başlarına neler gelmezdi? Suç işlemekte direnen yumurcaklar, usları başlarına gelsin diye sübyan koşullarına

(15) Oktay AKBAL, Çocuk Hükümlü ve Tutuklular Konusu, Cumhuriyet, 15.6.1987.

(16) T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 27.5.1987 günlü ve 13/101 - 2062/01002 sayılı yazısı.

gönderilemezler miydi? Siyasal yetki, hukuksal konulara daha değişik açıdan yaklaşıyor. Erteleme tasarısının gerekçesinde, "Çocuk Mahkemeleri'nin... 1 Haziran 1987 tarihinde... bütün yurttaki kurullar faaliyetine geçirilmiş olmaları gerekmektedir. Ancak söz konusu kanunda öngörüldüğü şekilde her il ve ilçede çocuk mahkemesi teşkil edilmesinde bir takım zorluklar ve noksanlıklarla karşılaşmaktadır.... Bu gün 4278 olan kanuni hakim kadrosunda 1112, 2478 olan kanuni c. savcısı kadrosunda ise 665 olmak üzere toplam 1777 münhal bulunmaktadır. Sözü edilen kadro münhalleri karşısında, her il ve ilçede birer çocuk mahkemesi kurulması halinde adli yargı hizmetlerinde gecikme ve tıkanıklıklara sebep olunacağı aşıkârdır... Çocuk mahkemelerinin her il ve ilçede değil, sadece illerde ve nüfusu 100.000'in üzerinde bulunan ilçelerde kurulması yoluna gidilerek, söz konusu mahzurun ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.." deniliyor.

Bilinen ve üzerinde yeterince durulmayan nedenlerle yargı hizmeti zaten tıkanıklık içinde. Gerçekleşmeyecek önceliklerle çocukları ikinci düzeye itmenin, kimseye katkısı olmayacak.

Erteleme tasarısının gerekçesinde, yaşanan olaylara uygun düşmeyen değerlendirmeler var. Mahkemelerin kurulamayışına karşın, 2253 sayılı yasanın geçici 2. maddesi uyarınca, "... küçükler tarafından işlenen suçlarda, soruşturma ve kovuşturmaların... Yasa'da belirtilen esas ve usullere göre yapıldığı... tedbir ve uygulamalara devam edildiği." bildiriliyor. Yani çocuk Mahkemeleri Yasası, işlevlerini yerine getiren, canlı bir belge gibi niteleniyor.

Gerçekten böyle mi? Çocuk Mahkemeleri Yasası'nın 19. maddesinde, 15 yaşını bitirmeyen sanıkların hazırlık soruşturmasını doğrudan C. Savcılarının ve yardımcılarının yürüteceği yazılıyken, küçükler yine karakolda sorgulanıyorlar. Yargıçlar karar verse bile, inceleme raporlarını hangi uzmanlar hazırlayacak, küçükler hangi eğitim ve sağaltım kurumlarına gönderilecekler? Böylesine bir örgütlenme gerçekleşmedi.. Duruşmalara dinleyici alınması bir yana yasanın 40. maddesinde, çocukların yargılanmalarının basında yayınlanması kesinlikle yasaklanıyor. Oysa, yargılanan çocukların öyküleri, renkli basının en çok ilgilendiği konular arasında.

Yeni tasarının getirdiği en önemli yenilik, gerekçede açıklandığı gibi, "... kanunda öngörülen nitelikleri taşıyan hekimlerin bu mahkemelerde istihdam edilmelerini temin etmek için, beş yıllık süreye ihtiyaç olduğunu dikkate alarak... çocuk mahkemelerinin en geç 1 Haziran 1992 tarihine kadar..." kurulmasını öngören

düzenleme oldu. Böylece, 1979'dan bu yana, "yasası var kendisi yok" çocuk mahkemelerinin kuruluşu, üçüncü kez, hem de 1992'ye kadar ertelenmiş oldu.

Yıllarıyla çözümsüz kalan ekonomik ve siyasal sorunlar öncelikli yeri, bir çok yaşamsal konuyu ikincil düzeye itti. Kimse, kendi başına gelmedikçe, en çağdışı uygulamaları bile, üzerinde yoğunlaşmaya değer bulmuyor. Bireysel mutluluk arayışlarının "bir lokma - bir hırka" sınırına takıldığı günümüz ortamında, sübyan koşulları, çocuk mahkemeleri, bu acıları yaşamayanlar için, gereksiz ayrıntılar kalıyor. Öğrenildiği zaman toplumu sarsan çarpıklıklar, ardından gelen daha korkunç olayların etkisiyle, su yüzündeki yazılar gibi dağılıp gidiyor. Kanıksamaya dönüşen ilgisizlik, kendi ivmesinde büyüye büyüye, tüm çağdaş değerleri yutan, gelişme yollarını tıkayan koskoca bir dev oluşturuyor. Zorla benimsenilen bu duyarsızlık, yarattıkları yapay fırtınaların ardına sığınan yöneticilerin işine geliyor.

1985 yılı Adalet İstatistikleri'ni inceleyenler, ilginç olduğu kadar da şaşırtıcı bir görüntüyle karşılaşacaklar. Çocuk Mahkemeleri Yasası'na göre Türkiye genelinde açılan 348 davada 413 küçük yargılanmış. Bu sayıların güvenli bir değerlendirme ürünü olduğu söylenebilir mi? Yıl içinde, Çorum'da 57, Adana'da 56, Urfa'da 47, Edirne'de 34, K. Maraş'ta 32, Antalya'da 29, Afyon'da 28 küçük hakkında, Çocuk Mahkemeleri Yasası'na aykırı davranışlar nedeniyle kamu davaları açılmışken, bu sayılar, İzmir'de 2, Diyarbakır'da 6, Bursa'da 5, Aydın'da 1, Trabzon ve Zonguldak'ta 2. Çocuk suçlarının özellikle büyük kentlerde yaygınlaştığı bilinirken, 1985 yılında İstanbul ve Ankara'da, Çocuk Mahkemeleri Yasası'na dayandırılarak açılan tek bir dava yok. (17) Acaba Türkiye'nin en uslu çocukları Ankara ve İstanbul'da mı yaşıyorlar? İstatistikler, çocuk suçlarının, doğru dürüst ayırımının (tasnifinin) bile yapılamadığını ortaya koyuyor.

Çocuk Mahkemeleri ne oldu? 1987 yılı eylül ayında, İstatistiklere göre yasanın hiç uygulanmadığı İstanbul ve Ankara'da, en az uygulandığı iller arasında görülen İzmir ve Trabzon'da, ilk çocuk mahkemelerinin kuruluş hazırlıkları başladı. İstanbul Çocuk Mahkemesi 11 Kasım 1987'de, Adliye'deki odasında ilk duruşmayı yaptı. Yasanın öngördüğü yan kuruluşlar henüz gerçekleştirilemedi. 2 Mart 1988 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 3412 sayılı yasa ile İktidarın öngördüğü değişimler gerçekleştirilerek Çocuk Mahkemele-

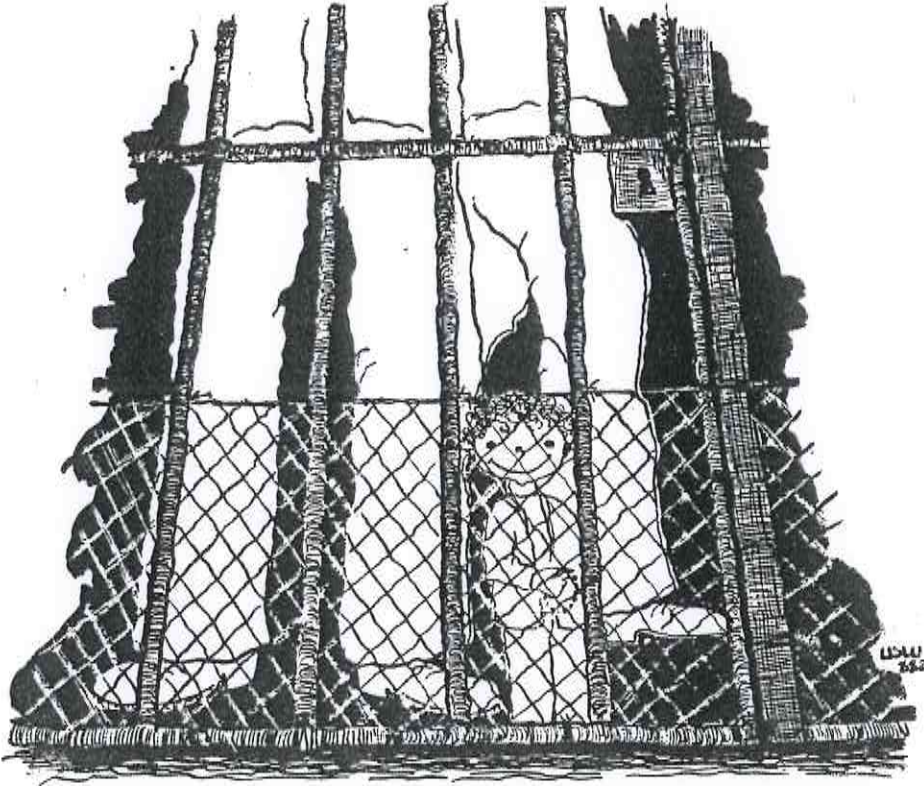
(17) Adalet İstatistikleri, 1985, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ağustos 1986, Ankara.

ri'nin yurt düzeyinde kuruluşu, beş yıl sonraya ertelendi.

Önemli günlerde çocuklar üzerine yine söylevler verilecek. Şenlikler kurulup, türküler okunacak. Tüm dünyada uluslararası Çocuk Günü'nün kutlandığı 1 Haziran'lar, Türkiye'de daha bir süre, örgütlenemeyen çocuk mahkemelerinin buruk yıldönümü olarak anılacak.

Nasıl olsa, çocuklar da büyüyecek...

Mahkeme de var, zindan da...



ÇOCUK MAHKEMESİ BAŞKANI İLE KISA BİR SÖYLEŞİ

Yayın Kurulumuzdan arkadaşımız Av. Ümit İzmirli, Çocuk Mahkemesi Başkanı sayın yargıç Adnan Ersoy ile kısa bir söyleşi yaptı. Bizimle bu söyleşiyi yapan sayın yargıç Adnan Ersoy'a teşekkür ediyor, söyleşiyi aynen yayımlıyoruz. M.T.Ü.

Sizce Çocuk Mahkemelerinin şu andaki işlevi nedir? Ne olmalıdır?

- Çocuk Mahkemeleri Suçlu Çocuklara ceza vermekten ziyade öncelikle çocuğun suç işleme nedenlerini tesbit etmeli, onu suça iten sebepleri ortadan kaldırıcı önlemleri alarak, çocuğun eğitim ve terbiye bakımından noksanlarını tamamlayıcı olmalıdır. Bu sebeple Çocuk Mahkemelerinin eğitsel özelliği ceza verme özelliğinden önce gelmelidir.

Sizce Türkiye'de Çocuk Mahkemelerinin kurulması gerekli miydi?

- Genel Mahkemeler Yetişkin suçluların özellikleri esas alınarak düzenlenmişlerdir. Oysa çocukların suç işleme sebepleri ve yapıları büyüklere göre tamamen değişiktir. Aynı özellikleri taşıyan ve tamamen ayrı yapıda olan iki suçlu grubunun aynı mahkemelerde yargılanmaları bizi sağlıklı sonuçlara ulaştırmaz.

Çocukluk çağı insanın eğitimden en çok etkilendiği bir çağdır. Çocuk kişiliğini bulmada bir arayış içindedir. Ona küçük bir yardım, kişiliğinin olumlu yolda oluşması ve topluma yararlı hale getirilmesinde yeterlidir.

Suç işlemiş çocuklar mutlaka cezalandırılması gereken kişiler değildir. Öncelikle onun eğitim ve terbiye bakımından bir noksanlığı olduğunu kabul etmeli ve bu noksanların giderici önlemler alınmalıdır. Bu nedenlerle Çocukların özelliklerini nazara alarak yargılama yapacak Çocuk Mahkemelerinin kurulması gereklidir.

- Uygulamada karşılaştığımız güçlük ve aksaklıklar nedir? Bunların giderilmesi için önerileriniz nedir.

Çocuk Mahkemelerinin kurulmuş olması ülkemizde de çocuk sorunlarına önem verildiğini gösterme bakımından çok olumlu bir adımdır. Çocuk Mahkemelerinin işlevlerini yerine getirebilmeleri için yardımcı müesseselerin de kurulmaları gerekmektedir.

Ayrıca Devletin kuracağı kurumlar yanında toplumumuza da bu konuda görevler düşmektedir. Örneğin suçlu çocukları yanına kabul edebilecek güvenilir ailelerin ve meslek sahibi ustaların suçlu çocukları yanlarına almayı toplumsal bir görev olarak kabul edip, istekle ortaya çıkmaları gerekmektedir.

Müesseselerin kurulmamış olması, suçlu çocuk kabulü konusunda ailelerin ve meslek sahibi ustaların bulunamaması, yasanın tedbirlere ilişkin 10. maddesine, uygulamada kuruluş amacına uygun olan işlerliği kazandırmamaktadır.

Bu husus yeterince işlenebilirse toplumumuzun konuya alâka duyacağından kuşku yoktur.



AVUKATLIK MESLEĞİ ÜZERİNE (III)

M. İskender ÖZTURANLI (*)

Bundan önceki yazılarımızda belirttiğimiz gibi 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın 1. maddesine göre avukatlık, "Kamu hizmeti ve serbest bir meslektir." Bir avukat "Adalete uygun davranmak ve yargı organlarına yardımcı olmak" zorundadır (1).

İşte Barolar ve Türkiye Barolar Birliği bu gereksinimden doğmuş, avukatlık mesleğini yürütenlerin adalete uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bir denetim ve disiplin organı olarak düşünülmüştür. Barolar ve Türkiye Barolar Birliği mesleğin onuruna aykırı davranışlar karşısında yaptırım gücüne sahip meslek kuruluşlarıdır.

* * *

Avukatlık serbest bir meslektir. Bu nedenle de her şeyden önce bağımsız olmayı gerektirir. Serbest mesleklerin en belirgin ögesi bağımsız olmalarıdır. Bu bağımsızlık aynı zamanda "Hizmete hazır olmak", "Kamuya güven vermek" "İnsanlığın gereğini yapmak" ve "Sır saklamak" gibi nitelikleri kapsar. Çünkü bağımsızlık, bu niteliklerin ön koşuludur. Bağımsız olmayan bir avukat, başkalarına gereği gibi yardım, elini uzatamaz. Kamuya güven vermede güçlük çeker ve sır saklamada zorluklarla karşılaşır. Özverisiyle bu güçlükleri, bu zorlukları yenebilir, yenebilir ama kendini yıpratırcasına yenebilir.

* * *

1969 yılından önce Türkiye Barolar Birliği diye bir organ yoktur. Bu organ 1969 tarihinde yürürlüğe giren 1136 sayılı Avukatlık Yasası ile kurulmuştur. Uzun savaşımın sonucunda bir avukatlar

(*) İzmir Barosu Avukatlarından.

(1) İzmir Barosu Dergisi, Ocak 1988, Nisan 1988

birliği kurulması düşüncesine ulaşılmış ve barolar arası bir kurul "Avukatlık Yasa Tasarısı" hazırlamıştır. Bu tasarı, Baroları ve Barolar Birliğini özgür, bağımsız ve özerk bir kuruluş olarak düşünmüştür. Ancak Adalet Bakanlığı da aynı tarihlerde Baroları ve Barolar Birliğini vesayet altında tutacak başka bir tasarı ile ortaya çıkmıştır. Mecliste'te yapılan görüşmeler sonucunda büyük ölçüde Bakanlığın tasarısı benimsenmiş ve bu tasarı yasalaşmıştır. 1969 yasasına göre Barolara bağımsızlık tanınmamıştır. Yasanın gerekçesinde şu satırlar yer almaktadır: "Barolar Birliğinin kurulmuş olması, Adalet Bakanlığının Barolar ve avukatlar üzerindeki yetkilerinin tamamen ortadan kalkmasını gerektirmeyecektir. Anayasa'nın 122. maddesi karşısında idari hiyerarşiye tabi olmaları tabii ve hatta zaruri bulunan Türkiye Barolar Birliği'nin ve Baroların, Adalet Bakanlığı ile hiç bir ilgisi kalmadığını düşünmek caiz değildir." Bu gerekçeden açıkça ve kesinlikle anlaşılmaktadır ki, Türkiye Baroları ve Türkiye Barolar Birliği Adalet Bakanlığının vesayeti altındadır. Bunu belirleyen maddeleri şöylece sıralayabiliriz:

a) m.8/4- "Adayın levhaya yazılması hakkındaki Baro Yönetim Kurulu kararı ile itirazın kabul veya reddi hakkında TBB'nin kararları, onaylanmak üzere, kararın tebliğinden bir ay içinde Adalet Bakanlığına gönderilir. Bu kararlar Adalet Bakanlığının onaylaması ile kesinleşir."

b/ m. 20- "Stajyer listesine yazılma istemi hakkında TBB'nin itiraz üzerine verdiği karar Adalet Bakanlığının onayı ile kesinleşir."

c) m.74- "Cezai ya da disipline ilişkin bir eylem sonunda meslekten çıkarma kararına itiraz üzerine TBB'nin verdiği kararlar Adalet Bakanlığının onaylaması ile kesinleşir."

d) m. 142- " Baro Yönetim Kurulu'nun disiplin kovuşturmasına yer olmadığına dair verdiği kararlara karşı itiraz üzerine TBB'nin verdiği kararlar Adalet Bakanlığının onayı ile kesinlik kazanır."

e) Ayrıca Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu kararları Adalet Bakanı'nun onayı ile yürürlüğe girmektedir. (m. 157) Ve Bakanlık, onay mercii olarak verdiği kararların yerine getirilmemesi halinde Baro organlarının feshini Danıştay'dan isteyebilmektedir. (m. 77)

Bilindiği gibi adaletin üç ögesi vardır. Bunların görevde eşit olmaları gerekmektedir. Bu üçlü, yargıç, savcı ve avukat üçlüsüdür. Bugün Adalet Bakanlığının bir savcıyı kendi başına atama yetkisi

yoktur. Durum böyleyken nasıl olmaktadır da aynı Bakanlık, bir kişinin avukatlığa kabul edilip edilmemesinde ve Barolara ait disiplin kurulu kararlarında "Son söz" ün sahibi olabilmektedir. Anlaşılır nitelikte değildir. Bu çelişki, Avukatlık Yasasından kaynaklanmaktadır. Türkiye Baroları bu çelişkiyi gidermek, uygar dünyanın normlarına uygun bir yasanın çıkarılması için uğraş verirken, 1980 den sonra siyasal iktidar sözünü ettiğimiz yasayı altı kez Baroların haberi bile olmadan değiştirmiş, baroların bağımsızlık umutlarını söndürmüştür. Bugün Barolar, Adalet Bakanlığının vesayetinden İçişleri Bakan'ının ve Valiler'in vesayetine devredilmişlerdir. Ve Adalet Bakanlığının buyruğu altındadırlar. Daha sonraki yazılarımda bu sorunun ayrıntıları üzerinde durmaya çalışacağım.

* * *

Hatırlanacağı üzere Türk hükümeti, geçen yıl tam üyelik için AET'ye başvurmuş bulunmaktadır. Ama yasal ve anayasal düzenlemeler nedeniyle bazı sıkıntılarla karşılaşılacağı gün gibi ortadadır. Bugün nasıl bir Avrupa Parlamentosu varsa, yarın da bir "Avrupa Barosu" kurulacaktır. Bugüne kadar sürdürülen çalışmalar son aşamaya ulaşmıştır. Bu çalışmalar olumlu yönde gelişir de günün birinde Avrupa Barosu kurulursa, özerk ve bağımsız barolara sahip olmayan Türk avukatları bu kuruluşa kabul edilmezlerse, bu küçültücü durumdan hiç kuşkusuz Türkiye Baroları ve Türk avukatları sorumlu tutulamıyacaklardır.

Bu nedenle Baroların şimdiden bağımsız duruma getirilmesi gerekmektedir. 1982 Anayasası, ayrı ayrı iki maddesinde "Hukukun Üstünlüğü" sözcüğünü kullanmıştır. Ne var ki Baroların bağımsız olmadığı bir ülkede, hukukun üstünlüğü bir kavram olarak gerçekleşmiş sayılamaz. Çünkü Uluslararası Hukukçular Komisyonunun da yaptığı çalışmalarda belirttiği gibi:

- "Barolar kendi üyelerini kabulde ve disiplin işlerinde bağımsız olmalıdırlar.

- Meslekle ilgili işler Barolara bırakılmalıdır.

- Baroların görevleri, hukukçuların yetişmesinden başlar.

- Hukukun üstünlüğünü sağlamak hizmetinde başarı, meslek kuruluşlarının özerk ve bağımsız olmasına bağlıdır."

Hukukun üstünlüğü, nasıl güçler ayrılığını, temel hak ve özgürlüklerin tanınmasını, bağımsız yargıyı, idari tasarrufların yasallığını, yasaların ve idari tasarrufların bağımsız yargıçlarca de-

netimini gerekli kılıyorsa, baroların bağımsızlığını da gerekli kılmaktadır. İlkel bir baro anlayışı demokrasi ile ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz. Türk ulusu ve Türk avukatı ilkel bir baro anlayışına layık değildir. Ama ne var ki, yargının bağımsız olmadığı bir ülkede baroların bağımsızlığından söz etmek hemen hemen olanaksızdır. Bugün için bağımsız yargı ile birlikte bağımsız baroları savunmak ve başarı elde etmek Türk hukukçusunun kaçınılmaz bir görevi haline gelmiştir.

Gelecek yazımızda yargı bağımsızlığı ve Baro-Yargı ilişkileri üzerinde durmak istiyorum. Daha sonra da baskı grubu olarak Baroların görev ve işlevleri konusunu işlemeye çalışacağım.

DUYURU

Türkiye Barolar Birliği, 1 Mart 1988 gününden itibaren "TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ" adı ile ve sürekli bir yayına başlamıştır. Yılda 4 sayı olarak çıkarılması plânlanan derginin sürekli olarak yayımlanması ve yaşatılması amaçlandığından 1.000.-TL. ücret karşılığı satılması kararlaştırılmıştır.

Abone olmak isteyenlerin yıllık 4.000.-TL. nı Türkiye Emlâk Kredi Bankası Kızılay Şubesi nezdindeki 1098 numaralı hesaba havale etmeleri, "Türkiye Barolar Birliği, Karanfil Sokak, 5/62. Kızılay-Ankara" adresine bilgi ve adres bildirmeleri gerekmektedir.

KİMLİK KONUSUNDA YALAN BİLDİRİMDE BULUNMAK SUÇU

İsmail MALKOC (*)

TCK. nun 343 ncü maddesinde: "Her kim, resmi bir varaka tanzimi esnasında, kendisinin veya başkasının hüviyet ve sıfatı yahut mezkûr varaka ile sıhhati ispat olunacak sair ahval hakkında memurine karşı, yalan beyanatta bulunursa bundan dolayı umumî veya hususî bir zarar husule geldiği takdirde, üç ay'dan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Eğer mezkûr varaka tevellüdat, münakehat ve vefiyata yahut adli işlere müteallik bulunursa, fail altı aydan iki seneye kadar hapsolünür."

Hükmü yer almaktadır.

Ceza Kanunu Öntasarısında 237 nci madde ile getirilen:

"Madde 237: Bir resmivarakayı düzenlemek yetkisine sahip olan memura, bu varaka ile doğruluğu ispat olunacak bir hususta yalan beyanda bulunan kimse hakkında, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiği takdirde üç aydan.."

Hüküm de, esasta aynı ilkelere göre düzenlenmiş bulunmaktadır. Gerekçe'den anlaşıldığına göre suçu ve eylemi saptarken hemen hemen aynı ölçüler kullanılacaktır.

Maddede sözkonusu olan, bir kimsenin memur önünde resmi belgenin düzenlenmesi sırasında yalan bildirimde bulunmasıdır. Düzenlenecek belge, asıl niteliğinde belgedir. Kişi, beyanı ile resmi belgenin kişilere doğru beyanda bulunmak görevini yüklediğinden, beyanı yalan olunca, failin cezalandırılması haklı ve yerinde olacaktır.

(*) Yargıtay C. Başsavcı Yardımcısı,
(1) 6 CD 1.7.1986 12742/7252

Madde, memur dışındaki (veya yetkili olmayan memurun) özel kişilerin fikri sahteciliklerine örnek gösterilmiştir. Başkasının yerine sınava girme bu suça verilen başlıca örneklerden biri idi. Ancak, bu konuda yargıtayımız, henüz berraklaşmamış ve tam yerleşmemiş bir tutumla değişik kararlar vermektedir.

"Sanıkların şoför ehliyetnamesi almak için girdikleri imtihanında birbirlerinin yerine imtihan kâğıtları düzenlediklerinin anlaşılmasına göre eylemlerinin TCK. 342/1, 61. maddelerinde yazılı suçu oluşturduğu.." (1)

"Sanığın kendisi yerine başka bir şahsı sınava sokmak suretiyle gerçekleştirdiği sahtecilik suçunun maddi konusunun sadece imtihan kâğıdı ile ilgili olduğu gözetilmeden ve olayda TCK. 345. maddenin uygulanma yeri bulunup bulunmadığı tartışılmadan aynı yasanın 342. maddesiyle ceza.." (2)

Son kararda failin maddi eylemi gözetilirken, kastı ve amacı gözden uzak tutulmaktadır. Sınava girilip düzenlenen sahte kâğıtla başarı sağlanmış ve kayıt yaptırılmış, hattâ diploma alınmış ise 342. madde ile uygulama yapmamak, sanığın kastı ile elde etmek istediği belgeleri gözardı etmek olur. Böylece, memuru kandırarak ya da hile ile arzusuna uyduran kişinin bu nitelikli eylemi ve sonucu cezasız kalmış olur.

Son uygulamaya göre de, sınav kâğıdının yazılmasına başlanmadan, ya da bitirilmesinden önce eylemin 343. maddenin kapsamında kalıp kalmadığı düşünülebilir. Ama, kâğıt tamamlanmış ise sınavı yapan görevliye verilmek üzere ele alıp uzatılması kullanma olacağı gibi, tamamlanan kâğıdı salonda sıra önünde vermek üzere bulundurduğunu, dolayısıyla kullandığını kabul edebiliriz. Bu evrede de TCK. 345. madde uygulanabilir ise de, verildikten ve başarı üzerine kayıt ve diploma sağlandıktan sonra 342. maddenin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Küçük bir kimsenin ergin olduğuna dair bildirimde bulunmak, bu yolda kayıt düzenlenmesini sağlamak ta örnek olarak gösterilebilir.

A- FAIL: Herkim, denilmiş olmasına göre, gerek özel kişiler gerekse memur tarafından suçun işlenebileceği anlaşılmaktadır. Memurun suçu işleyebilmesi için yalan beyanda bulunan kimse ile iştirak halinde olarak bir başka yetkili ve görevli memura yalan beyanda bulunması gereklidir.

Beyanı alan memurun maddede gösterilen hususları resmi belgeye gerçeğe aykırı bir biçimde bilerek geçirmesi halinde 343. maddede belirtilen suç değil, 340. maddedeki suç oluşacaktır.

(2) GCD, 1.12.1986, 8955/11330

Suçun memur tarafından işlenmesi halinde, memuriyete ait kuvvet ve vasıtalar kullanılmış ise TCY. nın 281. maddesi de uygulanabilecektir.

Beyanda bulunan kimsenin bilirkişi, tanık veya tercüman olması halinde ya da yargı organları huzurundaki beyanlar, bu maddeye göre değil, özelliğine göre TCY. nın 286 ve 293. maddesinde belirtilen suçlar oluşabilecektir.

Kendisine yalan bildirimde bulunulan memurun, (Türk Ceza Yasası Uygulamasında memur) sayılması gerekmektedir. Bu nitelik ise, sahtecilik suçlarında kabul edilen "memur" kavramından daha dardır. Örneğin, PTT. memurları Ceza Kanunu uygulamasında memur sayılmadıklarından, kendilerine vakı yalan beyanlarla 343. maddedeki suç işlenemez. Ancak, PTT. memurları, koşulları varsa sahte olarak düzenlenmiş oldukları belgeler nedeniyle TCY. nın 339. maddesine göre cezalandırılabilirler.

"...sanığın iktisadi devlet teşekkülü olan PTT. görevlisine yalan beyanda bulunmuş olmasına göre bu görevlinin uygulanan maddede belirtilen memur niteliğinde olmadığı.." (3)

Önemli olan bir husus ta, yalan beyan sonucu düzenlenen belgenin, konusunu tek başına ispata yeterli ve gerekli olması, bu yeterliliğin başka bir belgenin düzenlenmesi ya da incelenmesi koşuluna bağlı bulunmamasıdır.

" belgeye, beyana rağmen, bunları alan memurun ayrıca araştırma yapması gerekmemelidir" (4)

Yalan beyan üzerine bir belge düzenlenmiş ise, yalnızca yalan beyanda bulunmak bu suçun oluşmasına yeterli olamaz. Sorulan bir hususu gerçeğe aykırı olarak sözlü veya yazılı cevaplandırılan kişinin eylemi başka suçlar oluşturabilir. Gerçeğe aykırı olarak cevap veren memurun eylemi herhalde görevi kötüye kullanmak suçunu oluşturur.

Hüviyet ve sıfat için bu koşulun varlığını aramak gerekmez. 343. maddenin bu koşulu "sair ahval" için sözkonusudur. Kimlik ve sıfat konusundaki yalan beyandan bir zarar meydana gelip gelmediğini aramak gerektiği yargıtay uygulamasından anlaşılmaktadır.

Bu madde bakımından tartışmalı olan hususlardan birisi de, sorgusu sırasında yanlış veya hayali kimlik veren sanıkların eylemlerinin niteliğidir.

(3) GCD., 24.12.1984, 7517/9584

(4) EREM, agc. s. 636

ERMAN "..sorgusunda yalan kimlik beyan eden sanık hakkında 343. madde değil olsa 528. madde uygulanır" (5) derken,

EREM "..bununlar beraber şahsi sıfatları hakkında yalan beyanda bulunmak suçu (TCK. 528) ile resmi evrakta fikri sahtekârlık suçunu (343) tefrik kolay değildir. Beyanın resmi varaka ile alkası ve zarar unsuru ile halledilmesi doğru olur. Bu itibarla, meselâ yalan mazeret telli 528. maddeye dahil olur. Zabıtaya yanlış hüviyet veren sanığın bu madde ile cezalandırılmasına karar verilmiştir" (6) görüşünü ifade etmektedir.

MAJNO ise "suçlananın sorguya çekilmesinde sahte beyanatta bulunması ile cürüm işleyip işlemediği meselesi münakaşa edilmiştir.. Biz ise suçlanan, mevcut olmayan bir isim verir ise sahtelik yoktur, mevcut olan bir şahsın ismini verirse sahtelik vardır tarzındaki hükme iştirak ederiz.

Bir suçlananın beyanati doğru olup olmamak noktasından hiç bir ceza takibata meydan veremez. Meğer ki, o beyanat başkasına zarara uğratma kabiliyetini halz olsun. O zaman sahtelik cürmü vücut bulur. Başkasının ismini takınarak o nama beyanatta bulunmak gibi ki, bu takdirde 279 (TCK. 343) madde hükmü tatbik olunur.." (7) görüşündedir.

Yargıtay uzun süre, sorgusunda kimliği konusunda yalan beyanda bulunarak hayali ya da başkasına ait kimlik bildiren kimselerin eylemlerini TCK. 343/2. maddeye uygun görmüş, bu görüş YCGK. nun bir kararında "..örnek olarak adli soruşturma sırasında sorguya çekilen sanığın hüviyeti hakkında yalan bildirimde bulunmasını gösterebiliriz" (8)

Şeklinde tekrarlanmış, 6 CD. nce de:

"Görevliye görevi sırasında yapılan yalan beyanın (hırsızlık suçundan yakalanıp hüviyetini açıklamamak) zarar olasılığını doğurduğu ve eylemin TCY. nin 343. maddesine uyduğu gözetilmeden aynı yasanın 528 maddesiyle hüküm kurulması.." (9) biçimindeki kararıyla sürdürülmekte iken,

6 CD. nin 22.4.1987 gün ve 2378/4269 sayılı kararı ile görüş değiştirilmiştir. Ancak az sonraki bir tarihte de önceki görüş tekrarlanmıştı.

" Sanığın görevini yapan memura kimliği hakkında hakikata aykırı beyanatta bulunması eyleminin TCK. nun 528. maddesine temas eder nitelikte bulunduğu gözetilmeden.."

(5) ERMAN, Sahtekârlık Suçları s. 510
(6) EREM, TCH. Öz. Hük., s. 636.
(7) MAJNO, C.III s. 52
(8) YCGK 18.11.1985 6/229-581
(9) 6CD 12.5.1987 3155/5079

Bu karara karşı C. Başsavcılığının yaptığı itiraz, diğer gerekçeler ve ERMAN'ın düşünceleri (10) ve sözünü ettiği KUNTER'in eleştirisi de benimsenerek red edilmiş ve dairenin kararı yerinde bulunmuştur (11). Böylece, sorgusunda yanlış veya hayali kimlik veren kişinin eylemi TCK. 528. maddeye uygun bir suç olarak değerlendirilecektir.

Bu yeni uygulama ve görüşe göre, zarar ögesini gözetmek te olanaklı değildir. Failin, polise ya da C. Savcısına verdiği yalan kimlik dava açılmadan önce farkedilir ise zarar yoktur denebilir. Ancak, yalan kimlik üzerine dava açılması, kayıtlar getirilmesi, başka kişi hakkında hüküm kurulması, devlet görevlileri ile makamlarının meşgul edilmesi, maddi zararlar olarak sayılabilir. Ancak, YCGK. nun anılan 5.10.1987 günlü kararından sonra konuyu zarar ögesi ile açıklama olanağı kalmamıştır.

B- MADDİ ÖGE: a) Maddede kimlik ve sıfat konusundaki yalan beyan başka koşul aranmadan, sair hâllere ilişkin yalan beyan ise, belgenin bu hususun doğruluğunu kanıtlamaya tahsis edilmiş bulunması koşulu ile cezalandırılmış bulunmaktadır.

Kişinin beyanı üzerine düzenlenen resmi belge, konusunu tek başına, başka bir belgeye, başka bir araştırmaya gerek kalmadan tesbit edebilmelidir. Bu itibarla, kişinin ya da memurun yalan olarak düzenlediği belgedeki bilgiler, sunulan memur ya da makamın başkaca araştırmalarını, belge incelemesini gerektiriyorsa bu suç oluşmaz.

Kimlik, hüviyet, bir kişinin öz ve soyadıdır. Kişi bunları özel hayatında değiştirebilir ama resmi makamlara doğrusunu söylemelidir.

".. sanıklar I.H. nin vekâlet düzenlenirken, başkasının hüviyeti hakkında memurun'e yalan beyanda bulunmaktan TCK. nun 343. madde ile cezalandırılmaları gerekebileceği.." (12)

Sıfat, medeni hali, evli veya bekâr, dul veya boşanmış olup olmadığı, cinsiyet yaş gibi hususları kapsar. Bu durumda sanığın kendisinin veya başkasının kimliği ve sıfatı hakkında sözlü veya yazılı yalan beyanda bulunması suçun maddi ögesini teşkil edecektir. Malik olmadığı bir ünvanı taşıdığı belirtilmesinde veya yanlış adres, ikametgâh verilmesinde bu hususların kimlik ve sıfata ilişkin bulunmaması nedeniyle bu madde ile cezalandırılmasına o-

(10) ERMAN, age. s. 510
(11) YCGK. 5.10.1987 6/302-432
(12) 6CD 11.3.1987 682/2497

lanak bulunmadığı belirtilmiştir (13). Meslek veya uzmanlık dalı konusunda da yalan beyanın aynı şekilde değerlendirilmesi gerektiği ifade olunmuştur.

Yargıtay, Avukatlık stajına başlarken hiç bir işte çalışmadığını (çalıştığı halde) bildiren kişinin eylemini (14)

"Yolluk bildirimini, taksi ile gitmediği halde taksi ile gittiğini bildiren memurun" (15)

"okulda bulunmadığı ve ders yapmadığı günler için bulunmuşçasına ek ders cetveli ve bordro yaparak bu parayı almaktan ibaret eylemi" (16),

TCK. 343. maddeye uygun bulan kararlar vermiştir.

Yeni Avukatlık yasasında bu şekildeki bildirimlerin TCK. 526. maddeye göre cezalandırılacağına dair açıkça hüküm konmuştur. (17)

b) Sair Haller: Failin memura kimlik ve medeni hal dışında kalan olay ve durumlar hakkında yalan beyanda bulunması halinde düzenlenmekte olan resmi belgenin (bu olay ve durumları kanıtlamaya yönelik ve tahsis edilmiş olması gerekir). Vekillik-Hukuki ilişkilerde akitlerin tarafları-hakların sahipleri olarak durumları-rehneden-veli-vasi-kayyim... gibi durumlar, sair hallere örnek gösterilebilecek durumlardır.

Yargıtayımız, noterin bir sözleşme altındaki imzaların kendi huzurunda imza atmamış kimselere ait olduklarını bir takım kişilerin beyanına kanarak onaması halinde, noterin onama şerhinin bu beyanları zaptetmek amacı ile düzenlenmediğini, yani bu beyanların delillerini teşkil etmediğini gözönünde tutarak olayda yalan beyan suçunun değil sahte resmi belge düzenlemek suçunun bulunduğuna karar vermiştir. (18)

C- YALAN BEYAN ÜZERİNE RESMİ BELGE DÜZENLENMESİ:

Sözlü ve yazılı olarak gerçekleştirilen yalan beyan üzerine resmi işlem yapılarak resmi belgeler düzenlenmesi halinde çoklukla TCY. nın 342. maddesinin uygulanması sözkonusu olmaktadır. Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi, başkasının yerine sınava girip kâğıdı yazan kişinin eylemi resmi kayıt yapılmasına kadar yalan beyan niteliğinde kabul edilebilir. Ancak kâğıt düzenlenip veril-

(13) ERMAN, age. s. 511 ve dev.

(14) GCD 14.5.1971 2863/2806

(15) GCD 12.2.1985 8119/829

(16) GCD 23.12.1986 9409/11629

(17) Av. K. Md.

dikten sonra, resmi kayıt yapılmış olması ya da diploma verilmiş bulunması halinde TCY. 342. madde uygulanmalıdır.

Bununla birlikte sahteciliğin sınav kâğıdı ile sınırlı kaldığı sonraki belgelerin, diplomanın, sınıf geçme sınavlarının sahte olmadığı düşüncesinin uygulamada etken olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda değinildiği ve belirtildiği üzere, yapılan beyan üzerine düzenlenen belge, konusunu tek başına ispata yeterli ise suça konu olabilir. Ama beyanı alıp belge düzenleyen memur, beyanın doğruluğunu araştırarak, başka belgeler getirecek ve belge ondan sonra hüküm ve sonuç doğuracak ise, ferden yalan beyanı ile düzenlenen belge bu durumda suç oluşturmayacaktır.

"Beyan olunan hususların tanzim edilen varaka ile ve yalnız onunla isbat olunabilip olunamayacağı.." (19)

MAJNO'nun düşüncelerine baktığımızda:

".. başkasını kendi ismi ile imtihana sokup ta sahte bir diploma elde eden kimsenin resmi evrakta sahtelik cürmü işlediğine temyiz mahkemesi hükmetmiştir... Noteri aldatarak sahte bir vasiyetname tanzim ettiren kimselerin de resmi evrakta sahtelik yapmış olduğuna Torino temyiz mahkemesi hükmetmiştir... İş bu yalan beyanat sahte bir varakanın tanzimine sebep olursa o zaman 278 (TCK 342/1) fıkrası tatbik edilir" (20)

D - TEŞEBBÜS : Suçun neticesinin harekete bitişik bulunmadığı, failin yalan beyanda bulunmakla bütün icra hareketlerini bitireceği, ancak memurun yalan beyanın farkına vararak belgeyi düzenlememesi halinde suçta tam kalkışma halinin; failin yalana başlayıp ta bir engelle sözünü veya yazısını bitirememiş olması halinde de eksik kalkışma' nın olanaklı bulunduğu belirtilmektedir. (21)

Buna karşılık doktrinde, tam kalkışmanın olanaklı bulunmadığını düşünenler de vardır. Maddenin zarar meydana gelmesi ile ilgili açık hükmü karşısında kalkışmanın olanaklı olmadığı sonucuna varılabilir.

E - ZARAR : Maddede genel veya özel bir zarar doğduğu takdirde, denilerek, zararın doğmuş olması koşul olarak yer almış bulunmaktadır. Madde ile benzerlik gösteren TCY. nın 528. maddesinde zarar unsuru aranmamaktadır.

(18) GCD 12.4.1977 1744/2548

(19) Erman age. s. 515

(20) Majno, Ceza Kanunu Şerhi, C. III, s. 50-51

(21) ERMAN, age. s. 519.

" .. hadiseden zarar husule gelmediği ve bu suretle suç unsuru tekevvün etmediği düşünülmeden .." (22)

" sanığın izin' almadan görevini terktettiği sırada bunun farkına varılmaması için yoklama defterini doldurduğu ve fazla ders ücreti almadığı inzibati cezayı gerektiren bir hal olarak düşünülmesinin mümkün olduğu gözetilmeden.." (23)

F- MANEVİ ÖGE : Kast' tan ibarettir. Failin, yalan beyanın "memur" a yapıldığını bilmesi gerekir. Aksi takdirde suç, bu öge yönünden eksik kalır, başka nitelikte suçlar oluşabilir.

TCK : 347. maddenin uygulanması bu suç için de düşünülecektir.

MADDENİN 2 NCI FIKRASI

Yalan beyanın : Doğum (tevellüdat) a.

Evlenme (Münakebat) ye,

Ölüm (Vefiyat) e, yahut adli işlere ilişkin bir belgenin düzenlenmesi sırasında yapılmış olması halinde, suçun diğer öğelerinin de varlığı halinde, 2. fıkradaki suç oluşacaktır.

" ildiz çocuğu doğmadığı halde doğmuş gibi doğum tutanağı tanzim ettirmek" (24)

" birlikte yaşadığı kadından olan çocuğunu daha sonra evlendiği başka bir kadından doğmuş gibi yazdırmak" (25)

" Başkasının yerine cezaevine girmek" (26)

" Sağlık ocağı ebesinin, M . den çocuğu E . den doğmuş gibi bildirmesi" (27)

Maddenin ikinci fıkrasına uygun eylemler olarak kabul edilmiştir.

(22) YC GK. 15. 7 . 1957 177

(23) S CD 14.5. 1987 3448/5219

(24- 25- 26- 27) İsmail MALKOÇ, Belgelerde SAhtecilik Suçları Ve Mala Karşı Suçlar, s. 110 - 112

BİR GENELGENİN ARDINDAN

Sibel Bilge USLU (*)

Genelge "yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek, herhangi bir konuda aydınlatmak, dikkat çekmek gibi ereklerle, ilgililere gönderilen yazı" olarak tanımlanmıştır.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, genelgeyle bir yasa ya da yönetmeliğin ve diğer hukuk kurallarının uygulanması konusunda yol gösterilir, uygulamaya açıklık getirilmek istenir. Ancak bu işlem yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, uygulamanın, yasa, tüzük ve yönetmeliklere ve temel yasal prensiplere ters düşmemesi, yasalardan bağımsız yepyeni düzenlemeler getirmemesidir.

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, 14-32-102 sayılı genelgesiyle hükümlülere verilecek yayınlar konusunu düzenlemek istemiştir.

Söz konusu genelgenin amacı "çeşitli yollarla tutuklu ya da hükümlülere gönderilen kitap, dergi gibi basılı eserlerin, kuruma ne şekilde ve hangi koşullarla kabul edilecekleri konusunda, tüzük ve diğer yasal kurallara rağmen farklı uygulamalar olması ve bu uygulamaların, eleştiri ve yakınlara neden olması dolayısıyla, bu farklılıkları ve tereddütleri gidermek" olarak belirtilmiştir.

Genelgede de belirtildiği üzere, Cezaların İnfazına ve Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine dair tüzüğün 149. maddesi ve bu maddede atıf yapılan 144 ve 148. maddele, cezaevlerine alınacak basılı eserlere yapılacak işlemleri düzenlemiştir.

Bu düzenlemeye göre:

Hükümlülere gönderilen, gazete, kitap, dergi gibi basılı

(*) İzmir Barosu Avukatlarından

kağıtlar Cezaevi Müdürünce, "sakıncalı" olup olmadıkları konusunda incelendikten sonra sakıncalı bulunursa, kurumun disiplin kuruluna tevdi edilir, sakıncalı bulunmazsa ilgisine verilir.

Konu, gazete, kitap, dergi gibi basılı eserlerin "sakıncalı" bulunup bulunmamasıdır.

Bu konuda da genelgede tüzüğün, 110., 183. ve 189. maddelerinin gözönüne alınarak, inceleme yapılacağı ve sakıncalıya bu hükümlere göre karar verileceği belirtilmiştir.

Tüzüğün, 110. maddesinin başlığı "İyileştirme ve eğitim çalışmaları" olarak belirlenmiş ve bu çalışmaların amacı "Hükümlüleri, Atatürk İlkeleri ve Devrimleri doğrultusunda ve Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını ve milletini seven, Türkiye Cumhuriyet'ine, vatan ve milletini bölünmezliğine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranmış haline getiren, beden, zihin, ahlak ve duygu bakımından dengeli biçimde gelişmiş bir yapıya, hür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan hakları ve onuruna saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek" biçiminde ayrıntılı olarak açıklamıştır.

Aynı tüzüğün, 183. maddesi, "hükümlü ve tutukluların manevi kalkınması" başlıklı bölümde "eğitim ve öğretim" alt başlığıyla, eğitim ve öğretimin amacını "hükümlü ve tutuklulara, okuyup yazma öğretmek, bilgilerini arttırmak, anarşi ve terör eğilimlerini yok etmek, manevi kalkınmalarını sağlamak" olarak açıklamıştır.

Yine tüzüğün 189. maddesi, kurum kütüphanesinde bulunacak kitapları belirlemiş ve kütüphaneye konacak ya da tutuklu ve hükümlülerce getirilecek basılı eserlerin, yurda sokulması ya da dağıtılması yasaklanmış, mahkemece toplatılmış, müsaderesine karar verilmiş olmaması konusunda inceleneceklerini, yasaklanmamış olmakla birlikte, Atatürk İlkeleri dışındaki ideolojik yayınlarla, müstehcen görülenlerin, kuruma sokulmasına izin verilmeyeceğini hükme bağlamıştır.

Ayrıca Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukluların Kütüphane ve Kitaplık Yönetmeliğinin, 11 ve 12. maddelerinin de "sakıncalı" konusunda inceleme yapılırken karar vermede yardımcı olacağı genelgede belirtilmiştir.

Bu yönetmeliğinin 11. ve 12. maddesine göre:

- Yurda sokulması ya da dağıtılması yasaklanmış,
- Mahkemece hakkında toplatma ya da müsadere kararı ve-

c) Atatürk, İnkılap ve ilkelerine aykırı biçimde, ideolojik amaçlı, ırk ve mezhep bakımından ayrımcı, birlik ve beraberliği bozucu,

d) Milli, ahlaki, insani ve manevi değerlere uygun düşmeyen,

e) Hükümlüleri ve tutukluları suç işlemeye yönlendirici, anarşi ve terör eğilimlerini tahrik edici

f) Müstehcen, ahlak ve adaba aykırı,

yayımların, sakıncalı görülerek infaz kurumlarına sokulması öngörülmüştür.

Adalet Bakanlığı'nun ilgili genelgesinde, tüzük ve yönetmelikte yer alan yukarıda belirttiğimiz hükümler çerçevesinde aslında sakıncalık konusunun çözüme bağlanması gerektiği, ancak kurumlar arasında farklı uygulamalar ve tereddütler ortaya çıktığı, bu nedenle bu meselenin Bakanlıkça düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu, bundan sonra uygulama aşağıda belirttiğimiz biçimde gerçekleştiğinde, tüzük ve yönetmeliklerin uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıkların giderileceği belirtilmiştir.

1) Öncelikle, hükümlü ve tutuklulara postayla gönderilen, ziyaretçileri tarafından getirilen, paraları karşılığında yönetim aracılığı ile aldırılan veya doğrudan doğruya hükümlü ve tutuklularca kuruma getirilen basılı eserlerin, yönetmeliğin 9. maddesindeki yayın seçici kurulunca incelenerek sakıncalı görülmemeyenlerin ilgisine verileceği,

2) Kuruma sokulması sakıncalı görülen yayınların 24 saat içerisinde kurumun disiplin kurulunun incelemesine sunulup, sakıncalı bulunmayanların yine ilgisine verileceği,

3) Müdürlük teşkilatı bulunmayan kurumlarda, yayınları inceleme işlemini o yer Cumhuriyet Savcısının yapacağı,

4) Disiplin kurulunca ya da duruma göre Cumhuriyet Savcılığınca, sakıncalı olduğuna karar verilen yayınların, tereddüt edilen ve sakıncalı görülen kısımları belirtilmek suretiyle Bakanlık Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesindeki eğitim birimince incelenmek üzere gönderilecek ve durumu sakıncalı görülen yayının ilgilisi hükümlü ya da tutukluya bildirileceği,

5) Bakanlıkça yapılacak inceleme sonunda, sakıncalı görülmemeyenler ilgili Cumhuriyet Savcılığı'na, sakıncalı bulunanlar sa belirli aralıklarla Cumhuriyet Savcılıklarına liste halinde bildirilerek, kurumlar arasındaki farklı uygulamaların ortadan kalkmasının sağlanacağı,

6) İnfaz kurumlarının da sakıncalı görmeyerek, kuruma soktukları yayınlar hakkında-yayının adı, yazarı-basım yeri ve tarihi belirtilerek, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne, her ayın ilk haftası düzenli bilgi verecekleri,

Bakanlıkça öngörülmüştür.

Ceza ve Tutukevlerine basılı eserlerin alınması konusunda genelgeye gereksinim duyulmasına tüzük ve yönetmelik hükümlerinin uygulanmasında, tereddütlerin ve farklılıkların olması sebep gösterilmiştir.

Tüzük ve yönetmeliğin uygulanmasında tereddütlerin ve farklılıkların nedenleri nelerdir?

Bizce önce bu konu açıklığa kavuşturulmalıdır. Çünkü, genelge uygulamayı kolaylaştırmak, uygulamada yol göstermek için yayınlanır. O halde sorunların kaynağına inmeden uygulamayı kolaylaştırmak ya da düzenlemek mümkün değildir.

Sorunları incelersek;

1) Basılı eserlerin sakıncalı bulunup, bulunmamasına karar vermede, tüzük ve yönetmelik hükümlerinde kesin ve net ölçütler belirlenmemiştir.

Tüzüğün 110. maddesinde "tutuklu ve hükümlülerin, eğitim ve iyileştirme çalışmalarında, hür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetişmelerinin esas alınacağı" belirtilirken, 189. maddede "Mahkemelerce yasaklanmamış olsa bile Atatürk ilkeleri dışındaki ideolojik yayınlarla, müstehcen görülenlerin kuruma sokulmasına izin verilmeyeceği" belirtilmiştir.

Ayrıca yönetmeliğin, 11 ve 12. maddelerinde ise, yurda sokulması ya da dağıtılması yasaklanmış ve mahkemece hakkında toplama kararı verilmiş.... yayınlar dışında, yukarıda belirttiğimiz, c,d,e,f bentlerinde, bir dizi, muğlak ve çelişkili ifadeler kullanılarak, bu ifadelere ters düşen, basılı eserlerin, kuruma sokulmayacağı belirtilmiştir.

Öncelikle 110. maddede belirtilen, amaçlardan, tutuklu veya hükümlülerin hür ve bilimsel düşünceye sahip, yapıcı, yaratıcı, verimli kişiler olarak yetişmeleri nasıl sağlanacaktır?

Yanıt kısa ve yalındır.

Hür ve bilimsel düşünce, ancak çok değişik, bir çok konuda,

yazılmış ve basılmış eserlerin okunması ve muhakemesi yoluyla gerçekleşir.

Basılı eserlerin her birinin, Atatürk ilkelerine uygun olmasını beklemek, ideolojik amaçlı oldukları için yasaklamak, birlik ve beraberliği bozucu, ayrımcı, ahlaki, manevi değerlere ters düşen "suç işlemeye yöneltici anarşi ve terör eğilimlerini tahrik edici", gibi nitelermelere göre bunları değerlendirmek son derece yanlıştır. Çünkü bu nitelermeler, objektif değildir. Kişiden kişiye, kurumdan kuruma sürekli değişiklik gösterir.

Bu denli kısıtlama ve sınırlama saymak yerine "basılı eserlerin kurumlara sokulması yasaktır" demek daha kestirme bir yol olacaktır. Çünkü yukarıda anılan nitelermeler, her basılı eserde, kişilerin yorumuna bakılarak bulunabilir.

Kısaca, objektif ve bilimsel olmayan nitelermelerle, basılı eserlerin sakıncalılığının saptanması, yanlış ve hukuka aykırıdır.

2) Objektif ölçütler olmaksızın, basılı eserlerin incelenmesinin ve sakıncalılıkları konusunda karar vermenin, hatalı olması yanında, bu incelemeyi yapacakların özellikleri de önem kazanmaktadır.

Kurum Müdürü ya da disiplin kurulu, basılı eserlerle ilgili, bilimsel bir formasyona sahip olmadığı gibi, hukuk konusunda da uzmanlıkları söz konusu değildir.

Bakanlık, genelgesinde, hukuksal anlamda uzman kabul ettiğimiz, Savcıların basılı eserleri inceleme yetkisini, yalnızca Müdürlük teşkilatı olmayan kurumlara özgü olarak kabul etmiştir. Halbuki kural olarak bu tür eserlerin incelemesini suçluların ya da sanıkların eğitilmesi ve bir daha suç işlememelerini sağlama açısından en iyi takdir edecek olan Savcı ya da Hakimler olmalıdır.

Diğer görevlilerin bu eserleri, üstelik objektif olmayan ölçütlerle incelemeleri ve karar vermeleri sakıncalı ve keyfi uygulamalara yer verecek bir sonuç doğurmaktadır.

Basılı eserler ancak, akademisyenlerce ve hukukçular tarafından objektif ölçütlerle incelendiğinde sakıncalı olup olmadıklarına sağlıklı bir karar verilebilir.

3) Ayrıca Türk Ceza Hukukunda ideolojik suçlar vardır. Bu tür suçlardan tutuklu bulunanların suçlanmaları yine kabul ettikleri ideolojileri anlatan basılı eserlere dayalı olarak yapılmakta, çoğu zaman suçlulukları konusunda, bu eserlere dayanılarak kanaat

oluşturulmaktadır. Bu durumda dava dosyalarında da bahsi geçen bu basılı eserlerin tutuklu sanıklarca savunmaları açısından okunmaları, muhakeme edilmeleri ve aklanmaları için gerekli sebeplerin bulunması açısından, kurumlara sokulması ve ilgililerine verilmesi zorunludur.

Oysa, tüzük ve yönetmelik hükümlerince, bu tür yayınların alınması önlenmekte ve savunma hakkı dolaylı olarak engellenmektedir. Bu yönüyle de tüzük ve yönetmeliğin ilgili maddeleri son derece sakıncalı düzenlemeler getirmiştir.

Dokunulmaz ve kutsal olan savunma hakkının çiğnenmesi sözkonusudur.

Sonuç olarak şimdiye kadar saydığımız sakınca ve sorunlar, tüzük ve yönetmeliğin değiştirilmesi yoluyla giderilmedikçe Adalet Bakanlığı'nın genelle yayınlarak sorunu çözmeye çalışması boşunadır.

Nitekim, uygulama, genelgenin sorunları çözmeyip daha da ağırlaştırdığını kanıtlamıştır.

Sakıncalı olduğu görülen ve sakıncalılığı konusunda tereddüte düşülecek basılı eserlerin Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimince incelenmesi olanağı, zaten bir dizi muğlak ve çelişkili ölçütlere göre inceleme yapması gereken görevlilerin, yayınları hiç incelemeyen doğrudan gönderen ya da getirenlere geri vermesine ya da Adalet Bakanlığı'na göndermesine, yani kendilerine verilen sınırlı takdir yetkisini de hiç kullanmamalarına yol açmıştır.

Ayrıca görevlilerin inceleyerek, sakıncalı görmeyip kuruma girmesine izin verdikleri basılı eserler hakkında her ay Bakanlığa bilgi verme zorunluluğunda olmaları da inceleme yapmaktan kaçınmalarına ve en kısa yoldan, bu işten sıyrılmanın yollarını aramalarına sebep olmuştur. Öyle ya, sakıncalı görmeyip, kuruma soktukları yayınlar, daha sonra Bakanlıkça sakıncalı görülürse, o zaman kurum görevlisi pirincin taşını nasıl ayıklayacaktır?

Kısacası, getirilen bürokratik işlemler sonucu basılı eserler, ya hiç kuruma alınmayacak, ya da alınsa da, Adalet Bakanlığında incelenip gelinceye kadar, gazete ve dergi ise güncelliğini yitirecek ve dış dünyadaki olaylardan haberi olmayan tutuklu ya da hükümlülerin iyiden iyiye ülkedeki gelişmelerden soyutlanmasına yol açacaktır. Oysa tutuklu ve hükümlülerin Cezaevlerindeki eğitim ve iyileştirmeleri yanında tahliye edildikten sonraki yaşama hazırlanmaları da cezanın amaçlarından birisidir. Bu yolla

dışarıdaki yaşamdan soyutlanmaları bu amacın gerçekleşmesini engellemektedir.

Bu saydığımız sonuçlar kitap ve diğer basılı eserler için de geçerlidir.

Her türlü kültürel, sanatsal, bilimsel ve güncel gelişmelerden habersiz, tutuklu ve hükümlü kitlelerinin suç işlemekten vazgeçmeleri ve dışarıdaki yaşantıya uyum göstermeleri beklenemez.

Bir başka olasılık da basılı eserler Adalet Bakanlığı'ndan gelinceye kadar, tutuklu ya da hükümlülerin tahliye olmalarıdır.

Anayasa'nın 17. maddesi "herkesin manevi varlığını, koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu" ve yine Anayasa'nın 27. maddesi ise "herkesin bilim ve sanatı serbetçe öğrenme ve araştırma hakkına sahip olduğunu" hükmü bağlamıştır.

Bu durumda sözkonusu genelgeyle Anayasaya, dolayısıyla temel prensiplere ters düşülmektedir. Bürokratik engeller getirilmek yoluyla ceza ve tutukveklere basılı eserlerin alınması fiilen olanaksız hale gelmektedir.

Bizce tek ve genel çözüm, herşeyden önce tüzüğün 110. maddesine göre tutuklu ve hükümlülerin iyileştirme ve eğitimi çalışmalarında güdülen amaçların, okullarda kazandırılarak, bu işin cezaevlerine bırakılmaması, yani suç işlendikten sonra suçluyu eğitmek yerine, suç işlenmeden doğmasını önlemektir.

Bugün için basılı eserlere sakıncalılık değerlendirmesi ancak mahkemece toplatılmış ve yurda sokulması yasaklanmış olmadıkça yapılmamalıdır. Kitaplar suç unsuru ya da sakıncalı olmaz.

MUZIRA MASUM ÇÖZÜM

Behçet AKAL (*)

Adam gazetede okuduğu haberi bitirmiş olacak ki, başını kaldırıp yanındaki "orada da öyle olmuş, ama bir farkla, orada kitapları önce teşhir tahtalarına çivilemişler, sonra da büyük alanlarda yurtsever özdeyişler okuyarak odun yığınları üzerinde küllerini havaya savurmuşlar" dedi.

Okuduğu haberin içeriği ve adamın bir münafık olduğu ortaya çıkıyordu. Bu sözleri Stefan Zweig' in "Dünün Dünyası" adlı kitabında okuduğunu derhal anladım. Bakın hınzır herife, ikibin yılına oniki yıl kala, renkli kaldırım taşı çağına atladığımız günlerde Türkiye' mizi 1940' ların Hitler Almanyası' na benzetiyordu. Zındığım ensesine bir saplak indirmem için kendimi zor tuttum. "Bre mendebur" dedim içimden, "Sen farkı nasıl farkedeceksin?" Bir' defa Hitler kafadan rahatsız bir adamdı. O, düşünceye önem vermediği gibi ekonomiden de bihaberdi. Biz kitapları yakıp küllertni havaya savuracak kadar aptal mıyız? Bunların yeniden ekonomiye kazandırılabilceğini bilmiyor muyuz?

Güvenilir kaynaklardan edindiğim istihbarata göre, bizde toplatılan muzır kitaplar SEKA ' ya gönderilmekte, orada kıyım kıyım olarak yeniden kağıt hamuru haline dönüştürülmek sureti ile yeniden kağıt sanayimize kazandırılmaktadır.

İlgili haberi ben de gazetemde bularak okuyunca karşımdaki adamı biraz mazur gördüm. Hınzır gazete muharriri haberi, kitapların yakıldığı intibamı verecek şekilde kaleme almıştı. Oysa olay yukarıda arzettiğim gibi tamamen hilafı hakikattı.

Oldum olası söylerim, gerçekleri böylesine çarpıtanların bir kaçını sallandıracaksın, bak bir daha yalan haber yazılır mı ! Habe-

(*) İzmir Barosu Avukatlarından

rin özeti şu : Mahkemece muzır bulunan bir kitap toplatılmış. Muzır kitabı yayımlayan hınzır yayınevleri bu defa muzır bulunan bölümleri kitaptan çıkarıp yeniden basmışlar, fakat bu defa o bölümleri de içeren Mahkeme ilâmını, kitabın başına koymuşlar. Al bakalım ; kitap yine muzır, yine muzır. Üstelik muzırlık gelmiş en başa oturmuş mu ! Mahkeme haklı olarak o baskının da toplatılmasına karar vermiş. İşte mesele bu. Gazete bu basit olayı, sanki ülkemizde kitap yakılıyormuş gibi vererek, okuyucuyu yanıltmakta, yanılan okuyucunun ülkemizle, Hitler Almanyası arasında berzerlik kurma yanılgısına düşmesine sebebiyet vermekte, bence başlıbaşına bir suç işlemekteydi.

Oysa yukarıda da belirttiğim gibi ülkemizde alınan her kararın ekonomik bir yönü mutlaka vardır. Kağıdın bu kadar pahalı olduğu bir zamanda ekonomist ve teknisyenlerimizin tonlarca kağıdı yeniden hamur yapmayıp, kül edecekleri asla düşünülemez.

İşte karşımdaki adamın " bir farkla " demesine rağmen farkı farkedemediği ortadaydı.

Haddizatında bu yazar makulesine kağıt tahsisi bence son derece lüzumsuzdur. Bu kitap yazarları bir mal üretirler mi? Hayır. İhracat yaparlar mı? Hayır. Ülkemizde döviz kazandırırılar mı? Hayır. O halde bu adamlara ve gerçekleri böylesine çarpıtan gazetelere kağıt vermemek dış ödemeler dengesi açısından daha yararlıdır. Bunca kağıt ihraç edilse, ülkemize dünyanın dövizli girer.

Bu konuyu burada bırakıp, dikkatinizi başka bir noktaya çekmek istiyorum. Yukarıda anlatılan olaydaki hile+i şerhiye mahkeme kararlarının dahi muzır olabileceği, zararlandırıcı sonuçlar tevli edebileceğini göstermektedir. Kitaptaki muzır bölümler, Mahkeme kararında yayınlanınca ne olmaktadır? Muzırlık ilâma geçmektedir. Haydi kararın kitapta yayımlanmasını önledik diyelim. Hukukumuzda göre ilamlar alenidir. Herkes alıp okuyabilir. Böyle bir karar, kazara bir ortaokul öğrencisinin eline geçse, muzırlık o çocuğun kafasına bulaşacaktır. Çocuk kararı alıp okul arkadaşlarına gösterse, buyrun size bir okul dolusu muzırlık bulaşmış çocuk !

O halde yapılacak iş Mahkeme kararlarını gizli tutmaktır. Bazı boşanma davalarında ve özellikle ceza Mahkemelerinde görülen irza tasaddi, irza tecavüz, zina vb davalarında muzır ifadeler bulunabilir. Gençliği ve vatandaşlarımızı bunlardan da korumak gerekir.

Bu tür davalarda hiç zabıt tutulmaması da bir önlem olarak

görülse de, temyiz incelemesi zorluklarından ötürü mümkün olmasa gerekir.

SONUÇ :

1. Gazeteler, gerçekleri çarpılmayı ve yalan haber üretmeyi huy edinmişlerdir. Ülkemizde basın hürriyeti kötüye kullanılmaktadır. Bu kadar çok sayıda gazete çıkarılması sakıncalıdır. Gazete sayısının ikiye düşürülmesi yararlıdır. Erkek vatandaşlarımızın Resmî Gazeteyi, kadın vatandaşlarımızın Türk Kadını' nı okumaları teşvik edilmelidir.

2. Günümüzde son derece pahalalmış bulunan kâğıdın bir kısmı ihracat belgesi, bir kısmı ihaleler için ayrılıp geri kalanı yurt dışına satılıp döviz girdisi artırılmamıştır.

3. Mahkeme ilanlarının da muzırlık ihtiva etme olasılığı vardır. Bu muzırlığın yayılmasını önlemek için Mahkeme kararları gizli tutulmalıdır. Adalet teşkilatında çalışanların ve avukatların bunları dışarıya sızdırıp posta kutularına atmalarına kesinlikle mani olunmalıdır.

YARGI KARARLARI

HUKUK

YARGITAY

HGK

E.: 1987/9-427

K.: 1987/819

T.: 4.11.1987

"Kıdem tazminatına, akdin feshi tarihinden itibaren mevduata uygulanan en yüksek faizin yürütülmesi doğrudur.

Hüküm altına alınan ihbar tazminatı ve hafta ve genel tatil ücretlerine akdin fesih tarihinden itibaren faiz yürütülmesi için, borcun ifa

gününün sözleşmede belirtilmiş olması gerekir. Aksi takdirde borçlunun temerrüde düştüğü tarihten itibaren bu alacaklara faiz yürütülmelidir."
(1475 sy. m. 26, BK. m. 326, 101.)

Yerel mahkemenin kararı, Yargıtay 9. HD'nin 20.4.1987 günlü, 3644-3976 sayılı ilâmi ile;

1- Kıdem tazminatına mevduata uygulanan en yüksek faiz uygulamasını getiren 2869 s.k. 30.7.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu nedenle ve davalı temerrüde de düşürülmemiş olduğuna göre hüküm altına alınan kıdem tazminatına 30.7.1983 tarihinden itibaren mevduata uygula-

nan en yüksek faize karar verilmesi gerekirken daha önceki bir tarih olan fesih tarihinden itibaren faize hükmedilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır.

2- İhbar tazminatı ile hüküm altına alınan diğer işçilik hakları için de yine davalı temerrüde düşürülmediğine göre dava tarihinden itibaren % 30 faize karar verilmesi gerekirken, bunda fesih tarihinden itibaren başlatılması doğru değildir gerekçesiyle bozularak geri çevrilmesi ile yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görülmüştür.

1- Taraflar arasındaki hizmet akdinin, kıdem tazminatı bakımından mevduata uygulanan en yüksek faiz ödenmesini öngören 2869 s.k. un yürürlüğe girdiği 30.7.1983 tarihinden sonra 5.4.1986'da sona erdiği dosya içeriğinden açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle, kıdem tazminatına 5.4.1986 fesih tarihinden itibaren mevduata uygulanan en yüksek faiz yürütülmesi doğru olup mahalli mahkemenin bu konuya ilişkin direnmesi usul ve yasaya uygundur.

2- Hüküm altına alınan ihbar tazminatı ve hafta ve genel tatil ücretleri için de, yine 5.4.1986 fesih tarihinden itibaren % 30 faiz yürütülmesi kabul edilmiştir. Mahalli mahkeme, sözü geçen ala-

caklar bakımından varılan bu sonucun 1475 sayılı İş Kanununun 2869 sayılı Yasa ile değişik 26. maddesinin son fıkrasında yer alan Hizmet akdilerinin sona ermesinde, işçinin ücreti ile sözleşme ve kanundan doğan para ve parayla ölçülmesi mümkün menfaatlerin tam olarak ödenmesi zorunludur biçimindeki kurala uygun olduğunu vurgulamaktadır.

Kıdem tazminatı dışındaki işçilik haklarına yürütülen % 30 oranındaki faizin başlangıç tarihinin fesih mi, yoksa dava tarihi mi olması gerektiği sorununun çözümlenebilmesi için, önce genel biçimde borçlunun temerrüdünün şartları, sonra da 1475 s.y. nin değişik 26. maddesinin son fıkrasının anlam ve kapsamı konularının ele alınmasında yarar görülmüştür.

Borçlar Kanunu'nun borçlunun temerrüdünün şartlarını gös- teren 101. maddesi aynen şöyledir:

"Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla mütemerrit olur.

Borcun ifa edileceği gün müttelifken tayin edilmiş veya muhafaza edilen bir hakka istinaden iki taraftan birisi bunu usulen bir ihtarda bulunmak suretiyle teşbit etmiş ise, mücerret bu günün hitami ile borçlu mütemerrit olur."

Görüldüğü gibi bu maddenin 1. fıkrası, borçlunun temerrüdü için, borcun muacceliyeti ve ihtar olmak üzere iki şartı aramaktadır. İkinci fıkrası da, ihtarın, gerekli olmadığı halleri saymaktadır. Bu hallerden, borcun, ifa zamanının sözleşmede taraflarca tayin edil-

mesinin, çözümlenmesi gereken sorunla doğrudan ilgisi vardır.

Sözleşmede, borcun vadesinin taraflarca açıkça belirlenmesi, borçluyu ifa zamanı konusunda tereddüde düşmekten kurtarır. Şayet vade, sözleşmede değil de, kanunda belirlenmiş ise, borçlunun temerrüde düşmesi için ihtara yine gerek vardır. BK. nun 326. maddesinin Hizmet aktinin hitamı ile ücret herhalde muacceliyet kesbeder biçimindeki son fıkrası, ifa zamanının kanun tarafından tayin edilmesine örnek olarak gösterilebilir. Az önce de belirtildiği gibi, 623. maddenin son fıkrası kapsamına giren bir alacak bakımından borçlu, hizmet aktinin hitamında kendiliğinden temerrüde düşmez. Temerrüdün gerçekleşmesi için ayrıca ihtara gerek vardır. Öğretide baskın görüş bu doğrultudadır.

Bu açıklamanın ışığı altında 1475 s.k. un değişik 26. maddesinin son fıkrası ele alınacak olursa; hizmet aktilerinin sona ermesinde işçinin bütün haklarının tam olarak ödenmesinin zorunlu olduğunu belirten hüküm, soruna BK. nun 326. maddesi doğrultusunda bir çözüm getirir niteliktedir. Bu maddede tüm işçilik haklarının hizmet aktilerinin hitamında ödenmesinin zorunlu olduğunun belirtilmesiyle yetinilmiş, daha ileri gidilerek fesih tarihinden itibaren faiz yürütülmesi biçiminde bir hükme yer verilmemiş olması karşısında, ihtar olmaksızın işverenin fesih tarihinde kendiliğinden temerrüde düşeceği sonucuna varılamaz. Daha önce de belirtildiği gibi, BK. nun 101. maddesinin 2. fıkrası, ifa

gününün sadece sözleşmede belirlenmesi halinde ihtarın gerekli olmadığını kabul etmiş, bunun kanunda tayin edilmesini yeter görmemiştir. Böylece borçlunun ifa zamanı bakımından tereddüde düşmesi önlenmiş, onun açısından açıklık getirilmiş olmaktadır.

Bu açıklamaya göre somut olay değerlendirildiğinde, 26. maddenin son fıkrasında belirtilen vadenin geçmiş olması, işverenin temerrüdünü göstermez ve bunun sonucu olarak da fesih tarihinden itibaren davalı işverenden gecikme faizi istenemez.

Açıklanan nedenlerle bu bölüme ilişkin direnme kararı bozulmalıdır.

YARGITAY

1.HD.

E.: 1988/728

K.: 1988/4205

T.: 5.4.1988

"Davada tapuya dayanıldığına göre, davalıya ait tapunun ve kooperatif yönetiminin ikinci çekilişle ilgili işleminin iptali hakkında dava açılmadığı yolundaki ret gerekçesinde isabet yoktur."

Davacı, noterde çekilen kuralda kendisine isabet eden ve adına tapu oluşturulan 6181 ada, 2 parseldeki 4 numaralı apartmanın 3. kat 17sayılı dairesinin gerçekte 2. kat ve 15 numaralı daire olduğunun saptanmasını, bu yere davalının haksız elatmasının önlenmesini ve boş olarak teslimi-

ni istimeştir.

Davalı, davanın reddini savunmuş; mahkemece davanın reddine karar verilmiştir.

Dosya incelenerek gereği görüldüğü düşünülür:

Mahkemece yapılan soruşturma ve inceleme yanların ve özellikle davalının tüm iddia ve savunmalarını kapsamadığı gibi uyumsuzluğu sağlıklı bir içimde çözüme ulaştırmaya ve hüküm kurmaya yeterli içerik ve nitelikte değildir.

Söyle ki; Davacı, 1973 yılında yapılan çekilişle kendisine isabet eden ve adına tapu oluşturulan 3. kat 17 numaralı dairenin gerçekte ve zeminde davalının oturduğu 2. kat 15 numaralı daire olduğunu, kooperatif yönetiminin ana sözleşmeye aykırı biçimde numarataj krokski ve listesiyle yerleşim planı düzenliyerek üyelerden habersiz, 1979 yılında ikinci bir çekiliş yaptıklarını, olmayan bodrum ve katlar gösterdiklerini, ikinci çekilişin geçersiz olduğunu, bu hileli işlemlere yönelik olarak açılan I. Sulh Hukuk Mahkemesindeki davanın devam ettiğini ileri sürerek sayının doğruluğunun hükmen saptanmasını, davalının oturmakta olduğu daireye elatmasının önlenmesini ve boşaltılarak kendisine teslimini ister iştir.

İddianın ileri sürüldüğü biçimi ve içeriğine göre davada tapuya dayanıldığı açıktır. Bu durumda, Mahkemenin davalıya ait tapunun ve kooperatif yönetiminin ikinci çekilişle ilgili işleminin iptali hakkında dava açılmadığı yolun-

daki ret gerekçesinde isabet yoktur.

Öte yandan, Sulh Hukuk Mahkemesinin sözü edilen dosyası getirtilip incelenmemiş, onaylı imar projesi celbedilip Ana Sözleşme hükümleri de gözetilerek gerçekte var olan bina kat ve bölümlerinin projeye uygunluğu denetlenmemiş, projeye, Ana sözleşmeye ve fiili duruma aykırı numaralandırma ve çekiliş yapıp yapılmadığı ve birinci çekilişin (2) bodrum (1) zemin (3) normal kat, üzerinden yapılma nedenleri üzerinde yeterince durulmamış ve tüm bu hususları kapsar biçimde uzman bilirkişiler aracılığı ile yerinde keşif yapılmamış, rapor ve harita düzenletirilmemiştir.

Hal böyle olunca, değinilen yönde işlem yapıldıktan sonra saptanacak hukuki duruma göre davalıya ait tapu kaydının iptaline gerek duyulduğu takdirde bu hususta davacıya önel verilmesi, dava açması halinde her iki davanın birleştirilmesi ve tüm kanıtlar birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, noksan soruşturma ile yetinmek suretiyle yazılı biçimde hüküm kurulması isabetstzdır.

YARGITAY

4. HD.

E.: 1985/8056

K.: 1985/9336

T.: 14.11.1985

"Manevi tazminat olarak ödettirilecek para miktarı aslında ne tazminat ne de ce-

zadır. Çünkü mamelek hukukuna ilişkin bir zararın karşılanması amaç edinmediği gibi kusurlu olana yalnız hukukun ihlalden dolayı yapılan bir kötülük de değildir; aksine olarak zarara uğrayanda bir huzur duygusunu doğurmaktadır."

Taraflar arasındaki haksız eylemden doğan manevi tazminat davası üzerine şahsi menfaatleri ihlal edilen kimseye ihlal ve kusurun özel ağırlığının haklı kılması halinde hakimın manevi tazminat olarak verilmesine hükmedeceği para miktarının belirlenmesinde hakkaniyet gözetilmelidir. Çünkü kanunun takdir hakkı verdiği hususlarda hakimın hak ve nispetle hüküm vereceği MK. un 4. maddesinde buyurulmuştur. Ödetilecek para miktarı ise aslında ne tazminat ne de cezadır. Çünkü mamelek hukukuna ilişkin bir zararın karşılanmasını amaç edinmediği gibi kusurlu olana yalnız hukukun ihlalden dolayı yapılan bir kötülük de değildir; aksine olarak zarara uğrayanda bir huzur duygusunu doğurmaktadır. Aynı zamanda ruhi ızdırabın dindirilmesini amaç edindiğinden tazminata benzeyen bir fonksiyonu da vardır. O halde bu tazminatın sınırı amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır. Miktarın kullanırken ona etkili olan nedenleri de karar yerinde objektif ölçülere göre isabetli bir biçimde göstermelidir.

Davaya konu olan işte davalının işlemediği olduğu haksız ey-

lem genel adaba aykırı bir suçtur. Ceza Mahkemesinin mahkumiyete ilişkin kararına göre 8 yaşında bulunan davacının zorla ırza geçmeye eksik derecede teşebbüs etmiştir. Olayın bu niteliği, mağdurenin yaşı, eylemin işleniş biçimi ile diğer özel hal ve şartlar gözönünde tutulduğunda manevi tazminat olarak hüküm altına alınan paranın miktarı (30.000 TL.) hakkaniyete uygun düşmemiştir. O halde daha uygun ve fazla bir miktar üzerinden ödetme kararı vermek üzere karar bozulmalıdır.

YARGITAY

4. HD.

Sayı: 1988/847-38

T.: 27.1.1988

"İc. İf. K. nun 36. maddesi uyarınca mercinin kabulü koşulu ile "muteber banka kefaleti" teminat niteliğinde sayılabilir." (İc. İf. K. , m. 36)

Hükümün Yargıtay'ca temyiz incelenmesi sonuna kadar icranın geri bırakılmasına karar verilmesi davalı avukatı tarafından istenilmiş ve icranın mehil belgesi ibraz edilmiştir.

İc. İf. K. nun 36. maddesi uyarınca mercinin kabulü koşulu ile "muteber banka kefaleti" teminat niteliğinde sayılabilir. Mehil belgesinde sözü edilen teminat mektubunun alındığı banka belli olmadığı gibi mercinin kabulüne ilişkin belgeye de yer verilmiş değildir. Şu durum karşısında anılan yönlerin tamamlanmasından sonra yeniden

değerlendirme yapılmak üzere isteğin şimdilik reddi gerekmektedir.

YARGITAY

6. HD.

E.: 1986/6134

K.: 1986/8643

T.: 25.6.1986

"Ortaklığın giderilmesi davaları, genel usul hükümlerinin uygulanması bakımından ayrıcalık taşır. Bu davalarda davacı durumunda olan paydaş davasından feragat ettiği isteyen paydaş bu feragatın olmasına rağmen davayı devam ettirebilir."

Ortaklığın giderilmesi davaları çift taraflı davalardandır. Davalı taraf da davacı gibi aynı haklara sahiptir. Diğer davalarda olduğu gibi davayı kayıp etme veya kazanma diye bir husus söz konusu değildir. Bu bakımdan yargılama giderleri payları oranında taraflardan tahsil edilir. Avukatı bulunan taraflar yararına ücretli vekalet takdir edilir. Bu itibarla genel usul hükümlerinin uygulanması bakımından bu davalarda ayrıcalık taşır. Bu davalarda davacı durumunda olan paydaş davasından feragat ettiği isteyen paydaş bu feragatın olmasına rağmen davayı devam ettirebilir. Olayımızda feragatın kararı müteakip henüz bu karar kesinleşmeden vukubulması sonucu değiştirmez. Mahkemenin feragat dilekçesini davalı tarafa tebliğ etmesi davanın özelliğinin gözönünde tutulması, onun davayı takip edip etmeyeceği hususundaki

davranışına imkan vermesi bundan sonra feragat isteği hakkında karar itiraz etmesi gerekirken bu yapılmamış, doğrudan doğruya feragat nedeniyle dava red edilmiş bu red kararının davalıya tebliği üzerine davalı davayı kendisinin takip edeceğini belirtmiştir. Açıklanan nedenlerle davalının bu isteği usul ve yasaya uygundur. Redde ilişkin son kararla satışa yönelik ilk karar kaldırıldığından tekrar satışa ilişkin mahkemece hüküm tesisi gerekmektedir. Bu bakımdan feragat nedeniyle davalının reddine ait karar usul ve yasaya aykırı olduğundan bozulması icap etmiştir.

YARGITAY

6. HD.

E.: 1986/7128

K.: 1986/8745

T.: 25.6.1986

"Noterlik tüzel kişiliği haiz olmadığından temsil durumu söz konusu değildir."

Noterin yaptığı kamu görevinin kiralanan yönünden özel hukuk ilişkisine bir etkisi yoktur."

Yazlık konut ihtiyacı daimi konut ihtiyacının devamı ve tamamlayıcısı mahiyetindedir."

Davacı yazlık ihtiyacı nedeniyle kiralananın tahliyesini istemiştir. Davalı kiralananı kendisinin Akçakoca Noteri iken tuttuğunu şimdi Düzce Noterliği'ne tayin edildiğini, kiralananı yeni Akçakoca Noteri'nin bulunduğunu

iddia ile husumet yönünden davanın reddini istemiştir. Noterlik, tüzel kişiliğe haiz bir kuruluş değildir. Noterin istediği yerde kira bedelini kendisi ödemek şartı ile noterlik faaliyetini sürdürebilir. Yaptığı kamu görevinin kiralanan yönünden özel hukuk ilişkisine bir etkisi yoktur. Bu bakımdan davalının husumet iddiasının reddi doğrudur. Ancak nihai kararda mahkeme çelişkiye düşmüştür. Zira kararda Noterlik kuruluşunun bir nevi tüzel kişiliğe tabi olduğunu noterin değişmesi halinde yeni noterin o tüzel kişiliği temsil ederek eski noterle yapılan ilişkilerin devam edebileceğini kabul etmiştir. Bu gerekçe husumet iddiasının reddi görüşü ile çelişki arz etmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere noterlik kuruluşu tüzel kişiliğe haiz olmadığından temsil durumu söz konusu değildir. Davalı noter, şahsi adına kira sözleşmesini yapmıştır. Tarafından anahtar davacıya teslim edilmediğine göre taraflar arasındaki kira münasebetinin devam ettiğinin kabulü gerekir. Kiralananı yeni noterin sözleşmesindeki devir yasağına rağmen işgal etmesi sonucu değiştirmez. Davacı yazlık konut ihtiyacını ileri sürmüştür. Yazlık konut ihtiyacı daimi konut ihtiyacının devamı ve tamamlayıcısı mahiyetindedir. Kiralananın yazlık konut vasfında olmadığı savunulmadığına göre bu nitelikte olduğunun kabulü gerekir. Dinlenen tanık beyanları ile ihtiyaç sübut bulunmuştur. Bu bakımdan tahliye kararı verilmesi gerekirken davanın reddi usul ve yasaya aykırı olduğundan hükmün bozulması gerekmektedir.

YARGITAY

6. HD.

E.: 1986/8764

K.: 1986/8745

T.: 26.6.1986

"KDV kira parası sayılamaz."

Katma Değer Vergisi kira parası sayılamayacağına, bu suretle temerrüde esas teşkil etmeyeceğine göre yerinde görülmemeyen temyiz itirazının reddi ile usul ve kanuna uygun olan hükmün onanmasına oybirliğiyle karar verildi.

YARGITAY

6. HD.

E.: 1986/7661

K.: 1986/9152

T.: 4.7.1986

"6570 s.y. nın 7/son maddesi ile kanun koyucunun güttüğü amaç, her türlü belediye hizmetlerinden yararlanan kiracıya ait evde onun oturması, kiralananın da başka bir ihtiyacının istifadesine arz edilme imkanının sağlanmasıdır"

6570 sayılı yasanın 7/son maddesi 3 şart öngörmüştür. Bunlar sırasıyla varlığı iddia olunan konutun aynı şehir veya belediye hudutları içinde olması kiracının veya birlikte yaşadığı eşinin uhdesinde kayıtlı olması bir de konutun oturulabilir nitelikte bulunmasıdır. Olayımızda, konutun aynı şehir veya belediye hudutları içinde olması şartı önem taşımaktadır. Ki-

racıya ait evin aynı şehir veya belediye hudutları içinde olmadığı, belediye hudutları dışında mücavir alan içinde bulunduğu ihtilafsızdır. Ancak mahkeme mücavir alan içinde bulunan kiracıya ait evin her türlü belediye hizmetlerinden yararlandığını, bu itibarla yasa koyucunun amacı her türlü belediye hizmetlerinden yararlanan kiracıya ait evde onun oturması kiralananın da başka bir ihtiyacının istifadesine arz edilme imkanının sağlanmasıdır. Mücavir alanda olmakla birlikte, belediye hudutları içindeki yerler gibi onlardan farksız şekilde her türlü belediye hizmetinin götürülmüş olduğu kesimleri de maddenin kapsamına sokmak gerekir. Sıkı sıkıya belediye hudutları ile bağlı kalmak yasa koyucunun amacına ters düşer. Olayımızda mahkeme şahsi bilgisine dayanarak kiracıya ait evin her türlü belediye hizmetinden yararlandığını kabul etmiştir. Hakkın şahsi bilgisi hükme dayanak yapılamaz. Bu bakımdan keşif yapılarak bilirkişi aracılığıyla kiracıya ait evin belediye hudutları içindeki yerlerden farksız şekilde bütün belediye hizmetlerinden yararlanıp yararlanmadığı, orada kiracının yaz kış belediye hudutları içindeki bir yer gibi rahatlıkla oturup oturamayacağının saptanması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir. Eksik inceleme ile hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olduğundan hükmün bozulması gerekmiştir.

YARGITAY

10. HD.

E.: 1987/4349

K.: 1987/4361

T.: 15.9.1987

"506 s.y.nın 36/A-b maddesinde, başka, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olan eşin Sağlık Yardımlarından yararlanamayacağına dair herhangi bir açıklık bulunmamaktadır."

"Diğer Sosyal Güvenlik Yâsalarından yararlananlar Bağ-Kur'un Sağlık Yardımından yararlanamazlar." (506 S.Y., m. 36/A-b, 1479 s.y., ek m. 11)

Davada, davacının eşinin Sosyal Sigortalar Kurumundan halen yaşlılık aylığı almakta olduğu eşinin, Sosyal Sigorta emeklisi olması nedeniyle Kurumun Kendisini Sağlık sigortasından yararlandırdığı, ne varki bilahare davacının Bağ-Kur'dan yaşlılık aylığı almasından dolayı davalının muaraza yaratarak Sağlık yardımını Bağ-kur'dan alması gerektiğini ileri sürdüğü iddia edilmiş ve Sosyal Sigortalar Kurumunun Sağlık sigortasından yararlanması gerektiğinin tesbitine karar verilmesi istenmiştir.

Davacının eşinin, sigortalı olması nedeniyle kendisine Sosyal Sigortalar Kurumunun Sağlık Sigortası yardımlarından hak tanıldığı, eşinin bilahare yaşlılık aylığı almaya başladığı, kendisine ise Bağkur'dan yaşlılık aylığı bağlandığı uyuşmazlık konusu değildir.

Uyuşmazlık, eşinin sigortalı olmasından dolayı Sosyal Sigortalar Kurumunun Sağlık Sigortasından yararlanan davacının bilahare kendisine Bağ-Kur'dan aylık bağlanması nedeniyle Kurumdan yapılan Sağlık yardımlarının devam edip edemeyeceği noktasındadır.

Davacının eşinin Sosyal Sigortalar Kurumundan yaşlılık aylığı alması nedeniyle kendisinin Sağlık yardımlarından yararlanabileceği 506 s.y. nin 36/A-b maddesinin açık hükmü gereğidir. Anılan maddede başka Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olan eşin Sağlık yardımlarından yararlanamayacağına dair herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Kadın olan davacının geçiminin kocası tarafından sağlanması zorunluğu yasa gereğidir.

Öbür yandan, 1479 s. kanuna 3235 s.k.un 1. maddesiyle eklenen ek 11. maddesi hükümleri uyarınca diğer Sosyal Güvenlik yasalarından yararlananlar Bağ-Kur'un Sağlık yardımından yararlanamazlar. Ayrıca, Bağ-Kur Sağlık Sigortası Yönetmeliğinin 4. maddesi hükümleri bu durumda olan kimselerden Sağlık Priminin kesilmeyeceğini de öngörmektedir.

Mahkemece, açıklanan bu maddi ve hukuki olgular gözönünde tutularak davanın kabulüne karar vermek gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması usule ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

YARGITAY

13. HD.

E.: 1987/3756

K.: 1987/4700

T.: 5.10.1987

"Satış sözleşmesi taraflar arasında yapılmış olup, davalı alıcı, aracı 3. kişiye devretmiş olsa bile davacının davasını, davalı alıcıya yöneltmiş olması doğrudur. Aralarında akdi ilişki bulunmayan 3. kişiye karşı dava açılmasına gerek bulunmamaktadır."

Davacı, Akhisar Noterliğince düzenlenen satış sözleşmesiyle kendisine ait otobüsü davalıya satıp teslim ettiğini, ancak davalı trafik kaydını üzerine geçirmediği için vergilerin kendi üzerine geldiğini ileri sürerek otobüsün mülkiyetinin davalıya geçtiğinin tesbitini istemiştir.

Davalı satış senedinin doğru olup otobüsü davacıdan satın ve teslim alıp kendisinin de alım tarihinden beş ay sonra aynı vasıtayı 3. kişiye satıp teslim ettiğini belirterek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece davanın reddine karar verilmiş ve hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir.

Dava dilekçesinde dahil davalının oto vergilerini ödemediği açıklanmıştır. Bu durumda davacının bu davayı açmada hukuki yararı vardır. Davalı ise söz konusu aracın satış suretiyle mülkiyetinin kendisine geçtiğini kabul etmiş ne var ki, daha sonra satış senedi ile aynı aracı bir üçüncü şahsa satıp devrettiğini ve bu nedenle da-

Sanığın dava konusu yapılan, Gıda Maddeleri Tüzüğü'nün 331. maddesinin d ve f fıkralarına temas eden eyleminin tek suç teşkil ettiği nazara alınmadan iki suç olarak kabulüyle ayrı ayrı ceza tayini bozmayı gerektirmiştir.

YARGITAY

2. CD.

E.: 1987/8162

K.: 1987/8410

T.: 3.11.1987

NOKSAN GRAMAJLI EKMEK GÖREVLİ MAHKEME

Sanık hakkında gramajı noksan (kuru madde miktarı az) ekme imal edip satmaktan dolayı da dava açılmış ve mahkemece de eylem bu şekilde kabul edilmiş olmasına göre sübutu halinde dava konusu suçun TCK. nun 363. maddesine uyacağı dolayısıyla davalı bakmanın Asliye Ceza Mahkemesinin görevine girdiği gözönüne alınıp görevsizlik kararı verilmesi gerekirken duruşmaya devamla yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.

YARGITAY

4. CD.

E.: 1987/4915

K.: 1987/6140

T.: 23.6.1987

NOKSAN GRAMAJLI EKMEK

Noksan gramajlı ekme imal edip satmaktan sanık A'nın

vacının kendisi hakkında değil satınalan 3. kişi aleyhine dava açması gerektiğini savunmuş, mahkemece aynı gerekçe ile davanın reddine karar verilmiştir. Ne varki satış sözleşmesi taraflar arasında yapılmış olup, davalı bu sözleşme ile aracın mülkiyetini davalıya devretmiş bulunduğuna göre davanın davalı alıcıya yöneltmiş olması doğrudur. Aralarında akdi ilişki bulunmayan 3. kişiye karşı dava açılmasına gerek bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle davanın esasının incelenip sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle reddedilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır

CEZA

YARGITAY

2. CD.

E.: 1987/7711

K.: 1987/8110

T.: 15.10.1987

"Gıda Maddeleri Tüzüğü'nün 331. maddesinin (d) ve (f) fıkralarına temas eden eylem tek suç teşkil eder."

Sanık hakkında, imal ettiği ekmekteki kuru madde miktarının azlığı (gramaj noksanlığı) nedeniyle kamu davası açılmadığı halde, bu hususun hüküm kapsamına alınması hukuken hüküm ifade etmeyeceği cihetle, kazanılmış hak sözkonusu olmaya- cağından, bu yönde zamanaşımı sonuna kadar C. Savcılığınca kamu davası açılması mümkün görülmüştür. Ancak;

yapılan duruşması sonunda; TCK. nun 363/1, 402/1, 647 s.k. un 4. maddeleri gereğince 64.000 lıra ağır para cezası ile mahkumiyetine, cürme vasıta kıldığı meslek ve sanatının 6 ay süre ile tatiline, 7 gün süre ile işyerinin kapatılmasına, hüküm özetinin gazete de yayınlanmasına dair yerel mahkeme kararının sanık vekili tarafından Yargıtayca incelenmesi sanık vekili tarafından süresinde istida edilerek dava evrakı onama isteyen tebliğname ile dalreye gönderilmekle gereği konuşulup düşünüldü:

Yerinde görülmeyen sair itirazların reddine ancak;

TCK. nun 363. maddesine giren suçta 2890 s.k. ile eklenen ek 3. madde gereğince TCK. nun 402. maddesinin 2. fıkrasının uygulanması gerekirken aynı maddenin 1. fıkrasıyla hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.

IDARI YARGI

DANIŞTAY
VERGİ DAVA DAİRELERİ
GENEL KURULU

E.: 1987/4

K.: 1987/30

T.: 18.12.1987

" **Hayat Standardı Esasının belirlenmesinde Bakanlar Kurulu'na verilen yetkide amaç, parasal rakamlarda meydana gelecek aşınmayı önlemek ve ekonomiyi daha iyi kavramak şeklinde ortaya konulmuş ve yetkinin kullanılma sınırı da yasa maddesi hükmü içinde belirlenmiştir. Bu yetki-**

nin kullanılmasında sadece yasa maddesindeki azami hadlerin sınır olduğu dikkate alındığında, dava dilekçesinde öne sürülen ve asgari ücret, enflasyon oranı v.b. ekonomik kriterler ile bağlı kalınması gerektiği yolundaki iddialara itibar edilmesi mümkün değildir. ' (193 s.y., mükerrer 116. madde.)

Uyuşmazlığın konusunu 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3239 sayılı Kanunla değişik mükerrer 116. maddesinde yer alan hayat standardı esas ile ilgili tutarların, aynı madde ile verilen yetkiye dayanılarak 1986 ve müteakip yıllar gelirlerine uygulanmak üzere bir kat artırılması yolundaki Bakanlar Kurulu'nun 19.12.1986 günlü ve 86/11306 sayılı kararının yasaya uygun olup olmadığı hususu oluşturmaktadır.

Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116. maddesinin ilk fıkrasında, " Gerçek Usulde Gelir Vergisine tabi ticari, zirai ve mesleki kazanç sahiplerinin beyan ettikleri gelir (zarar beyan edilmesi hali dahil) 800.000 liraya (zirai kazanç sahipleri ile 2. sınıf tacirler için 450.000 liraya) aşağıda belirtilen hayat standardı göstergelerine göre belirlenen illavelerin yapılmasından sonra bulunacak tutardan 31. maddedeki indirimler yapıldıktan sonra kalan miktar vergi tarhına esas alınır" denilmekte, maddenin 3. ve 4. fıkralarında da, maddenin daha önceki fıkralarında yer alan tutarların asgari hadler olduğu, bu tutarların ortasının ise uygulanacak azami hadleri teşkil edeceği, Bakanlar Kurulu'nun bu maddede belirtilen tutarları, azami hadleri aşmamak

şartıyla, herbirini ayrı ayrı veya topluca her yıl artırmaya yetkili bulunduğu hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu maddenin 2772 s.k. ile getirilen ilk şekline ilişkin gerekçesinde, daha önce uygulamada olan peşin vergiden arzuların sonucun alınmadığı, onun yerine düzenlenen bu hükümle bir otokontrol aracı olarak hayat standardı esasının getirildiği, gerçek usulde gelir vergisine tabi ticari, zirai ve mesleki kazanç sahiplerinin kapsam dahilinde bulunduğu, bu kişilerin elde ettikleri gelirlerin asgari ücret düzeyinin altında kalamayacağı varsayımına dayanıldığı, hayat standardı göstergelerinde de yaşam düzeyine ilişkin durumlar dikkate alındığı ve bu yolla gerçek gelire, vergi incelemesi yapılmadan da yaklaşılmasının amaçlandığı belirtilmiş ancak madde metninin Bütçe Plân Komisyonu'nda ve Danışma Meclisi'nde görüşülmesi sırasında beyanı zorunlu kılınan miktarın asgari ücretle olan ilişkisi kaldırılarak belli bir rakama bağlanarak kanunlaştırılması yoluna gidilmiştir. Maddenin ilk şeklinde yer alan miktar ve gösterge rakamlarıyla bu hadlerin azamisini ve bunların artırılmasına ilişkin Bakanlar Kuruluna yetki veren hükümlerini değiştiren ve bazı ilâve hükümler getirerek 1985 yılı kazançlarına da uygulama imkânı getiren 3239 s.k. un genel gerekçesinde ise, kanunlarda yer alan parasal miktarların zaman içinde yıpranma ve aşınmasını önlemek için Anayasa çerçevesinde Bakanlar Kuruluna

yetki verildiği, böylece ekonomiyi daha iyi kavramanın öngörüldüğü belirtilmiş, madde gerekçesinde de Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin genişletildiğinden söz edilmiştir.

3239 s.k. un bazı maddelerinin bu arada Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 116. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile bir siyasi parti grubunca yapılan iptal istemi Anayasa Mahkemesi'nin 19.3.1987 gün ve E. 1986/5, K. 1987/7 sayılı kararı ile reddedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararının yayımlanmasından sonra yukarıda yazılı madde metinleri ve gerekçeler birlikte değerlendirildiğinde, Bakanlar Kurulu'nun davaya konu kararında, 2577 s.y. nin 2. maddesindeki iptal sebeplerinden olan yetki sınırının aşıldığını, şekil şartlarına uyulmadığını, konu dışında bir düzenlemenin bulunduğu ve nihayet amaç dışına çıktığını söylemenin mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Zira ilgili kanunların genel ve madde gerekçeleriyle böyle bir yetkinin verilmesindeki amaç, parasal rakamlarda meydana gelecek aşınmayı önlemek ve ekonomiyi daha iyi kavramak şeklinde ortaya konulmuş ve yetkinin kullanılma sınırı da yine madde hükmünde belirlenmiştir. Söz konusu Kararname ile de bu amaç ve sınır içinde maddede yer alan hadler bir kat artırılmıştır.

Bu yetkinin kullanılmasında sadece yasa maddesindeki azami hadlerin sınır olduğu dikkate alındığında, dava dilekçesinde öne

sürülen ve asgari ücret, enflasyon oranı v.b. ekonomik kriterler ile bağlı kalınması gerektiği yolundaki iddialara itibar edilmesi mümkün değildir.

KARŞI OY

Anayasa Mahkemesi'nin 193 sayılı kanunun mükerrer 116. maddesini değiştiren 3239 s.k. un 68. maddesiyle, hayat standardına uygulanacak miktarların artırılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesinin Anayasaya aykırı olmadığı yolunda karar vermiş olması, Bakanlar Kurulu'nun bu yetkiyi hiç bir sınırla bağlı olmadan istediği gibi kullanabileceği anlamına gelmez. Bakanlar Kurulu'nun Kanunla öngörülen bu yetkiyi Anayasaya, kanunlara ve verilmiş amacına uygun biçimde kullanıp kullanmadığının yargı yoluyla denetimine bir engel mevcut değildir.

Mükerrer 116. maddenin değişiklik gerçeğinde de açıklandığı gibi, "Hayat Standardı Esası", mükellefin gerçek gelirine ulaşmak ve böylece Anayasada öngörülen "mali güce göre vergileme" ilkesini gerçekleştirmek amacıyla yönelik bir düzenlemedir. Ticari, ziraî ve mesleki kazanç sahiplerinin elde ettikleri gelirlerin asgari ücret düzeyinin altında kalamayacağı varsayımına dayanan bu yöntemin, yaşam düzeyi beyan edilen gelirin sağlayabileceğinin çok üstünde olan mükelleflerin gerçek gelirlerine vergi incelemeleri dışında da yaklaşılabilmesine imkân sağlamak için öngörüldüğü de yine gerekçe belirtilmiştir.

Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 116. maddesini değiştiren 3239 s.k. un 68. maddesinde, hayat standardı esasını belirleyen göstergeler belirlenmiştir. Bu tutarların, Kanunun yürürlüğe girdiği 1.1.1986 tarihinde yaşam düzeyi itibarıyla mükelleflerin gerçek gelirlerine yaklaşmaya, başka bir ifadeyle, "mali güce göre" vergileme ilkesinin gerçekleşmesine yeterli olduğunun kabulü gerekir. Bakanlar Kurulu, Kanunda öngörülen bu tutarları artırma yetkisini, bir takım objektif ölçülerle as-

gari yaşam düzeyinde meydana gelen değişiklikleri saptamak suretiyle ve bu suretle saptanan oranda artırabilir. Gerekçe de öngörüldüğü gibi yıl içinde asgari ücretteki artış oranı ya da toptan eşya fiyatlarındaki artış, paranın yabancı paralar karşısındaki değer kayıp oranı, kişi başına düşen milli gelir payındaki artış oranı gibi ölçüler, sözkonusu tutarların artırımına esas olabilecek objektif ölçüler olarak kabul edilebilir. Bu ölçüler yada benzerlerinden hiç birinde bir yılda yüzde yüze varan bir artış bulunmadığı bilinmektedir. Kanunda öngörülen ve mükelleflerin asgari yaşam düzeyini ifade etmesi gereken hayat standardı göstergelerinin bir kat artırılması yolundaki Bakanlar Kurulu Kararı ile idarenin yetkisini aştığı ve bu tasarrufun "mali güce göre vergileme" ilkesini ihlâl ettiği sonucuna varılmaktadır.

Bu nedenle dava konusu Bakanlar Kurulu Kararının iptali gerekçesiyle karara karşıyız.

İZMİR 1. İDARE MAHKEMESİ

E: 1986/293

K: 1986/610

T: 21.10.1986

"Memurluğa alınmaya engel olacak nitelikte bulunmayan bir suçtan dolayı davacının göreve alınmamasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Dava; davacı hakkında yaptırılan güvenlik soruşturması neticesinde Sulh Ceza Mahkemesince cezalandırıldığının saptandığı gerekçesi ile kurumda görevlendirilmesinin uygun olmadığına ilişkin PTT İzmir Bölge Müdürlüğü işleminin iptali istemi ile açılmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun devlet memurluğuna alınacaklarda aranacak şartları düzenleyen değişik 48. maddesinin

A/5 bendine göre, devlet memurluğuna alınacak kişilerin ağır hapis veya altı aydan fazla hapis cezası almamış olmaları veya devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlardan ya da yüzkızcırtıcı eylemlerden dolayı hapis cezasından hükümlü bulunmamaları gerekmektedir.

Dosyanın incelenmesinden, davacının yetkili mercilerin emirlerine uymamak suçundan Gördes Sulh Ceza mahkemesinin 31.1.1979 gün ve 970/28 sayılı kararı ile T.C.K. 526. maddesi gereğince hafif para cezası ile cezalandırıldığı, davacı hakkında yaptırılan güvenlik soruşturması neticesinde bu hususun saptanarak dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda açıklanan yasa hükmünde sayılan suçlardan olmayan ve memurluğa alınmaya engel olacak nitelikte bulunmayan bir suçtan dolayı davacının göreve alınmamasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Davalı İdarece, davacının çalıştırılmasında gizli görevleri yürütecek nitelikte görülmediği ve güvenilir olmadığı belirtilerek takdir hakkının atamama yönünde kullanıldığı savunulmakta ise de, suçun işlendiği tarihteki sosyal olaylar, davacının 18 yaşından küçük olması ve o tarihten sonra davacı hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturmanın yapılmadığı dikkate alındığında, İdareye tanınan takdir hakkının yerinde kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle davalı İdarenin işleminin iptaline oybir-

liği ile karar verildi. (Bu karar Danıştay 5. Dairesinin 26.5.1987 T. ve E.: 1986/1850, K.: 1987/855 sayılı kararı ile onanmıştır.)

İZMİR 1. İDARE MAHKEMESİ

E: 1986/314

K: 1986/609

T: 21.10.1986

"Mahkeme kararı nazara alındığında, atama tarihinde ve sınav tarihinde davacının 18 yaşını doldurmuş olduğu görüldüğünden, sıfır sınavını yapıldığı tarihteki duruma göre davacının 18 yaşını doldurmadığından bahisle görevine son verilmesinde hukuka, hak ve adalet ilkelerine uyarlık bulunmamaktadır."

Dava, memurluğa sınavına girdiği tarihte 18 yaşını doldurmadığı gerekçesiyle, aday memur olan davacının görevine son verilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun devlet memurluğuna alınacaklarda aranacak şartları belirleyen değişik 48. maddesinin A/2 bendinde, bu kanunun 40. maddesindeki yaş şartlarını taşımak gerektiği belirtilmekte, memuriyete girişte yaş başlığını taşıyan 40. maddede, genel olarak 18 yaşını tamamlayanların Devlet Memuru olabilecekleri hükme bağlanmıştır.

Dosyanın incelenmesinden, davacının Eylül-1985 tarihinde yapılan sınavlara girip başarılı olduğu, sınav tarihinde henüz 18 yaşını doldurmadığı, 26.11.1985 tarihli dilekçesi ile yaş tashini için

yargı yoluna başvurduğunu Rektörlüğe bildirdiği, İzmir 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 29.1.1986 gün ve 1986/26 sayılı kararıyla nüfus kaydına göre 18.6.1968 olan davacının doğum tarihinin 18.6.1967 olarak düzeltilmesine karar verildiği, 24.3.1986 tarihinde göreve başlatılan davacının 13.5.1986 günlü işlemle işiğinin kesildiği anlaşılmaktadır.

Mahkeme kararı nazara alındığında, atama tarihinde (10.3.1986) ve sınav tarihinde (Eylül-1985) davacının 18 yaşını doldurmuş olduğu görüldüğünden sırf sınavın yapıldığı tarihteki duruma göre davacının 18 yaşını doldurmadığından bahisle göreve son verilmesinde hukuka, hak ve adalet ilkelerine uyarlık bulunmamaktadır. (Bu karar Danıştay 5. Dairesinin 9.6.1987 gün ve E. : 1987/220, K.: 1987/925 sayılı kararı ile onanmıştır.)

İZMİR 1. İDARE MAHKEMESİ

E: 1986/521

K.: 1987/43

T: 20.1.1987

"Sıkıyönetim Komutanlarınca yapılan yeniden inceleme sonucunda, kamu hizmetinde çalıştırılmama kararı ortadan kaldırılan davacının, baştan beri kamu hizmetinde çalıştırılmasında herhangi bir sakınca bulunmadığı ve dolayısı ile görevine son verilmesine ilişkin işlemin baştan beri hatalı bir hukuki sebebe dayandığı kabul edilmiş olmaktadır."

Dava; 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2. Maddesine 2301

sayılı kanunla eklenen fıkra hükümlerine göre, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığının istemi üzerine 6.1.1982 tarihinde görevine son verilen davacının hakkındaki sakıncalılık kararının aynı komutanlıkça ve Sıkıyönetim Kanunu'na 2766 sayılı kanunla eklenen geçici madde hükmü uyarınca kaldırılması üzerine görevine iade edilme-i istemiyle davalı İdareye yaptığı başvurunun kadrosuzluk nedeniyle reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'na 2766 sayılı kanunla eklenen geçici madde hükmüne göre Sıkıyönetim Komutanlarınca yapılacak işlem, görevlerine son verilenlerin durumlarının yeniden incelenmesidir.

Bakılan davada Sıkıyönetim Komutanlarınca yeniden yapılan inceleme sonucunda davacı hakkındaki kamu hizmetinde çalıştırılmama kararının ortadan kaldırıldığı anlaşıldığından, davacının baştan beri kamu hizmetinde çalıştırılmasında herhangi bir sakınca bulunmadığı ve dolayısı ile görevine son verilmesine ilişkin işlemin baştan beri hatalı bir hukuki sebebe dayandığı kabul edilmiş olmaktadır.

Bu durum karşısında, davacının görevine dönmek istemiyle yaptığı başvuru üzerine, baştan beri hukuki dayanaktan yoksun olduğu anlaşılan işlemin geriye alınarak davacının görevine iadesi gerekirken, kadrosuzluk nedeniyle istemin reddedilmesinde hukuka uyarlık yoktur. (Bu karar, Danıştay 5. Dairesinin 16.11.1987 gün ve E.: 1987/821, K.: 1987/1525 sayılı kararı ile onanmıştır.)

BARO DİSİPLİN KURULU KARARLARI

TBB DİSİPLİN KURULU

E.: 1987/62.

K.: 1987/67

T.: 19.12.1987

"Avukatın kendine iş sağlamak amacıyla iş verebilecek kişilere mektup yazıp görüşmeye çağırması yasaya aykırı ve avukata duyulması gereken güveni sarsıcı bir davranıştır." (Av. Y. m. 55, Mes. K. m. 8)

Şikayetli avukatın, şikayetçinin müvekkili M.D. a 3.2.1987 günlü bir mektup yazarak "Şahsını ilgilendiren mühim bir meselesini görüşmek üzere en kısa zamanda yazıhanesine gelmesini" rica ettiği, dosyada bulunan yazı aslından anlaşılmıştır.

Şikayetli, savunma ve itiraz dilekçelerinde mektubunun bir "icaba davet" olduğunu ısrarla ifade etmekte ve şikayetçiye mektup yazmasının haberleşme özgürlüğünün bir sonucu bulunduğunu savunmaktadır.

Gönderilen mektubun "icaba davet" niteliğinde olduğunun bizzat Avukat tarafından açıklanması, mektup muhatabının bir vekalet sözleşmesine ikna edilmek üzere davet edildiğinin açık kanıtını oluşturmaktadır. Esasen dosyadaki diğer kanıtlar da şikayetlinin, meslek hastalığından dolayı Sosyal Sigortalar Kurumu aleyhine tazminat davası açması mümkün kişilerle ilişki kurmak girişiminde bulunduğunu göstermektedir.

Meslek Kurallarının 8. maddesine göre Avukat kendine iş sağlama niteliğindeki her türlü davranıştan çekinmek zorundadır.

Şikayetli avukatın, Meslek Kurallarının açık hükmüne aykırı davranarak kendisine iş sağlamak için faaliyette bulunduğu sabit olduğundan ve bu davranışı aynı zamanda Avukatlık ünvanının gerektirdiği saygı ve güvene ters düştüğünden, eyleminin disiplin suçu oluşturduğunun kabulü ile ceza tayin edilmesi doğrudur.

Sonuç olarak haklı ve samimi görülme-yen itirazın reddi ile Baro Disiplin Kurulu'nun KINAMA CEZASI verilmesine ilişkin kararının onanmasına oybirliği ile karar verildi. (Ankara Barosu Dergisi, 1988/1, Sayfa: 68)

E.: 1986/32

K.: 1987/1

T.: 14.1.1987

"Açması gereken davayı açmadığı gibi, peşin aldığı parayı geri vermeyerek görevini kötüye kullanan avukatın 6 ay süre ile işten çıkarma cezası ile cezalandırılmasına." (1136 s.y., m. 135/4)

Yakınılan avukatın 10.000.-TL. vekâlet ücreti karşılığı anlaştığı müvekkilesi için açması gereken tapu iptal davasını açmadığı gibi peşin aldığı 5.000.-TL. yı da iade etmeyerek görevini kötüye kullandığından bahisle resen şikâyet dosyası' açılmıştır.

Yakınılan avukata Baro Yönetim Kurulunca davetiye tebliğ olunduğu halde savunma yapmamış, Disiplin Kurulumuzca çıkarılan davetliye mazeret telgrafi göndermiş, ikinci kez çıkartılan davetiye tebliğ olunduğu halde hazır bulunmamış, Aydın Barosu Disiplin Kurulunca savunmasının alınması gerektiği görüşüyle Aydın Barosuna yazılmış ve yazımıza verilen cevap ekinde yakınılan avukat hakkında disiplin karar suretleri gönderilmiştir.

Yakınılan avukat hakkında ağır ceza mahkemesinde açılan dava sonucunda suçu sabit görülerek tecziyesine karar verilmiş, derecattan geçerek kesinleşmiştir.

Yakınılan avukatın cylemi kesinleşmiş ilâmla sabit olduğundan suçun mahiyeti nazara alınarak Avukatlık Yasası'nın 135/4. maddesi gereğince 6 AY SÜRE İLE İŞTEN ÇIKARMA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA oybirliğiyle karar verilmiştir.

E: 1986/56

K: 1987/6

T: 25.2.1987

"Avukat, mesleki çalışmasında hizmetin özelliklerinden gelen özen ve dikkati sarfetmek mecburiyetindedir.(Mes. Kur., m. 42)

Müşteki, şikâyet olunan avukatın vekil sıfatıyla açmış bulunduğu davasını sonuçlandırmadığını bu nedenle de görevini ihmal ettiğini öne sürerek tecziyesini istemiştir.

Şikâyet olunan avukat ise, müşteki ile anlaşmasında vekâlet ücretinin dava sonunda ödeneceğinin şart edildiğini, bilâhare müvekkil olan müştekinin, taşınmaz üzerinde komşu parsel sahipleri ile birlikte yaptığı protokole imza koyarak ilâmın infazından vazgeçtiğini esasen bu ilâm infazının, müştekinin hakkını haleldar edebilecek mahiyette bulunduğunu, bütün bunlara rağmen masraflarını vermesi kaydı ile ilâmı infaza hazır bulunduğu zimmında kendisine tefligat yaptığını, böylece görevinde ihmalinin söz konusu olmadığını savunmuştur.

Kural olarak davanın sonuçlandırılması mahkeme kararının karşı taraflara tebliği ile mümkün olduğuna, kararın infazı meselesinin de bundan sonra düşünülmesi gerektiğine, Avukatlık Yasasının ve Meslek Kuralları'nın koymuş bulunduğu ilkeler doğrultusunda, avukatın mesleki çalışmasında, hizmetin özelliklerinden gelen özen ve dikkati sarfetmek mecburiyetinde bulunduğuna, bu nedenle de mahkeme kararının tebliğinin gerektiği ahvalde Meslek Kurallarınının 42. maddesinin getirdiği anlayışla hareket etmesinin uygun bulunmasına nazaran şikâyet olunan avukatın Avukatlık Yasası'nın 135. maddesi uyarınca UYARMA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA oybirliği ile karar verildi.



HALKBANK, Türk ekonomisinde çok önemli bir yer işgal eden esnaf ve sanatkârlarımızı, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerimizi, serbest meslek sahiplerimizi krediler açarak desteklemek göreviyle kurulmuş bir bankadır... Ülkemizin bu görevi üstlenmiş tek bankasıdır.



HALKBANK

Çalışana... üretere kaynak.